

ANUARUL ACADEMIEI TEOLOGICE ANDREIANE

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

ACADEMIA TEOLOGICĂ „ANDREIANĂ”
ORTODOXĂ ROMÂNĂ DIN SIBIU

BIBLIOTECA
MITROPOLITANĂ
SIBIU

ANUARUL

VIII

1931—1932

PUBLICAT DE

NICOLAE COLAN
RECTOR

TIPARUL TIPOGRAFIEI ARHIDIECEZANE
SIBIU, 1932.

Nr. Inv. 12165/viii

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

PROFESORUL IOAN POPESCU.

— 100 DE ANI DELA NAȘTEREA LUI. —

De Prof. Dr. NICOLAE TERCHILĂ.

„Cine-a fost Ioan Popescu? A fost fala națiunii
A bisericii podoabă, atletul instrucțiunii,
Un izvor de fapte bune, neamului un scump tezaur
Stâlpul școalelor române, un Ioan Gură de aur.
El cu plugul deșteptării în al neamului ogor
A curmat țelina pusă de timpul asupritor.
Cu un zel și resignare deamnă de un bun părinte.
Ne-a marcat calea virtuții prin frumoasele-i cuvinte.
Și-a format în noi caracter, inimi nobile, curate,
Suflete înduioșate și setoase după fapte”.

Cu aceste frumoase cuvinte descrie pe maestrul său neuitat învățătorul din Brașov Ioan Joandrea în poezia sa „O lacrimă” la mormântul lui Ioan Popescu, prof. seminarial răposat în 3/15 Martie 1892. Din aceste câteva cuvinte se vede figura măreață a marelui dascăl Ioan Popescu așa cum ea se oglindește în sufletul foștilor săi elevi. Descrierea maestrului din partea elevului său este dovada cea mai elocventă, că glasul lui n'a răsunat în pustie, că sămânța învățăturilor sale n'a căzut pe peatră stearpă, ci în ogorul roditor al neamului său, pe care l-a deștelenit cu plugul deșteptării. Dar nici sămânța aruncată n'a fost sterilă. Ea a conținut germenale minunate al vieții celei nouă, care asemenea grăunțului de muștar din Biblie, ajuns în pământul bun, a încolțit, a crescut, s'a dezvoltat și acum când sărbătorim o sută de ani dela nașterea semănătorului harnic, s'a făcut un arbore puternic, la umbra căruia se ocrotesc azi toți fiii neamului său.

Ioan Popescu era unul dintre aceia, cari formau chintesența intelectualității române din secolul apus. El înfățișa un

spirit de nobilă detaşare, de contingentele imediatului şi o fanatică închinare cărţii. El era o înălţime a culturii româneşti, un tezaur de idealism, o forţă de ozonificare a atmosferei intelectuale în societatea românească de atunci.

În scrierile sale, dar mai ales în cursurile sale rostite timp de treizeci de ani dela catedra institutului teologic-pedagogic din Sibiu către luminătorii şi păstorii sufletului neamului îşi depune spovedania unui fanatism închinat gândirii pure. Munca sa spirituală i-a câştigat un prestigiu, care i-a legitimat locul pe care l-a ocupat peste trei decenii.

Un elegant simţ al măsurii, o discretă erudiţie unite cu un dar de a desprinde sensul adânc al problemelor culturii româneşti din veacul său se reflectează în toate lucrările sale.

I. VIAŢA LUI IOAN POPESCU.

La cinci Iulie st. v. 1932 se împlinesc o sută de ani de când a văzut lumina zilei acela, prin care „lumină mare a răsarit“ pentru neamul nostru, acela prin care lumina blândă şi binefăcătoare a culturii a pătruns în paturile poporului românesc „care zăcea în întunerecul şi în umbra morţii“. Profesorul Ioan Popescu s'a născut în comuna Caţa din părinţii David Popovici, paroh în aceeaşi parohie şi protopresbiter al plasei Cohalmului în judeţul Târnava-mare, şi soţia sa Ana născ. Țârlea, nepoată de frate a episcopului de Sibiu Vasile Moga. Încă în frageda-i copilărie, abia la vârsta de şapte ani, pierdu pe bunul său părinte şi rămase orfan împreună cu două surori ale sale.

Împrejurările familiare în care a crescut Ioan au rămas puţin cunoscute. O mulţime de documente de un conţinut surprinzător de bogat şi instructiv, după relatările vrednicilor săi urmaşi aflători azi în viaţă, au pierit în războiul mondial. Nimicît fiind acest izvor de mare valoare pentru biografia lui I. Popescu, suntem siliţi să ne mărginim la cele câteva date spicuite din foile şi revistele timpului său, precum şi din scrierile sale.

Din aceste date rezultă, că mama sa, preoteasa văduvă cu trei copii, a fost o femeie plină de energie şi virtute creştinească. Ea a înfruntat cu bărbăţie primejdiile valurilor ameninţătoare, îndrumându-şi corabia vieţii sale cu cele trei odrasle spre limanul izbăvirii. Izvorul nesecat dăcător de putere în lupta

pentru viață l-a aflat în credința strămoșească, pe care a știut-o strecura în sufletele, primitoare ale copilașilor săi.

A jertfit totul, numai să poată da la școală pe fiul său Ioan. Credința ei nu a fost înșelată. Osteneala și jertfa ei nu a fost zadarnică. Ea a avut fericirea să se bucure de roadele trudei sale până la adânci bătrânețe, fiind chemată de Părintele ceresc la vecinica odihnă binemeritată abia cu trei săptămâni înainte de moartea fiului său.

Școala primară o face Popescu în comuna sa natală, iar studiile secundare la liceele din Odorheiu, Brașov și Blaj, unde luă bacalaureatul cu notă foarte mare.

Ascultând de glasul sufletului său deșteptat și îngrijit de rugăciunile mamei sale, a cărei singură dorință era să-și vadă ficiorul continuând în via Domnului lucrul întrerupt prea de vreme de tatăl său, a studiat teologia în institutul teologic-pedagogic „Andreian” din Sibiu în anii școlari 1855—56 și 1856—57, absolvând cu nota „întâia eminență”, la vârsta de 24 ani.

Când I. Popescu era să intre în viață, când avea să îndulcească sufletele amărâte ale conaționalilor săi cu mierea cu-leasă ca o albină harnică din florile științei și ale credinței, când avea să înceapă să lucreze și el în via Domnului, conducătorul bisericii ortodoxe din Ardeal era cel mai vrednic bărbat pe care l-a putut alege Stăpânul ceresc pentru îngrijirea „viei pe care a sădit-o dreaptă Sa” și pe care avea să o desăvârșească prin el. Acest îngrijitor era Mitropolitul Andrei Baron de Șaguna. Și acest îngrijitor al viei Domnului a știut să-și aleagă lucrători, cari să corăspundă așteptărilor sale. „Ni se spune, că primirile la clerică le făcea direct, scriind pe dosul petiției rezoluția cu care avea candidatul să se prezinte la direcțiunea seminarială”.¹

În circulara cu care marele Mitropolit vestește, că a primit permisiunea de a înființa o tipografie pe spesele sale, ne spune care este munca cea mai arzătoare, pentru care avea nevoie de lucrători bine pregătiți și devotați, când zice: „De mult timp încoace văzând eu *lipsa cea mare de cărți bisericesti și școlare* în eparhia noastră, văzând și scăderile cele mari sufletești ce se nasc de aci, am hrănit în inima-mi fierbintea dorință de a

¹ Șpan: Școala lui Șaguna, pag. 9.

Iniția pe seama eparhiei acesteia o tipografie cu spesele mele¹.

Cărți bisericești și școlare pentru combaterea scăderilor mari sufletești îi lipseau neamului deșteptat din somnul cel de moarte. Și pentru ca aceste cărți să-și poată avea efectul dorit, se cerea ca ele să fie bune și să fie accesibile mulțimii, care aștepta cu nerăbdare lumina binefăcătoare a culturii. Întrebarea grea era prin urmare: cine să scrie cărți bune și cine să învețe pe popor a le citi? *Era prin urmare nevoie de profesori și de învățători binepregătiți.*

Din hotărârile sinodului eparhial din 1850 se vede clar minunatul plan de lucru al marelui Arhiereu, care a știut satisface aceste recerinți prin organizarea învățământului de sus până jos și prin punerea lui sub scutul Bisericii.

În executarea planului său prin urmare prima lui grijă a fost să-și aleagă și să-și formeze „lucrători vrednici“, oameni deplin cvalificați. În privința aceasta spiritul său perspicace nu a greșit. Pe clerici îi cunoștea bine încă din timpul studiului lor. Privirea lui scrutătoare se oprește și asupra lui I. Popescu, care — precum însuși Șaguna îl caracterizează — era un tinăr moral, de un caracter ferm și dotat de prevedință cu frumoase talente. Din lipsă de profesori îl numește pe I. Popescu împreună cu un distins coleg al lui, Zaharia Boiu, în mod provizor profesor la Seminarul „Andreian“ din Sibiu, unde funcționează doi ani, 1857—59. ✖

Dar providențialul bărbat bisericesc nu întrelasă un moment a se strădui să facă totul pentru desăvârșirea operei sale. În privința aceasta i se potrivesc cuvintele Domnului care zice: „Păstorul cel bun sufletul său își pune pentru oile sale“. Șaguna n'a cruțat nici o jertfă pentru îmbunătățirea învățământului. Sub povățuirea lui s'a sporit numărul școalelor la 600, s'au ridicat edificii școlare, s'au întemeiat fundațiuni cu menirea de a salariza pe învățători, a compus însuși manuale, a îndemnat pe alții cu cuvântul și cu fapta să lucreze. Astfel a fost el în înțelesul strict al cuvântului „izvor de apă vie“ pentru cultura Românilor din Ardeal. ✖

În curând separă teologia de pedagogie, ridică teologia la trei ani, pedagogia la doi ani, cumpără local corespunzător,

¹ Ibid. pag. 9.

înmulțește numărul profesorilor, *câștigă dela guvernul de pe vremuri patru stipendii de câte 500 florini pentru perfecționarea clericilor la universități streine*, exoperează dela guvern patru salarii, 2 de câte 900 fl. și 2 de câte 800 fl. pentru profesori și 300 fl. pentru director. A stors chiar și un ajutor de 1000 fl. pentru trebuințele seminariale.¹

Astfel îi fu posibil să trimită la studii în străinătate câțiva tineri distinși, ca Zaharia Boiu, Ilarion Pușcariu, Simion Popescu. Între aceștia a fost și Ioan Popescu, care în anul 1859 a plecat în Germania pentru completarea studiilor sale. Întâi a fost la universitatea din Jena, pe urmă a trecut la cea din Lipsca, unde s'a dedicat studiului filozofiei și în special al pedagogiei până la anul 1861, când s'a reintors în țară. Aici a fost elev al marelui pedagog Ziller, care a întemeiat școala pedagogică herbart-zilleriană.

În tot timpul studiilor sale a stat în cea mai strânsă legătură cu bunul său părinte sufletesc, care cu căldura inimei și cu înțelepciunea minții sale l-a povățuit la izvoarele adevărate ale științei, unde avea să-și astâmpere setea tinărul însetat după știință. Șaguna cunoștea foarte bine pe savanții focarelor de cultură din apus. El care mergea așa de des la Viena, știa ce se petrece în domeniul lumii spirituale de atunci. Experiența lui bogată o pune la dispoziția aleșilor săi, îndrumându-i cu multă prudență să se pregătească pentru realizarea mărețului său plan.

Ioan Popescu nu a înșelat în așteptările sale pe celce l-a ales și l-a chemat la lucru. Încă la studii fiind s'a distins prin seriositatea și puterea sa de muncă astfel, încât abia sosit în țară i s'a oferit catedra de pedagogie la Universitatea din Iași, precum și directoratul școalei pedagogice „Carol I” din București.²

Dar mărirea lumească împreună cu înaltele posturi nu-l ademenesc, ci rămâne credincios arhiereului său, în via cărui și la locul fixat de acesta lucrează cu devotament până la sfârșitul vieții sale, ca o slugă vrednică și credincioasă, care a meritat încrederea, lauda și răsplata stăpânului său.

Renunțând la onorurile oferite de alții, acceptă modestul, dar frumosul post de profesor la institutul pedagogic-teologic

¹ Dr. Șpan o. c. pag. 12.

² Romul Verzea: Schiță biografică, „Muza” Nr. 3, Sibiu 1892.

„Andreian“, unde este numit cu titlul definitiv la anul 1861 împreună cu colegul său de studii în străinătate, Zaharie Boiu.¹

Din acest focar de cultură a împrăștiat Ioan Popescu razele binefăcătoare ale științei pentru luminarea minții și a inimii, predând următoarele studii: Teologia dogmatică, dreptul canonic, pedagogia generală, logica și psihologia.

Ca profesor a întrunit una din cele mai esențiale condiții ale bunului pedagog și anume acela de a se face iubit de elevii săi. El a avut darul deosebit de a pătrunde și de a cuceri cu desăvârșire sufletele tinerești, umplându-le cu căldura idealului. Iată cum îl descrie unul din cei mai vrednici elevi ai săi Dr. Petru Șpan, în lucrarea sa „Școala lui Șaguna“ pag. 29: „O fire blândă, cu o voce dulce și lină, o față serioasă, împrejurată de o barbă curățică și ordonată, o privire serioasă dar pătrunzătoare, o ținută deamănă, acoperită de haina neprihănită a preoției; curgeau din gura lui vorbele ca mierea. Dăruit dela Dumnezeu cu înfățișare impunătoare și simpatică, înzestrat cu o bogăție de cunoștințe și experiențe cum rar întâlnești la vre-un profesor, iată cine era Ioan Popescu“.

Despre influența binefăcătoare, ce a exercitat acest bărbat luminat asupra elevilor săi, lăsăm să vorbească o *scrisoare autografă* a distinsului profesor, datată: Sibiu 20 I 1888, ce am primit în original dela Părintele Dr. Vasile Bologa, astăzi director de liceu în pensiune și protopop onorar în Sibiu.

Păr. Dr. Vasile Bologa fusese elevul eruditului profesor I. Popescu la Seminarul „Andreian“ teologic-pedagogic din Sibiu, în anii școlari 1879/80—1881/82. Pe acel timp Biserica ortodoxă-română din Transilvania și Ungaria își susținea și conducea singură școlile populare (primare), ca școli confesionale. Bine înțeles sub controlul și supravegherea autorităților școlare ale Statului ungar. Din acest motiv în secția teologică a Seminarului „Andreian“ se propuneau și *studiile pedagogice*, paralele cu cele teologice, în cadrele programului de studii satorit de autoritățile chemate ale Bisericii și ale Statului. Astfel pregătiți candidații de preot, încă din timpul fericitului Șaguna, trebuiau să facă și practică școlară, aplicați fiind ca învățători la școlile

¹ I. Programă a Institutului pedagogico-teologic al arhiepiscopiei ortodoxe române din Transilvania în Sibiu pentru anul școlar 1884—85, publicat de I. Hannia, director și profesor, pag. 27.

poporale confesionale, mai ales dacă doriau să ajungă preoți în parohii mai bune. Și se întâmpla adeseori, că mulți dintre candidații de preot, înzestrați cu frumoasă pregătire: bacalaureat, teologie și diplomă de învățător în ordine, rămâneau viața în-

Profesorul Ioan Popescu.

treagă la catedra de învățător, iar cei care se preoțiau deveniau directorii școalelor poporale confesionale.

Astfel Biserica avea îndoit interes, să îngrijească, să fie bine pregătiți preoții săi și pentru catedra de învățători, ca să

ca să nu poată fi excepționați ca directori și președinți de drept ai comitetelor școlare.

În baza acestei organizări a învățământului primar, organizare impusă de trebuințele neamului și Bisericii sale, dl Dr. V. Bologa a trebuit să urmeze în tinerețele sale și studiile pedagogice în Seminarul „Andreian“, împreună cu ceilalți colegi ai săi și deodată cu elevii secției pedagogice, până la obținerea diplomei de învățător. Și constatăm astăzi cu plăcere, că acest sistem de pregătire pentru cariera didactică, a avut urmări foarte bune în sânul poporului român pentru interesele sale de educație și de cultură. Iar Dr. V. Bologa, a fost unul dintre cei mai devotați elevi ai distinsului profesor *Ioan Popescu*, în seminarul „Andreian“. Și mai târziu, după absolvirea studiilor teologice și după doi ani de activitate ca învățător-diriginte la școala populară confesională din Vinerea și Orăștie, a fost trimis la studii universitare în Budapesta și Viena, ca bursier al Arhiepiscopiei ortodoxe-române din Sibiu. Ca atare a urmat cursurile facultății filozofice, doi ani în Viena și doi în Budapesta. Iar în cel din urmă an al studiilor sale filozofice, când se pregătea pentru luarea doctoratului în filozofie și pedagogie la universitatea din Budapesta, nu a pregetat să comunice eruditului său profesor dela Sibiu *teza*, ce-și alesese, cerându-i sfatul și îndrumările sale. Bătrânul profesor, vesel că unul din elevii săi se ocupă la universitate cu studiile pedagogice, i-a răspuns cu prevenire prin scrisoarea autografă ce publicăm aci:

„Sibiu 29 I. 1888

Mult Stimate Domnule Bologa!

Cu plăcere aș fi răspuns numai decât la epistola D-tale din 28 X., dar am fost preste măsură ocupat. Și acum, felicitându-te pentru ideea bună ce ai de a face doctoratul, vin a-ți schița aici un mic plan pentru tema ce ți-ai ales.

Pentru a veni la noțiunea *interesului pedagogic*, carea este o noțiune fundamentală în Pedagogia Herbartiană și pentru învățământul educativ este cel mai deaproape și cel mai dintâi scop, ce acest învățământ trebuie să-l realizeze — va fi bine să procezi *de la procesul apercepțiunii*, la *atențiune* și cu aceasta să aduci în legătură dezvoltarea *interesului pedagogic*, bunăoară cam cum am urmat eu în edițiunea II-a a Psihologiei la pag. 160—168. Cum din interes se desvoltă *nesuînța* și res-

pective *voința*, care este scopul propriu zis al *interesului* am arătat pe scurt la pag. 262.

O dezvoltare mai largă a *interesului pedagogic* și a însemnătății lui pentru cultura elevului se găsește în „Grundsiss der Pädagogik von Hermann Kern“ edit. III dela pag. 19—38.

În tot cazul să nu uiți a consulta Tomul al II-lea din Herbart's Sämtliche Werke, edițiunea de Karl Kerbach din 1887, mai ales la pag. 41—50 și mai departe până la pag. 97.

Despre aceeași materie se află o expunere foarte clară și în „Encyclopädisches Handbuch der Erziehungskunde“ de Dr. G. Lindner, 1884 la pag. 415.

Cărțile citate cred, că ușor le vei căpăta în Pesta, dacă nu la particulari, în biblioteca universității.

Nu știu, dacă-ți vor fi de vre-un folos notițele acestea scurte, dar crede-mă, mai pe larg deocamdată nu pot nici decum să-ți scriu.

Dorindu-ți succes bun și tărie trupească și sufletească la lucrul ce intenționezi a întreprinde, rămân al D-tale cu salutare frățească

I. POPESCU m. p.”

Două lucruri se desprind clar din cuprinsul acestei scrisori. Întâi perfectă orientare a lui I. P. în domeniul pedagogiei, apoi preciziunea cu care grăiește despre *interesul pedagogic* al școlii herbartiane, preocuparea de căpetenie de pe atunci a bărbatilor de școală din Europa centrală. Nu scapă să indice până și paginile operelor pedagogice ale celor mai de seamă autori ai timpului, care isbutiseră în secolul trecut să ridice *pedagogia* la rangul unei *științe* de sine stătătoare. Rodul muncii sale în această direcțiune, a fost o revărsare binefăcătoare în viața *școlii române* din Transilvania, care, cu toate silniciile dominației străine, ținea pas cu cele mai bine organizate școli publice ale Statului ungar. Această provenea din norocoasa împrejurare, că elevii fericitului profesor *Ioan Popescu*, pe lângă o temeinică pregătire științifică-pedagogică, duceau cu sine în viață: *suflet și căldură* pentru școala românească.

Intrucât apoi dl Dr. V. Bologa, pe atunci student la universitate, a știut folosi indigitațiile neuitatului său profesor *I. Popescu*, se poate vedea și astăzi din volumul său de „*Studii pedagogice și Discursuri*“ (180 pag.) publicat în Sibiu la 1905. Ajunge să fie ilustrat prin aceasta, cum se închea pe atunci,

încă de pe băncile școlăii, legătura între elevii și profesorii români, pentru susținerea și înflorirea școlăii române. Numai cu laudă și cu profundă recunoștință putem grăi despre această strălucită pleiadă de profesori de pe vremuri, între care a fost și Ioan Popescu.

În prelegerile sale știa să împreune școala cu viața, după vechiul precept latin „Non scholae sed vitae discimus“, deschizând ochii tineresci spre a vedea în complexitatea fenomenelor sociale, politice și bisericești.

Dela catedră a pregătit el cu multă pricepere armata preoților și învățătorilor, acea armată devotată idealului cultural-național care a luptat cu abnegație împotriva întunecului neștiinței, aducând poporul nostru la lumina culturii și prin cultură la libertate. În tot timpul activității sale n'a pierdut nici un moment din vedere acest frumos ideal.

X Cu multă perseverență a urmărit această țintă frumoasă și în *activitatea sa extrașcolară*. Ca să aibă cu ce se lupta harnicii soldați ai culturii, era nevoie de arme spirituale, era nevoie de cărți și anume de cărți școlare pentru învățători și pentru elevi. În timp relativ scurt a alcătuit pentru satisfacerea acestei arzătoare trebuințe mai multe lucrări. În anul 1863 a apărut prima revistă pedagogică românească la Sibiu intitulată: „Organul pedagogic“ redactată și scrisă în întregime de Ioan Popescu. Însă din cauza vitregiei împrejurărilor, ea trăiește numai un an. În anul 1868 a văzut lumina zilei o altă lucrare a lui: „Pedagogia“, care a ajuns la trei ediții, și anume la 1873 a doua și la 1902 a treia. La 1881 se tipărește în Sibiu „Psihologia empirică“ sau „Știința despre suflet între marginile observațiunii“, care apare în ediția a doua la anul 1887. În anul 1868 scrie „Compendiu de pedagogie pentru părinți, educatori, învățători și toți bărbaii de școală“.

Pentruca să umple golul mare care era pe terenul manualelor pentru elevi compune trei cărți, cari apar la scurte intervale, și anume: „Computul în școala primară“ 1864, „Întâia carte de lectură și învățătură pentru școlăile populare române“ 1870 și „A doua carte de lectură și învățătură pentru școlăile populare române“ 1874.

În afară de cărți și-a răspândit ideile sale prin reviste, în-deosebi prin revista „Transilvania“, foaia „Asociațiunii transil-

vane pentru literatura română și cultura poporului român“, pe care o și redactează, fiind prim-secretar al Asociației între anii 1890—92. În aceasta revistă apar și cele mai de seamă articole ale sale, în cari justifică el ca o necesitate a vremii introducerea reformei herbartiene în școală; arată însemnătatea pedagogică a învățământului educativ, tratând și alte probleme asemănătoare de interes general. Pe calea aceasta dorea el să îndrepte privirile lumii culte de atunci spre problemele pedagogice, cari erau de o necesitate vitală pentru neamul nostru.

Ce vederi largi pedagogice a avut Ioan Popescu se poate constata și din interesul deosebit pe care l-a dovedit el pentru *educația fetelor române*. Educația femeii este considerată de el ca unul din cei mai importanți factori în formarea culturii naționale. În cuvântarea sa rostită la încheierea festivă a anului școlar în 29 Iunie 1888, ca delegat al comitetului „Astrei“ la școala de fete susținută de această asociație, zice între altele: „Astăzi mai mult ca ori și când se admite adevărul, că nici o societate cultă nu se poate închea fără femei în adevăr culte, și ceeace e încă mai remarcabil, că cultura femeilor e hotărâtoare chiar și pentru cultura bărbaților“.¹

Înaltele idei pedagogice pe cari le are I. Popescu cu privire la educația femeii rezultă mai departe din cuvântarea lui, în care pretinde să se dea fetelor române o educație în limba maternă, să li se împărtășească o cultură, care să corespundă atât sublimei vocațiuni femeiești, cât și în special firii individualiste și caracterului poporului nostru, precum și tradițiunilor și aspirațiunilor lui etice.² Aceste idei le desvoaltă el și în „Pedagogia“ sa.

Ca pe cel mai de seamă pedagog al timpului său la Români cu vederi înalte și în direcția educației femeii neglijate până acum, „Astra“ îl încredințează cu organizarea și conducerea școalei sale de fete, numindu-l director în anii 1888—1891.

Ioan Popescu și-a servit Biserica sa cu mult devotament și ca protopresbiter, consilier arhiepiscopal și mitropolit, deputat sinodal și congresual.

¹ Monografia școalei civile de fete cu internat și drept de publicitate a „Astrei“ din Sibiu, de Dr. Vasile Bologa, dir. Sibiu 1911, pag. 110.

² Ibid. pag. 111.

Valoarea lui de om al științei a fost recunoscută chiar și dincolo de granițele țării sale, fiind ales membru ordinar al „Societății pentru pedagogia științifică” din Germania.

Munca sa asiduă și mănoasă în domeniul științei pedagogice află apreciere justă și peste munți. În anul 1877, 13 Septembrie, Academia Română îl introduce în rândul membrilor săi corespondenți.

Cu multă demnitate și conștient de țința sa luptă pentru biruința idealului său, eliberarea neamului prin cultură și pe teren politic fiind unul dintre cei mai valoroși membri în comitetul partidului național în 1881—84.

Astfel a știut munci I. Popescu în toate ramurile vieții spirituale, desțelenind acest ogor și sădind acolo în locul buruienilor stricăcioase ale neștiinței și moravurilor rele, florile frumoase și înveselitoare ale culturii și ale idealului religios moral. Dar zilele nobilului grădinar au fost numărate. O boală nemiloasă, germenii căreia i-a purtat mult timp în trupul său vânos, îl slăbește astfel, încât în anul școlar 1891—92 I. Popescu este nevoit să-și ceară un concediu pe lunile Decembrie, Ianuarie și Februarie. În acest răstimp starea lui sanitară în loc de a se ameliora, s'a agravat în așa măsură, încât la activitatea lui profesorală pentru acel an școlar nu se mai putea aștepta și suplینirea lui la catedră este încredințată tinărului profesor și ginere al lui, Dr. Petru Șpan. În urma boalei nemiloase pe care a purtat-o pe picioare, la 3/15 Martie 1892 se stinge acea lumină a vieții, care consumându-se pe sine, a împrăștiat lumină pentru toți aceia, cari cu dor alergau spre ea. Ioan Popescu a apărut și a trecut ca un mândru luceafăr pe cerul culturii românești. Dăra de lumină pe care a lăsat-o în urmă nu a dispărut odată cu el, ci a aprins o mulțime de alte lumini, cari în cele mai întunecoase colțuri ale țării alungă până azi întunerecul neștiinței și credințelor deșarte, prin metoda încetățenită de el la noi.

Aceia cari s'au încălzit și însuflețit de sfaturile și învățăturile lui înțelepte au păstrat în sufletele lor căldura vieții lui mult dincolo de mormântul lui. Insuflețirea care a dăinuit în generațiile de preoți și învățători crescuți de Ioan Popescu ne-o dovedește frumoasa mișcare pornită de dl consilier arhiepiscopesc Matei Voileanu pentru înființarea „Fundațiunii Ioan Popescu”,

cu scopul de a eterniza și pe calea aceasta numele marelui pedagog, dându-se burse tinerilor și tinerelor, cari se pregătesc pentru cariera de învățător.

Un harnic muncitor în via Domnului a fost Ioan Popescu, vrednicia căruia o preamărește pedagogia românească bazată pe știință. Construirea acestei temelii științifice la noi s'a început prin activitatea marelui nostru pedagog. Incepând cu el s'a introdus în școlile noastre metoda herbartiană care se practică și azi în întregul nostru învățământ primar și secundar. El n'a creat teorii nouă, dar a fost creator de drumuri noi în pedagogia românească, având un deosebit simț practic, un excepțional tact pedagogic pentru aplicarea marilor principii pedagogice. Intreaga lui activitate școlară și extrașcolară a jucat un rol hotărâtor și neperitor pe câmpul educației naționale și a ridicării nivelului spiritual la Români, sămănând toată viața în inimile fiilor săi preoți și învățători sămânța cea sănătoasă a învățaturii, a credinței, a iubirii, a culturii și a întăririi întru cele bune.

Din roadele muncii sale apreciate acum la o sută de ani dela nașterea marelui nostru pedagog se vede cu câtă pricepere și-a ales muncitorii săi pentru via Domnului neîntrecutul bărbat al neamului Andrei Baron de Șaguna și cât de mult a meritat harnicul muncitor răsplata Stăpânului său exprimată prin cuvintele sfintei Scripturi: „Bine slugă bună și credincioasă, peste puține ai fost credincios, peste multe te voiu pune; întră întru bucuria Domnului tău“.

II. IOAN POPESCU, AUTOR DE CĂRȚI.

Pentruca să putem aprecia meritul unui autor trebuie să cunoaștem bine timpul, în care el a scris și împrejurările, condițiile de viață, din cari au izvorât creațiile sale spirituale.

Lucrările lui Ioan Popescu sunt produsele epocii mitropolitului Șaguna, la îndemnul căruia a luat naștere cea mai mare parte a lor; era frumoasa epocă de deșteptare spirituală a neamului românesc, aflător sub stăpânirea Vienei și a Budapestei. Sufletul deșteptat trebuia alimentat, întărit și călăuzit. Sufletul neamului nostru în care elementul religios și cel etnic formează o țesătură indisolubilă a primit hrana potrivită în cărțile profe-

sorului Ioan Popescu, care, ca orice bun Român, a fost mai înainte de toate un om profund religios și însuflețit pentru ideea națională.

În scrierile sale acceptă principiile pedagogului german Herbart. Teoriile acestui pedagog și filozof — care crează o adevărată epocă — le transplantează I. Popescu cu mult tact pedagogic în ogorul sufletului românesc. Cu mâni iscusite conduce plugul „științei despre suflet” și sparge țelina ogorului părăginit, făcându-l pe acela roditor pentru sămânța experienței științifice cultivată de popoarele înaintate în cultură.

Ioan Popescu nu traduce verbal, nu transpune neschimbate creațiunile spirituale izvorâte din alte necesități, din alte condiții de viață, menite să satisfacă alte recerințe, alte nevoi, să umple alte goluri, ci asimilând acele produse, le trece prin filtrul sufletului propriu și le dă acestora forma potrivită sufletului românesc.

Aceasta ne-o mărturisește el însuși în prefața opului său: „Compendiu de pedagogie pentru părinți, educatori, învățători și toți bărbații de școală” unde zice: „Traducerea oricărei pedagogii străine ar fi, după părerea mea, un anahronism în împrejurările noastre. Istoria noastră ne vorbește până acum despre educațiune, ca despre o afacere, cu care părinții noștri s’au ocupat numai în practică; iar scrierea și dezvoltarea teoriei educațiunii au fost rezervate pentru timpul nostru”.

O misiune mare și grea a avut să îndeplinească dascălul Ioan Popescu. Avea să croiască drumuri nouă pe un teren neumblat și spinos. Avea să se lupte cu dușmanul intern al neștiinței, al ignoranței și cu dușmanul extern politic, care zădărnicea pe toate căile orice încercare de emancipare culturală a Românilor. „Noi avem în privința aceasta ca și în alte multe, de a face începutul” mărturisește în acelaș loc pg. VII. Prin lucrările sale avea să pună fundamentul culturii, cu mijlocul cel mai puternic al culturii, cu educațiunea (Pg. VI).

Misiunea lui era grea, dar muncea pentru îndeplinirea ei cu ușurință, pentru că puterea necesară o sorbea din izvorul nesecat al credinței în Dumnezeu și al încrederii sale neclintite în capacitatea de cultură a poporului românesc. „Capacitatea de cultură a poporului român — zice Popescu la pg. IV din „Com-

pendiu" — e recunoscută nu numai de noi, cei interesați în chestiune, ci de toți streinii nepreocupați, cari vin în atingere cu noi. Din elementele, din cari se compune poporul român, zice renumitul geograf Hoffman, se desvoaltă capete, cari sunt clasice și s'ar putea întrebuința ca modele pentru pictori și sculptori, capete, cari și înlăuntru ascund aceea ce se arată în afară, pentru că priceperea așa de iute, înțelegere așa deschisă, agerime așa de mare, împreunate cu îndemănare în purtare, cum vedem la românul cel mai de rând și mai neîn-vățat, nu se mai află nicăiri. Acest popor întrunindu-se și aducându-se la cea mai înaltă civilizațiune ar fi potrivit să stea în fruntea culturai spirituale a întregii umanități. Și ca să se împlinească aceasta, este și limba lui atât de dulce sunătoare și bogată, încât ea s'ar potrivi cu deosebire pentru cel mai cultivat popor de pe fața pământului".

Convins de dreptul incontestabil al Românului de a se cultiva și de a trăi ca Român, nu cruță nici o osteneală și nici o jertfă de a face tot ce se poate, ca neamul său obidit să iasă din întunerecul neștiinței la lumina binefăcătoare a culturai. Căci neștiința este una dintre motivele principale ale robiei, în care își vede el poporul său chemat să aibă o soartă mai bună, iar cultura are să-i dea libertatea adevărată. Cultura, zice în alt loc Popescu, este mama, ce a născut și naște libertatea: cultura e în sine libertate, prin ea și numai prin ea, popoarele, ca și indivizii, devin de sine stătătoare, devin libere în acțiunea lor, și se emancipează de sub puterile apăsătoare.

Toate lucrările lui I. Popescu sunt pătrunse de un înăl-țător spirit național-religios. Prin acest spirit dorește el să deștepte, să cheme în viață toate puterile creatoare ale neamului său. Pentru realizarea acestui scop era nevoie de o muncă sistematică după cele mai desăvârșite teorii privitoare la formarea omului, teorii pe cari el le află în pedagogia lui Friedrich Herbart (1776—1841) în Germania. Cunoscând această învățătură la izvor și fiind convins de viabilitatea și de puterea ei constructivă în ogorul românesc, își dedică toată viața operei de canalizare a curentului herbartian în ogorul sufletului românesc, care plin de puteri vitale nebănuite își aștepta desțelenirea.

1. „ORGANUL PEDAGOGIC“.

„Libertate prin cultură“ a fost idealul muncii, ținta strădaniilor marelui nostru pedagog. Cum să ajungă poporul robit la acel capital spiritual, prin care își poate răscumpăra libertatea sa mult dorită? Este cunoscut lucru, că bunurile spirituale se transmit pe cale pedagogică prin școală. Poporul nostru avea prin urmare nevoie de școli bune, în cari să lucreze la arta cea mai grea a formării sufletelor, în cari să facă educație, învățători bine pregătiți, cunoscători erudiți ai acestei arte.

Pentru înțelegerea acestui imperativ al vremii a luptat el prin articolele sale, „La cestiunea organizării școalelor“¹ sau „Raportul între școală și cultură“² și altele cu conținut analog. În mod sistematic a început să samene aceste idei prin revista sa „Organul pedagogic“, care apare pentru primădată în Ianuarie 1863.

Toate articolele publicate în viața scurtă de un an a acestei reviste de o importanță atât de mare pentru dezvoltarea culturii naționale sunt scrise de Ioan Popescu și sunt fără excepție în slujba idealului anunțat mai sus. Din ele se reflectează înaltele lui păreri privitoare la organizarea unui învățământ menit să propage, să întărească cultura și prin ea să ridice pe culmile însoțite ale libertății un popor rob.

Învățământul să fie organizat astfel, ca prin el să se făurească legătura vitală între familie, școală și viață. Școala să-și scoată învățăturile sale din viață și prin ele să pregătească pe elevi pentru viață.

Întregul său plan de învățământ este pătruns de un spirit curat creștinesc. În formarea programului de învățământ militează pentru principiul concentrațiunii, având ca centru de gravitațiune religia creștină ortodoxă. Conform convingerii sale religioase scopul educației este „desăvârșirea“ în înțelesul creștinesc, așa cum pretinde cel mai mare Învățător al lumii când zice: „Fiți desăvârșiți, precum Tatăl vostru din ceruri desăvârșit este“. Pedagogia să se bazeze pe știință. Susține puterea exemplului în educație. Învățătorul este factorul principal în educație.

¹ Anuarul II. a institutului teologic-pedagogic: 1885/6.

² „Transilvania“ 1891.

El să fie exemplu de viață religioasă și morală și îi cere o cultură temeinică pedagogică, să cunoască sufletul copilului și să se știe acomoda după natura lui individuală.

Face o paralelă între școala veche și școala nouă, combatte metoda veche și nepedagogică a memorizării mecanice și insistă pentru introducerea principiului intuiției prin care se pot da elevilor cuvinte cu conținut lămurit, nu forme goale, fraze neînțelese. Câtă vreme în școala veche singurele izvoare de învățământ erau: „Bucoavna“, „Catehizmul“, „Ceaslovul“ sau „Octoihul“ predate de un cantor bisericesc sau de un gocosan lipsit de orice pregătire pedagogică, fără metodă, școala cea nouă are să satisfacă cerințele vieții înaintate. Gramatica, aritmetica, geografia și istoria se introduc ca studii nouă, iar pentru învățarea lor Popescu cere metodă plină de viață, care să formeze atât mintea, cât și inima.

Iar pentru ca desideratul lui să poată fi realizat de către învățători, publică în această revistă o serie de lecții model, cari întrunesc toate condițiile necesare pentru cucerirea sufletului copilăresc, ca de ex. expunerea amănunțită, plastică, intuitivă, dialogică etc.

Întră într-o tratare temeinică a problemelor de metodă în special, a scrisului și a cetitului și cere introducerea principiului analitic, în loc de metoda vechiu greoiu, după care de ex. pentru citirea cuvântul „ac“ trebuia să zici „az“ „coco“ = „ac“.

Vorbirea corectă să nu se învețe prin memorizarea de reguli gramaticale, ci prin imitație și intuiție analizând compozițiuni ce sunt anume întocmite în cartea de lectură pentru deprindere.

Educație națională să se facă prin istorie, prin cultivarea cântecelor și obiceiurilor naționale și a limbii materne. „Limba maternă este pentru naționalitate, ceea ce este spiritul pentru corp, pe care vătămând-o făptuești cea mai mare crimă“.

Aceste sunt ideile principale pe cari le-a răspândit Ioan Popescu prin „Organul Pedagogic“, idei pe cari le-a dezvoltat mai pe larg prin graiu viu dela catedră și prin operele sale mai de seamă. Sunt idei cu cari se fălește pedagogia contemporană.

El vorbește și despre școlile complimentare și „eforile școlare“, cari sunt cursurile supraprimare și comitetele școlare, — cele mai actuale probleme în învățământul de azi. Acestea

sunt pietrele fundamentale ale substratului științific, pe care a dorit pedagogul nostru să zidească mărețul edificiu al pedagogiei. Temelia pusă de I. Popescu încă nu s'a șubrezit, ea corespunde și recerințelor de azi.

2. MANUALELE DE ȘCOALĂ PRIMARĂ.

Dar pedagogul nostru nu a fost un simplu teoretician, el n'a rămas în lumea abstractă a teoriilor, ci s'a coborât la realitatea vieții practice. Dacă în revista sa a accentuat așa de mult necesitatea manualelor de școală, a contribuit și cu fapta, ca să se umple acest gol amenințător, scriind cele mai bune manuale din timpul său.

După principiile indicate în „Organul pedagogic” întocmește I. Popescu următoarele manuale :

I. „Computul în școala populară” (Manual pentru învățători) de Ioan Popescu, profesor la institutul diecezan pedagogic-teologic din Sibiu. Sibiu, în tipografia diecezană 1864.

II. „Întâia carte de lectură și învățătură pentru școlile populare române” de I. Popescu. Sibiu, în tipografia lui S. Filtsch 1870. În legătură cu această carte Popescu publică și o „Manducere” pentru îndrumarea metodică a învățătorilor la predarea „Abecedarului”.

III. „A doua carte de lectură și învățătură pentru școlile populare române” de I. Popescu. Sibiu, în tipografia lui S. Filtsch. (W. Krafft) 1874.

Asupra cărților de citire face un studiu foarte temeinic și o apreciere judicioasă dl prof. dela universitatea din Cluj, Onisifor Ghibu, în analele Academiei Române. Seria II. Tom. XXXVII. 1915—16 sub titlul: „Din istoria literaturii didactice românești”.

I. Popescu a sistat apariția „Organului pedagogic” și a început în cărți de școală să satisfacă în mod sistematic nevoile pedagogiei anunțate acolo. Prin aceste manuale doria el să înlăture din școală metoda veche și nepsihologică a memorizării mecanice, înlocuindu-o cu metodele noi bazate pe o cunoștință temeinică despre suflet.

Ele sunt întocmite după acele principii pedagogice, cari stăpânesc și azi în învățământul primar. Astfel aflăm în aceste cărți forma de predare analitică și sintetică, interogativă sau

euristică și narativă, genetică, descriptivă și intuitivă, deductivă și inductivă. După forma de predare analitică și sintetică învață manualele lui Popescu pe elevi să citească, să scrie și să numere, prin forma interogativă sau euristică îndrumă învățătorul mintea elevului la aflarea adevărului matematic, istoric sau religios, forma narativă descriptivă intuitivă o folosește mai ales în istorie, geografie și religie în mod inductiv și genetic ne arată cum se formează numerii.

Problemele din „comput“ și bucățile de citit din cartea de citire dovedesc simțul practic al pedagogului nostru, care nu numai anunță teoriile pedagogice, ci și lucrează după acelea. Așa învață elevii computul socotind prețul grădinii, al locului arător, al vitelor cumpărate sau vândute etc.; cu cetitul și scrisul se deprind prin bucăți de lectură cum sunt: școala, casa, animalele domestice, grădina, satul, orașul, câmpul, pădurea, lunca, apa, aerul, firmamentul, omul.¹

Din această tablă de materii rezultă că la alegerea materialului autorul a avut în vedere principiul didactic de a purcede dela ce e mai simplu și mai ușor, la ce e mai complicat și mai greu, dela apropiat, la îndepărtat, pentru realizarea principiului herbartian, care este formarea de noțiuni clare.

Fiind orientați mai întâi în sfera în care trăiesc, în cercul intuițiilor imediate, elevii vor putea percepe mai târziu și lucruri din depărtare. La aranjarea materialului se conduce autorul după principiul concentrațiunii. Singuraticile secțiuni formează tot atâtea centre, în jurul cărora se grupează chestiunile cari sunt ca niște raze ce pornesc din centru. Așa de ex. secțiunea III „animalele domestice“ formează un centru de care se țin următoarele bucăți de lectură: calul, boul, oaia și capra, porcul, câinele etc.

Dacă cercetăm mai deaproape materialul din cele două cărți de citire, observăm că acela este întocmit după metoda cercurilor concentrice. Cunoștințele cari se dau elevilor în cartea I într'un cerc mai îngust conform puterii lor apercceptive, sunt amplificate în cartea III, conform desvoltării spirituale a acestora. Intregul material formează o unitate organică bine încheată, de care se poate servi elevul când va ieși în viața practică.

¹ „A doua carte de lectură“, tabla de materii.

Din cauza aceasta găsim întrețesute în text o mulțime de lucruri din economie, din industrie, viața socială și chiar din igienă.

Prin manualele sale I. Popescu face un mare serviciu învățământului românesc, făcând un început remarcabil pentru consolidarea acestuia pe bazele principiilor pedagogice superioare. Valoarea deosebită a manualelor sale rezultă și din faptul că acestea s'au menținut în școlile primare până aproape de zilele noastre, suferind însă schimbări făcute de C. Popescu, fiul și Dr. P. Șpan, ginerele autorului. Ele au servit multor autori de manuale pentru școlile primare de azi, ca izvor de mare importanță.

Dr. prof. Dr. Ghibu în opul său mai sus citat, ca cel mai competent în materie, face precum am spus mai înainte, o temeinică și bine motivată apreciere a cărților de citire, la care mă referesc când amintesc, că acestea sunt primele cărți lucrate pe baza pedagogiei germane. Dar de aici au decurs și unele neajunsuri. I. Popescu era realist în sensul lui Herbart și ca atare căuta prin cartea de citire să influențeze în prima linie cercul de idei al copilului prelucrându-i noțiunile și îmbogățindu-i-le. Sistemul acesta intelectualist își are însă desavantajele sale, când e vorba de un alt popor, decât acela, din sânul căruia a ieșit și care-și are structura sa mai mult sau mai puțin deosebită de a altora.

Pentru poporul nostru de țărani din Ardealul dela 1870, acest sistem era, fără îndoială ceva cam străin. La noi era o activitate școlară, care abia începea să se înjghebeze, nu ca la Germani, în urma cărora se afla o cale lungă și bătută pe terenul școlii populare. Afară de aceasta calitățile noastre de rasă erau și ele în mare parte altele. Insuș fondul religios al vieții noastre populare era aplicat mai mult spre misticism, decât spre reflexiunea germană, cu care poporul nostru nici până azi nu s'a împrietenit. Manualele lui nu au putut să satisfacă o cerință principală a sufletului unui popor cu înclinări spre misticism, lipsind din ele poezia populară, basmele, poveștile, legendele, creațiuni proprii ale sufletului românesc, prin urmare hrana sufletească cea mai potrivită să nutrească și îmbogățească sufletul generației tinere.

I. Popescu nu se ține întru toate de promisiunea făcută în cărțile sale de a le conștrui „conform firii și împrejurărilor noastre“.

Cu toate aceste scăderi justificabile prin împrejurările în cari au fost scrise acele manuale și prin cultura streină a autorului, ele sunt de o importanță epocală, fiind cele dintâi cărți de școală alcătuite la noi după recerințele pedagogiei științifice.

3. COMPENDIU DE PEDAGOGIE.

Substratul științific pentru o nouă pedagogie sistematică la noi îl construiește I. Popescu prin lucrările sale „Compendiu de Pedagogie“, „Psihologia Empirică“ și „Pedagogia“.

Prin opul său intitulat: „Compendiu de Pedagogie pentru părinți, educatori, învățători, și toți bărbații de școală“, Sibiu, în tipografia arhidiecezană 1868¹ dorește, priceputul nostru pedagog, să convingă pe cei mai importanți factori ai educației „părinți, educatori, învățători și toți bărbații de școală“ despre adevărul incontestabil, că o educație satisfăcătoare se poate face numai cu ajutorul aplicării practice în pedagogie a cunoștințelor psihologice. Conform acestui scop autorul își clădește lucrarea pe bazele psihologiei ajutată de antropologie, religie, morală și sociologie.

Astfel cartea conține o introducere, în care se vorbește despre: „Desvoltarea firească a omului și educațiune“ și „Știința educațiunii sau pedagogia“ în patru secțiuni. *Secțiunea I* tratează despre „Cunoștințe antropologice“ având în vedere: 1. Omul ca obiect al educațiunii; 2. Fenomenele vieții fizice ale omului; 3. Fenomenele vieții spirituale. *Secțiunea II* cuprinde „Principii pedagogice generale“ tratând despre: 1. Problema educațiunii și principiile ei fundamentale; 2. Mijloacele educațiunii și aplicarea lor; 3. Influența educatorului asupra elevului și restricțiunile ei. *Secțiunea III* cuprinde regulile speciale pentru educațiune și anume: 1. Regule în privința desvoltării corpului elevului; 2. Regule în privința desvoltării spiritului elevului; 3. Procedura educațiunii, rezumată cu privire la diferitele etăți și sexe. *Secțiunea IV* vorbește despre: „Institutele de educațiune“ tratând despre: 1. Familie ca institut de educațiune; 2. Institutele publice de educațiune.

¹ Ed. II apare tot la Sibiu în tipografia lui S. Filtsch [W. Krafft] 1876.

Desvoltarea materialului o face autorul după principiile școalei herbartiene, cu ajutorul cărora crede el, că în scurt timp se va stabili și la noi un sistem de pedagogie bazat pe o psihologie exactă și construit conform firii și împrejurărilor noastre.¹ Astfel vedem că scopul educației este, ca la herbartieni, formarea caracterului religios-moral, în realizarea căruia însă ține seamă de firea și împrejurările noastre. Intreaga lucrare este imbibată de duhul convingerii religioase-creștine proprii sufletului românesc. Din cauza aceasta îi face observări marele critic al timpului său, Titu Maiorescu în „Convorbiri Literare“, Nr. 9, anul II, 1 Iulie 1868, unde cu privire la religie zice: „Într-o singură privință n'am putut recunoaște spiritul de moderațiune, prin care altfel se distinge autorul: în privința religiei. Pasagiul: „E constatat însă că moralitatea se întărește și se asigurează în om cu deosebire sub binefăcătoarea influință a religiei creștinești“ ne pare greșit într'un „Compendiu de pedagogie“. Mai întâi ar fi un punct încă în discuțiune, pentruce religiunea creștină să aibă o influință mai salutară asupra moralității decât de ex. Budhismul; dar apoi ne pare că'n orice caz pedagogia trebuie să fie o artă cosmopolită și să se adreseze tot așa de bine la Evrei și la Turci ca la creștini“.

„Asemenea ne-a părut exagerat pasagiul dela pag. 87: „Într'aceia autorul conștiincios pătrunde marea însemnătate a misiunii sale și convins totodată și de neputința omenească de a aduce la îndeplinire un lucru așa de greu, precum este educațiunea, nu are să intrelase nici un moment de a implora binecuvântarea și ajutorul lui Dumnezeu, carele singur poate face, ca stăruințele lui să fie deplin încoronate cu rezultatul dorit“.

„Pedagogia e o știință omenească și ar face foarte bine de a nu amesteca în sfera ei cea terestră, cestiuni, cari, după starea actuală a științei, nu sunt lipsite de controverse“.

Observările acestea ale marelui critic au avut o influință puternică asupra pedagogului nostru, care în celelalte opuri ale sale nu mai este așa de îndrăzneț în afirmarea convingerilor sale religioase. Cu toate acestea părerea lui despre suflet rămâne neschimbată în toate scrierile sale de mai târziu. Atât ca elev al școalei herbartiene, cât și în urma criticilor primite

¹ Psih. emp. VI.

păstrează concepția strict creștinească a substanțialității spirituale a sufletului omenesc.¹

Rămânând el pe lângă concepția creștinească despre suflet, în mod firesc ajunge la concluzia, că scopul educației este desăvârșirea, spre care tinde sufletul fiind creat după chipul și asemănarea lui Dumnezeu. Desvoltarea spirituală se face prin desvoltarea armonică a intelectului, sentimentului și a voinței. În urmărirea acestui scop Ioan Popescu merge pe cărările indicate de psihologia și pedagogia lui Herbart, ceea ce voi arăta mai pe larg când voi vorbi despre „Pedagogie“, care este o expunere sistematică și amplificată a vederilor sale pedagogice publicate în „Organul Pedagogic“, în articolele sale și în „Compendiu“.

Plecând dela convingere creștinească, conform căreia trupul este lăcaș al sufletului, Ioan Popescu dă o importanță deosebită educației fizice, care este necesară pentruca pedagogia să-și poată ajunge scopul său. Pe lângă desvoltarea fizică mai aflăm la Popescu și alte capitole, cum sunt disciplina, respectarea individualității, educația după vârstă și sex și institutele de educațiune, probleme, cărora herbartienii nu le dau prea mare importanță, sau le trec cu totul cu vederea. Acest fapt dovedește că pedagogul nostru oricât de credincios a fost față de Herbart, independența lui în lucrare și-o știe păstra.

Valoarea cărții o recunoaște însuși T. Maiorescu când zice: „Terminăm aceasta mică notiță bibliografică prin asigurarea, că puținele noastre observări critice nu pot micșora meritul total al cărții. „Compendiul“ de față va fi de mare folos pentru institutele de educație.“²

4. PSIHOLOGIA.

Această carte a lui I. Popescu este un produs al timpului său. Desvoltarea rapidă a științelor în secolul trecut are ca urmare aplicarea metodelor de cercetare proprii științelor naturale și în psihologie. Psihologia ajunge în rândul științelor exacte prin faptul, că se folosește și ea de metoda experienței și ca știință experimentală nu se ocupă decât cu ceea ce poate:

¹ Psihol. Ed. II, pag. 21.

² Convorbiri Literare, Nr. 9, anul II. 1 Iulie 1868.

fi observat în viața sufletească, cu fenomenele acestei vieți. Această direcție nouă în psihologie este introdusă de Herbart și de școala sa. Prin Herbart a ajuns psihologia în rândul științelor exacte, însă nu s'a confundat cu acelea, ci și-a păstrat caracterul său individual, bazat pe natura subiectului deosebit de celelalte.

Curentul herbartian în domeniul psihologiei este introdus la noi de I. Popescu prin cartea sa intitulată: „Psihologia empirică sau știința despre suflet între marginile observațiunei”.¹

Ea conține o expunere clară a ideilor fundamentale din psihologia herbartiană. Școala lui Herbart — zice autorul — carea a dat cele mai bune psihologii ce se disting prin exactitatea lor științifică și prin fecunditate rară pentru aplicațiuni practice, *mi-a servit întru toate ca îndreptar*.”²

În lucrarea sa s'a folosit și de psihologiile lui Volkmann și Lindner. Citează adeseori pe Drobisch, Zimmermann și Drbal; în câteva locuri se vede citat și Herbart, părintele sistemului psihologic adoptat cu acești autori, pe ici și colo Brentano și Lotze.

I. Popescu nu vrea să facă știință de dragul științei; pentru așa ceva nu era timpul nici împrejurările potrivite la noi; ci rezultatele științei obținute de alții voiește el să le facă accesibile poporului nostru. De psihologie dorește el să se folosească pentru luminarea minții și a inimii, deci pentru educațiune și instrucțiune, care era problema cea mai arzătoare, era problema vitală a unui neam care se deștepta acum.

I. Popescu este conștient că educațiunea și instrucțiunea, sunt probleme, pe cât de importante, pe atât de dificile și rezolvindu-se acestea nu dupăcum se cuvine, prin acea se pot provoca pe terenul culturii și prin urmare și pe al vieții sociale cele mai mari inconveniente, cele mai funeste greșeli. Setea culturală satisfăcută în mod greșit „prin încărcarea programelor de învățământ cu materii nouă și de mai diferite naturi” poate să ducă la „promovarea unilaterală și forțată a culturii intelectuale” neglijându-se scopul principal al educațiunii, care trebuie să fie formarea caracterului moral. Adevăratele remedii contra inconvenientelor și relelor, ce se pot ivi pe terenul educațiunii și

¹ Ed. I. Sibiu, 1881. Ed. II. Sibiu, 1887.

² Psihologia. Ed. I, pag. IV.

instrucțiunii le află pedagogul nostru în sistemul unei pedagogii, care ajutată de o psihologie exactă, e în stare să arete în mod precis, cum se poate aduce omul prin promovarea dezvoltării lui firești la o cultură veritabilă din toate punctele de vedere.¹

În vederea acestui scop întocmește el manualul său, care constă din introducere urmată de patru secțiuni cu următorul cuprins: *Introducere*: 1. Noțiunea, problema și importanța psihologiei empirice. 2. Principiile, izvoarele și metoda psihologiei empirice. 3. Diviziunea psihologiei empirice.

Secțiunea I. Relațiunile dintre suflet și corp. 4. Diversitatea sufletului de corp și noțiunea aceluia. 5. Corespondența dintre suflet și corp. 6. Simțirea și condițiunile ei speciale. 7. Mișcarea corpului și condițiunile ei speciale. 8. Consecințele reciprocității dintre suflet și corp.

Secțiunea II. Ideile. 9. Originea ideilor și diviziunea lor. 10. Conștiința și fluctuațiunile ei. 11. Relațiunile ideilor între sine și întunecarea lor. 12. Reproducerea ideilor. 13. Memoria și formele ei. 14. Fantasia și formele ei. 15. Ideile despre timp și despre spațiu. 16. Iluziunile și halucinațiunile. 17. Inteligența și formele ei. 18. Apercepțiunea și atențiunea. 19. Ideea eului și conștiința de sine.

Secțiunea III. Sentimentele. 20. Originea sentimentelor și diviziunea lor. 21. Sentimentele formale. 22. Sentimentele sensuale. 23. Sentimentele adevărului. 24. Sentimentele estetice. 25. Sentimentele morale. 26. Sentimentele conștiinței de sine. 27. Sentimentele simpatice. 28. Sentimentele religioase. 29. Afectele.

Secțiunea IV. Nizuințele. 30. Originea și diviziunea nizuințelor. 31. Îmboldurile și instinctul. 32. Poftele. 33. Inclinațiile. 34. Dorul și dorința. 35. Voința. 36. Libertatea voinței și imputațiunea. 37. Pasiunile. 38. Caracterul.

O icoană fidelă a efectului produs de ediția I a acestei lucrări în lumea cugetătorilor români de dincoace și dincolo de Carpați ne prezintă recenziile celor mai de seamă bărbați în domeniul acesta, ca T. Maiorescu,² și Gr. Pletosu prof. la Năsăud.³

¹ Psih. Ed. II, pag. VIII.

² „Convorbiri Literare” Nr. 7, 1 Octomvrie 1881.

³ „Transilvania” anul XIII, 1882.

Recenziile acestea arată un interes deosebit în cercurile românești față de noul ram al științei, care are menirea să devină bază pentru educație și învățământ. Însă atât T. Maiorescu, cât și Gr. Pletosu în recenziile lor se mărginesc a ne lumina opul lui I. Popescu numai din punct de vedere limbistic; și anume cel dintâi tratează materialul lexical și stilistic, iar al doilea se referă mai mult la terminologia științifică românească. Nici unul nu discută mai temeinic problemele psihologice și metodologice tratate de autor. Aceasta din motivul, că o astfel de carte a fost bine primită de o lume, care se afla la începutul dezvoltării sale în această direcție, iar diferitele sisteme în școala românească încă nu au ajuns să se combată cu asprime. Din motivul acesta spune T. Maiorescu, că „termină darea de seamă fără a fi intrat în înșasă cercetarea teoriilor expuse, care sunt în esență teoriile lui Herbart“.

Importanța și valoarea deosebită a „Psihologiei“ lui Ioan Popescu o recunoaște T. Maiorescu prin următoarele cuvinte: „Lucrarea dlui Popescu este serioasă și este menită a pune fundament de cunoștințe filozofice în capetele școlarilor din liceele românești. Acest fapt ne pare destul de important pentru a justifica atențiunea cu care am citit cartea d-sale și mulțimea observărilor ce ne-am crezut datori a face asupra-i“.

Gr. Pletosu încearcă să facă ceea ce n'a făcut T. Maiorescu, adică analiza fondului acestei lucrări, dar nu cu prea mult succes, pierzându-se și el în amănunte externe, formale. La el, ca și la T. Maiorescu aflăm frământarea cugetărilor noștri pentru formarea terminologiei filozofice române. Astfel Gr. Pletosu aproape în întreaga sa recenzie pledează pentru termenul „simțiciune“ în loc de „senzațiune“, sau „simțemânt“ în loc de „sentiment“.

T. Maiorescu învinovățește pe I. Popescu că folosește prea multe germanisme ca „oamenii minții“ = „Verstandesmenschen“ sau „spiritul timpului omnipotent“ = „der allmächtige Zeitgeist“ etc. Pletosu dimpotrivă spune, că Popescu de dragul „francofililor“ întrebuințează terminologia acestora.

Cartea lui I. Popescu în general a fost foarte bine primită, pentru că după cum zice Gr. Pletosu „era unică de felul acesta în literatura românească“, umplând un gol mult simțit. Aceasta ne-o dovedește și faptul, că o lucrare atât de volumi-

noasă (320 pag.) tratând probleme abstracte de psihologie într'o țară cu foarte puține școli românești, în timp relativ destul de scurt, la șase ani după apariția sa, ajunge la a doua ediție în anul 1887.

Asupra acestei ediții s'a deschis o discuție mai aprinsă decât asupra celei dintâi. O apreciere temeinică din punct de vedere psihologic și metodologic aduce cărții lui Ioan Popescu, Stefan Velovan, profesor la Caransebeș, în „Deutsche Blätter für erziehenden Unterricht“, 1883 și în „Romänische Revue“, 1887, Octomvrie și Noemvrie.

În prima recenzie Velovan nu face nici o observație critică împotriva cărții. În recenzia sa asupra ediției a II-a Stefan Velovan își exprimă nemulțumirea sa, că autorul numindu-și Psihologia sa „empirică“ nu urmează metoda strictă a științelor „empirice“, ci se folosește de speculațiuni metafizice. Pentru că să dovedească acest lucru se folosește de un exemplu, care nu se află numai în cartea lui I. Popescu, ci revine în toate așanumitele Psihologii „empirice“. Aceasta este noțiunea de „suflet“.

La această critică răspunde Gr. Pletosu în „Transilvania“, anul XIX 1888, combătând cu asprime pe St. Velovan. „Susținerea metodei exclusiv inductive, pe care-o cere și la noțiunea „suflet“ îl duce la niște vederi — zice Pletosu — cari nu pot să provină decât din superficialitatea, cu care recenzentul a privit lucrul și a studiat sistemul filozofic, pe ale cărui baze stă opul în cestiune“.

Este fapt, că psihologia care vrea să rezolve problemele vieții sufletești în lumina concepției religioase, nu-și poate păstra caracterul curat empiric — cum dorește Velovan — ci este nevoită să treacă în domeniul metafizic, fiind subiectul ei — sufletul — o realitate transempirică.

Dar într'o privință este întemeiată critica făcută de Stefan Velovan „Psihologiei empirice“. I. Popescu se lasă răpit de curentul strict științific al timpului său și voiește să-l introducă și în domeniul psihologiei păstrând însă concepția religioasă. Pedagogul nostru voind să satisfacă cerințele timpului său, nu-și dă seama că este paradoxal să tratezi chestiuni metafizice cu o metodă curat empirică.

La pag. 2 din „Psihologia“ se face o deosebire între psihologia speculativă și psihologia empirică. Cea dintâi face parte din metafizică și este una din cele mai dificile și mai controversate discipline ale filozofiei, încercând să explice nu numai ce se înțelege prin suflet, ci și ce este el în sine, care este natura lui intimă, legătura lui cu corpul și chiar originea și viitorul lui.

Psihologia empirică trecând peste amintitele chestiuni ale speculațiunei, se pune, dupăcum și numele ei arată, pe terenul experienței și, ca știință experimentală, nu se ocupă decât cu ceea ce poate fi observat din viața psihică a omului, cu fenomenele acelei vieți. Ori în „Psihologia empirică“ a lui I. Popescu aflăm o serie de capitole, cari nu cadrează cu precizările date de el în locul indicat mai sus. Așa sunt de ex. capitolele din § 4 Diversitatea sufletului de corp și noțiunea aceluia; sau § 36 Libertatea voinței etc.

De aceea are dreptate St. Velovan când observă cu privire la noțiunea sufletului: „Diese vom Körper unabhängige Seelensubstanz kann wohl dem philosophisch - theologischen Zwecke gute Dienste leisten, sie kann aber keinen Gegenstand der empirischen Psychologie bilden“, ¹ sau în alt loc: „Von einem Träger der Erscheinungen und seinen sonstigen „Eigenschaften“ kann eine empirische Psychologie, unserem Ermess nach, nicht handeln, da er sich der inneren, wie der äusseren Erfahrung entzieht“. ² Din cauza aceasta se nasc o serie de încurcături provenite din numirea incorectă a disciplinei care — deși se numește „empirică“ — părăsește experiența și tratează despre o substanță suflătoare metafizică. I. Popescu nu făcea nici o greșală, dacă — vorbind în opul său și despre spiritualitatea, nemurirea sufletului, raportul lui cu trupul, libertatea voinței etc. — nu-și numea psihologia sa „empirică“, ci de ex. „pedagogică“. În forma aceasta putea să-și servească scopul său cu mult mai multă libertate, fără să ajungă în conflict cu înflăcrații apostoli ai metodei „empirice“.

Precum vedem St. Velovan nu atacă sistemul filozofic al lui Herbart — cum susținea Gr. Pletosu — ci metoda „empi-

¹ Op. cit. pag. 495.

² Op. cit. pag. 496.

rică“ a psihologiei lui I. Popescu, aplicată la probleme cari nu intră în sfera acestei noțiuni.

Fiind I. Popescu teolog convins, la baza psihologiei sale „empirice“ pune concepția creștină despre suflet; și această concepție a substanțialismului spiritual („sufletul este o substanță simplă, imaterială și invariabilă“ op. cit. pag. 21) o aduce el în perfectă armonie cu realismul herbartian. „Realitatea permanentă“ din psihologia lui Herbart este identică cu „substanța invariabilă“ din psihologia lui I. Popescu. Pe aceasta bazează el „unitatea conștiinței“ de care se folosește ca argument pentru spiritualitatea sufletului. „Unitatea aceasta a conștiinței va fi imposibilă, dacă fenomenele psihice nu ar proveni dintr-o substanță indivizibilă, căci dacă acelea ar fi produse ale materiei compuse din nenumărate elemente, conștiința încă ar trebui să fie împărțită în mai multe părți“.¹

Invinsă odată aceasta greutate a lămuririi noțiunii „suflet“, este salvată baza unei psihologii herbartiene susținută de un teolog.²

Aceasta ne dovedește totodată și cultura temeinică și superioară alui I. Popescu, care a pătruns și substratul metafizic al psihologiei lui Herbart, la care „eul“ nostru este o reală permanentă în mijlocul fenomenelor sufletești variate; cât pentru fenomenele așa numite psihice sau spirituale, acelea nu sunt decât tot atâtea stări ale sufletului, cari sunt variabile și se pot desvolta și multiplica, deși sufletul ca atare rămâne același, neschimbat“.³

Lămurită astfel noțiunea sufletului, în rezolvirea celorlalte probleme psihologice I. Popescu acceptă învățăturile lui Herbart.

Astfel condamnă el, împreună cu Herbart, teoria facultăților spirituale, despre care zice: „Neputându-se determina numărul și natura așa ziselor facultăți spirituale, diversele teorii despre ele n'au produs, se poate zice, decât o confuziune, care a contribuit și ea nu puțin la discreditarea psihologiei. Este un neperitor merit al celebrului filozof Herbart de a fi făcut să înceteze confuzia aceasta, stabilind pentru psihologia empirică, ca puncte de mănecare, ca principii, însuși fenomenele psihice,

¹ Psihologia empirică pag. 19.

² I. Popescu era și profesor de Dogmatică.

³ I. Popescu op. c. pag. 21.

date cu certitudine în conștiința noastră, și înlăturând astfel teoria despre imaginatele facultăți sufletești, prin care, după cum el prea nimerit zice, s'au introdus atâtea ființe mitologice în psihologie.¹

Ceeace poate fi admis din teoria facultăților sau puterilor sufletești — zice Popescu la pag. 17 — sunt numele lor, sub cari fenomenele psihice, odată constatate, descrise și clarificate, se pot cuprinde ca subnumiri generale, rămânând ca înseși fenomenele acelea să fie privite de ceeace ele în adevăr sunt: de stări ale sufletului, ce se produc și reproduc după anumite legi.

Problema raportului dintre trup și suflet deasemenea o rezolvă I. Popescu în lumina concepției herbartiene acceptând teoria reciprocității pentru susținerea căreia se folosește de un lux de argumente combătând totodată cu multă temeinicie toate celelalte teorii contrare.²

Scopul sufletului este acela de a se păstra neturburat în ființa lui absolută. Felul în care se poate păstra este reprezentarea (Vorstellung), care este un termen generic pentru percepții și reprezentări. Aceste fenomene sufletești rezultă din raportul care există între trup și suflet.³ Reprezentările devin forțe, cari desfășoară un joc mecanic împiedecându-se, sau promovându-se una pe alta deasupra sau în pragul conștiinței.⁴ Jocul acestor puteri formează dinamica sau statica reprezentărilor și poate fi calculat cu o precizie matematică.

Sentimentele și voința nu sunt facultăți sufletești deosebite, ci numai niște dispoziții de plăcere sau neplăcere cari rezultă din împiedecarea sau promovarea reprezentărilor.⁵ Pentru a pătrunde în amănuntele dezvoltării vieții spirituale, după principiile lui Herbart, trebuie să se observe, că nexul dintre idei, sentimente și năzuințe este un nex causal, în care ideile și anume relațiunile dintre ele dau naștere sentimentelor, iar acestea la rândul lor devin stimuli pentru năzuințe. Minte și inimă, deși distincte, stau în raport unele cu altele, ideile cari fac conținutul propriu zis al minții, fiind menite prin relațiunile lor a da naștere

¹ I. Popescu op. c. pag. 16.

² I. Popescu op. cit. Secțiunea I.

³ Pag. 38 secv.

⁴ Pag. 86 secv.

⁵ Pag. 182 secv.

sentimentelor și acestea având a servi drept impuls pentru năzuințe.¹

„Eul” propriu zis se prezintă ca purtătorul tuturor ideilor și al tuturor celorlalte fenomene spirituale, ce rezultă din idei, sau stă în nex causal cu ele și primește un caracter cu atât mai spiritual, cu cât ideile se reproduc fără nici o conlucrare a simțurilor, constituind o lume pentru sine, o lume internă, o lume spirituală, în care cu deosebire „eul” își află centrul său natural.²

Nici a percepția nu este altceva decât o acțiune în o anumită formă a reprezentărilor; ea rezultă din puterea preponderentă a ideilor vechi, prin care acestea prelucreează și își asimilează pe cele noi.³

În forma aceasta I. Popescu în întreaga sa lucrare se conduce după principiile școalei herbartiene. Iar fiindcă teoria lui Herbart despre suflet se apropie de teoria energetică contemporană,⁴ cu drept cuvânt putem afirma, că „Psihologia” lui I. Popescu primește o viabilitate până în zilele noastre.

În ediția a doua a cărții sale autorul a ținut seama de indigitările date prin recenziile lor de T. Maiorescu, S. Velovan și Gr. Pletosu și a făcut în ea mai multe îndreptări și adaose cari au făcut ca aceasta carte să servească în mod și mai avantajos scopul înalt pentru care a fost scrisă. De aceea este binemeritată aprecierea elogioasă făcută de *cel mai erudit critic al vremii sale T. Maiorescu*, care în „Convorbiri Literare” anul XXI pag. 724 1 Nov. 1887 între altele afirmă, că „*Psihologia empirică*” a lui I. Popescu din Sibiu, apărută în a doua ediție „după părerea noastră a ajuns a fi cea mai bună carte de materie filozofică în limba română”.

5. PEDAGOGIA.

lucrată pe bazele psihologice și etice ale realismului herbartian, de Ioan Popescu. Sibiu. Ed. I 1868. Ed. II 1873. Ed. III 1902.

¹ Pag. 265.

² Pag. 172—3.

³ Pag. 160.

⁴ G. G. Antonescu: „Doctrinile fundamentale ale pedagogiei moderne” pag. 434.

Scopul urmărit de această carte îl aflăm cuprins în următoarele cuvinte din prefața ediției a II: „A emancipa și la noi pedagogia de starea neorientată în care o transpun adeseori inspirațiile rutinei pedagogice ordinare, a-i da o direcție bine înțeleasă și a o înălța la nivelul științific al privirii clare, de unde sistemul variatelor influențe educative și instructive să-și poată zări propria ei armonie și unitate“.

Pe lângă o introducere, în care lămurește noțiunea educației în lumina principiilor herbartiene, împarte materialul în trei secțiuni principale, fiecare cu subdiviziuni în capitole.

În secțiunea primă vorbește despre principii pedagogice relative la problema educației și la rezolvirea aceleia. Această secție o subîmparte în două capitole. Cap. I cuprinde teoria pedagogică și se ocupă cu fixarea scopului pedagogiei. Capitolul II cuprinde metodologia pedagogică, lămurind procedura, mijloacele și metodele educației.

În secțiunea II vorbește despre mijloacele educației și principiile relative la aplicarea lor. Această secție se subîmparte în două capitole. Cap. I. Dietetica pedagogică. Cap. II. Învățământul pedagogic. Cap. III. Disciplina pedagogică.

În secțiunea III vorbește despre principiile pedagogice aplicate la diversele etăți și sexe și în diferite institute de educație. Și aceasta secție se subîmparte în trei capitole. Cap. I ne lămurește procedura educației rezumată cu privire la etăți și sexe. Cap. II vorbește despre familie ca institut de educație. Cap. III tratează despre institutele publice de educație și instrucție.

„Pedagogia“ lui I. Popescu este o prelucrare îmbogățită, mai ordonată și în principiile ce le cuprinde mult mai precis și mai consecvent condusă a vechiului „Compendiu de pedagogie“.

Trăsătura principală a acestei lucrări este cea morală. Știința educației o pune autorul — precum anunță în titlul cărții — în absolută dependență de etică și psihologie, orientându-se și în acest op al său după principiile școlii herbartiene, al cărei credincios ucenic rămâne în tot timpul vieții sale. Din motivul acesta manualul său de „Psihologie empirică“ este elaborat în interesul pedagogiei.

Scopul suprem al educației este formarea caracterului religios-moral, care constă într-o armonie, ce se poate realiza între voință și între ideile religioase-morale, iar psihologia are:

menirea să arate drumul și mijloacele necesare pentru ajungerea acestui scop și a înlătura obstacolele din calea lui.

Cu alte cuvinte pedagogia va năzui să dea elevului în decursul dezvoltării lui direcțiune nestrămutată spre moralitate, făcându-l astfel să devină un om cu tendințe ideale, un om cu pricepere și însuflețire pentru tot ce este frumos, nobil și sfânt, adică un om virtuos, un caracter moral în toată puterea cuvântului.¹

Dacă realizarea acestui scop pedagogic susținut de etică întocmai ca și de religie este ținta supremă, este triumful educațiunii, se înțelege dela sine că acestui scop îi va fi supus învățământul la I. Popescu și că el nu admite nici un învățământ, prin care nu s'ar face și o temeinică educație morală.

Cu psihologia lui, în care toată viața suflă se epuizează în reprezentări, stă în strânsă legătură și valabilitatea principiului, că nu există educație fără învățământ, fiindcă asupra voinței nu se poate exercita nici o influență decât prin reprezentări.

Fixat odată scopul, autorul trece la cercetarea mijloacelor pentru ajungerea țintei. La alegerea acestora se observă și mai bine cât de mult a fost stăpânit I. Popescu de spiritul herbartian. Mijloacele, pe cari le consideră ca acte singuratic, le grupează în trei categorii: Dietetica pedagogică, Învățământul pedagogic și Disciplina pedagogică. Dintre acestea, cea dintâi, Dietetica pedagogică are în vedere promovarea și regularea dezvoltării corpului elevului, în care ține seama de toate cerințele unor educații fizice menite să formeze un corp sănătos „care să corespundă destinației sale ca organ al spiritului”.² Învățământul și disciplina în realitate sunt strâns legate una de alta și sunt desbinate numai pentru temeinicia studiului.

Scopul învățământului este virtutea. Fiindcă cei tâmpiți nu pot fi vărtuoși (părere herbartiană), mai înainte de toate trebuie luminată mintea prin dezvoltarea interesului pedagogic. Dar activitatea spirituală este multilaterală și de aceea și interesul are să fie multilateral și ca nici unul să nu se desvoalte în detrimentul celuilalt, să se facă în mod proporțional desvol-

¹ Pedag. pag. 32.

² Ped. pag. 75.

tarea tuturor intereselor. — Interesul multilateral pretinde două lucruri: o aprofundare a multilateralității, iar pentru ca față de aceasta să se salveze unitatea personalității și a conștiinței, se cere reculegere și concentrare. De aici pornind desfășoară el principiul treptelor formale ale lui Herbart, cari la început au fost: claritate și asociație, adică o aprofundare temeinică și progresivă; sistem și metodă, adică concentrare statică și progresivă.

Aceste trepte formale au produs multă vâlvă în școala herbartiană, deși Herbart însuși nu a făcut altceva, decât a descris ceea ce petrece și s'a petrecut totdeauna în tot învățământul: expunere clară, asociere, recapitulare și aplicare. Pe aceasta o numește Herbart când filozofare, când consecvență în aplicare.

Dacă voim să întrebuițăm numiri deosebite pentru toate fazele procesului de predare, ca cele mai potrivite apar acele date de marele pedagog W. Rein, cari sunt: Pregătire, predare, asociere, sistematizare și aplicare. Prin aceasta însuși Herbart nu a voit să prescrie mersul învățământului, ci numai să-l descrie pe acela. El nu a dorit ca în fiecare oră predarea unui anumit material de învățământ, adică orice lecție, să fie trecută prin toate aceste cinci trepte pedagogice. În forma aceasta s'ar provoca o fărâmițare nepedagogică a materialului, greșală care apare la cei mai mulți herbartieni, în urma excesului de zel.

De o importanță deosebită în învățământ este atențiunea, care poate fi voluntară, adică menținută prin provocările și amenințările prelegătorului; și involuntară, pe care o produce dascălul în mod natural prin arta predării sale. Aceasta are o însemnătate mai mare decât deosebirile între observare și așteptare, pretindere și acțiune, cari acte sunt la copil încă numai niște încercări. Cu privire la acest complicat operat de formule psihologice, cei mai mulți herbartieni uită sfatul potrivit al maestrului: fi interesant în învățământ. Acest sfat este lucrul principal, este „nervus rerum“ în învățământ.

Pentru ca învățământul să poată pătrunde în ideile, în preocupările cu cari vine elevul la școală, trebuie să i se deschidă toate porțile. Din pricina aceasta trebuie să facem o incursie în domeniul interesului.

Cuvântul „interes“ are mai multe înțelesuri și acestea provin dela felul de întrebuințare a noțiunii. În sens pedagogic această noțiune este dintre cele mai nouă, deoarece ea a intrat în domeniul educațiunii deodată cu acel sistem pedagogic, care se bazează pe realitatea acelei ființe, asupra căreia se extinde educația, și care are în vedere laturea psihică și etică a omului.

„Așa și cu privire la învățământ este o cerință neapărată, ca instrucțiunea să fie interesantă. Această notă însă privește numai ușurința aprecierii materialului din partea elevului și interesul este numai receptiv. Interesul pedagogic educativ însă merge mai departe, pentru că deoparte caută nu numai a păstra capitalul de cunoștințe câștigate, dar și a-l înmulți prin aceea, că tinde să le valorizeze și să le înmulțească după măsura înrudirii dintre ele. El este deci acea dispoziție sufletească în puterea căreia elevul nu numai are plăcerea în ocupațiunea cu un obiect, dar este și stimulat a se ocupa și mai departe cu acela în mod independent. Interesul pedagogic îl face pe elev așadară, ca nu numai să-și însușească cât mai deplin materia ce i se propune, dar să și continue a pătrunde prin meditațiuni spontane din ce în ce mai mult în cercul cunoștințelor sale“.¹

Interesul pedagogic este nemijlocit și multilateral. Interesul nemijlocit lucrează numai din înclinare curată și își află mulțumirea în însăși cercetarea științifică alimentată de dorul de a ști. În interesul multilateral va afla elevul scut puternic contra diferitelor poftă, patimi și rătăciră cari provin din neocupațiune.

Dar experiența dăscălească ne dovedește că elevul nu intră în școală fără de oarecari cunoștințe. Acest capitol spiritual învățământul are să-l modifice după cerințele pedagogice și să-l sporească, nizuind astfel a rezolva problema educațiunii, conducând spre idealul perfecțiunii.

Acest ideal al desăvârșirii se compune din trei elemente: adevăr, bun, frumos. Vor trebui deci produse, fie pe cale mijlocită sau nemijlocită atari stări, pe care le are scopul educațiunii. Anume: luminarea minții pentru cunoașterea adevărului, prin deșteptarea *interesului empiric și speculativ*; de-

¹ Ped. pag. 109.

terminarea și cultivarea voinței pentru lucrarea binelui prin deșteptarea *interesului etic, simpatetic și religios*, și cultivarea simțământului pentru gustarea frumosului prin deșteptarea și promovarea *interesului estetic*.

Pentru realizarea scopului indicat însă interesul pedagogic trebuie dezvoltat în conștiința elevului astfel, încât amintitele lui specii să nu se împiedece una pe alta, ci să progreseze paralel și cât se poate în legătură unele cu altele, susținându-se între ele cea mai perfectă armonie posibilă; pentru că numai așa va rezulta din ele o cultură spirituală bine echilibrată în privința minții și a inimii, care singură se poate considera ca o cultură deplină, ca o cultură adevărată, menită să-i asigure elevului cu hărnicie pentru viață și demnitatea personală de om.¹

Aceste interese au menirea înaltă să îmbogățească activitatea noastră pedagogică și să ne ușureze înțelegerea acesteia din punct de vedere psihologic.

Și în ce privește mersul învățământului aceste interese sunt a se întrebuița în mod combinat. Din cauza aceasta pedagogul nostru, ca și herbartienii, trece peste un învățământ pur demonstrativ, care ar avea menirea să concretizeze acele lucruri, cari seamănă și sunt în mod suficient legate cu cele observate de elev până acum. Mijloacele auxiliare pentru un învățământ intuitiv sunt tablourile; iar ce privește anume învățământul intuitiv din sfera obiectului de conținut etic, e de observat, că drept materie pentru înțuire are să prezinte elevului raporturi de voință, precum și fapte și caractere omenești, menite a se putea scoate din ele mai întâi idei sensuale și pe urmă și judecăți, maxime și norme morale.² Legea lui supremă și generală pentru învățământul intuitiv pretinde să se predea astfel, ca elevului să i se pară că vede cele predate. De aceea spune în acelaș loc, că materiile pentru scopul întuirii au să fie predate și în modul cel mai plastic, pentru că ceea ce se expune să apară ca și cum s'ar petrece sub ochii elevului.

„Actul al doilea din procesul învățării“ este abstracțiunea, care se face prin desfacerea, prin analizarea conținutului ideilor

¹ Popescu: *Pedagogia*, pag. 119—120.

² *Pedag.* pag. 17.

sensuale și al noțiunilor, cu scopul de a se omite din acela notele lor neesențiale, pe când determinatiunea este o sinteză prin care se reconstruiește conținutul noțiunilor, adăugându-se la acela notele ce au fost omise prin abstracțiune. Suirea în sus pe calea abstracțiunii este deci o procedură analitică, iar pogorârea în jos pe calea determinatiunii e o procedură sintetică; analiza și sinteza aceasta însă se numește analiză și sinteză logică, fiindcă au de a face cu conținuturile noțiunilor, nu analiza și sinteza reală, cari se reduc la obiecte sau lucrări concrete ca la întregi și la părțile lor.¹

Această analiză se cere pentru ca să poată fi realizat scopul învățământului, care este interesul multilateral. Dar interesul presupune claritate, fiindcă ideile confuze nu pot produce interes. Analiza are să desfacă masele de idei sensuale pătrunse în intelectul copiilor prin intuiție, are să îndrepte atenția și asupra celor mai mici părțicule, are să aducă claritate, are să aducă lumină în toate reprezentările.

Însă această aprofundare provoacă o dispersiune a sufletului, o incoerență a elementelor din conștiință. De aceea, după ce fiecare element din conștiință a fost bine pătruns, trebuie să urmeze sinteza elementelor izolate. Învățământul sintetic construiește din pietrele, din elementele proprii și dispune legătura acestora, chiar și dacă nu o săvârșește. Deoarece fiecare din aceste două metode se pune în serviciul celor șase interese, rezultă de aici multe datorințe ale învățământului, pe care acesta are să le îndeplinească la predarea diferitelor materii didactice.

În fine pedagogia ne îndrumă să nu ne ținem morțiș de reguli; totdeauna să purcedem dela concret la abstract dela ușor la mai greu, prin cele mai ușoare să pregătim primirea celor mai grele, cari fără o pregătire temeinică nu pot fi percepute cu siguranța necesară.

Din punct de vedere psihologic „aceste acte ale procesului învățării” sunt motivate suficient prin faptul că evoluția cunoașterii omenești are ca punct de plecare intuiția; căreia I. Popescu îi dă o deosebită atenție² dela care se ridică apoi la

¹ Pedagogia pag. 173.

² Ibidem pag. 163.

³ Pedag. pag. 153—165.

noțiuni, și apoi dela noțiuni cu sferă mai mică și conținut mai mare la noțiuni cu sferă mai mare și conținut mai mic.

Dar ca să ne convingem dacă elevul a înțeles abstracțiunea, a înțeles regula sau legea, trebuie să-l punem să-o aplice la noi cazuri concrete. Această aplicare se face în „actul al treilea din procesul învățării“.

Actele precedente din procesul învățării au menirea, după cum am văzut, de a construi sfera ideilor elevului astfel, ca din aceea să rezulte cultura reprezentantă prin toate speciile interesului pedagogic. Acea cultură trebuie prin urmare să se desvolte prin învățământ în toate stadiile aceleia, fără a se lăsa să rămână vreun ram al ei neconsiderat. Cu atâta însă problema învățământului încă nu se poate privi ca terminată. Mai rămâne ca elevul prin învățământ să se pună în stare de a valida ceea ce a învățat, cu alte cuvinte de a face aplicațiuni din ceea ce știe. Iar la rezultatul acesta el are să fie adus anume prin lucrări de aplicațiune, cari constituiesc al treilea și cel din urmă act din procesul învățării.¹

Astfel s'a ajuns la metoda: concret-abstract-concret, adică: tratarea intuitivă, pornind dela fapte concrete; sistematizarea logică ridicându-se prin abstracție dela intuiții la noțiuni și dela noțiuni mai puțin abstracte, la noțiunii din ce în ce mai abstracte; aplicarea noțiunilor abstracte la noi cazuri concrete.

Înainte de a intra în expunerea intuitivă a noilor idei, facem ca introducere, pregătirea apercceptivă a spiritului elevilor, spre a ușura înțelegerea, deci asimilarea.

Avem aci chintesența metodei treptelor formale propagate de nemuritorul reprezentant al școalei herbartiene între Români.

Necesitatea acestor trepte formale I. Popescu o justifică în modul cel mai ingenios, cu un lux de argumente bazate pe o vastă și femeinică știință psihologică.²

Pregătirea apercceptivă este necesară, pentru că precum un teren, în care e de a se semăna ceva, cu cât e mai bine prelucrat, cu atât devine și mai roditor, așa și conștiința elevului, în care au să se primească materiile de învățământ, se face cu atât mai accesibilă pentru acelea, cu cât a fost pregătită mai bine.

¹ Pedagogia pag. 176.

² Pedag. pag. 139—184.

Dacă se face pregătirea înainte de expunerea lecției noi, dobândirea acesteia se face fără întreruperi, fără turburări su-părătoare, defavorabile interesului și atenției.

Ideile vechi au adeseori nevoie de transformare, complec-tare și precizare. Astfel de cazuri ni se prezintă în viață, când prin experiență și prin studii noi se desfac și se schimbă de tot sau în parte conținuturile ideilor vechi și cu acelea dim-preună se transformă și părerile și judecățile ce se bazează pe ele. De aceea ele trebuiesc analizate, înainte de a expune ideile cele noi.

Analizând și lămurind ideile apercceptive facem posibilă percepția clară și evităm interpretarea falsă a noilor percepții.

În predare ne folosim de diferite metode ținând seama de dezvoltarea firească a elevului, de felul materialului predat, de cerințele logicii etc. Astfel ne putem folosi de metodă inductivă și deductivă, analitică și sintetică, genetică și euristică. La predare trebuie să nizuim într'acolo, ca elevul să contribuie într'o largă măsură la aflarea noilor idei prin intuiția și judecata lui proprie sprijinite și îndrumate de profesor. Aceste metode — zice I. Popescu — sunt cele mai cultivatoare; căci ele nu lasă pe elev să fie numai receptiv, ci îi stărnesc și spontaneitatea și interesul în cea mai mare măsură, făcându-l ca prin activitate proprie să afle și el multe din cele ce ar fi avut să i le comunice edu-catorul.

Metoda dogmatică poate să fie aplicată numai în cazuri, când elevului i se comunică în înțelesul propriu al cuvântului cunoștințe și date pozitive ce nu pot fi dezvoltate prin judecată și raționament.

Aplicarea are să dovedească faptul, că elevul nu este numai reproducător al materiei învățate, ci și producător, des-făcând formele vechi și construind altele noi.

Aplicarea ne dovedește, că știința despre care se zice că are să devină o putere în viața omului, în adevăr devine pu-tere numai în măsura, în care acela e capabil a face aplica-țiuni din ea.

La religie, la istorie, la literatură avem fapte, cari pun în evidență un principiu moral; arătând respectarea lui în cazuri trecute sau prezente, am făcut aplicarea. Pentru facerea de aplicațiuni morale se cere să se pună în vedere elevului.

exemple despre voințe și fapte omenești, scoase parte din viață, parte din istorie și să se provoace, ca după judecata morală, ea trebuie să fie formată în el, să spună dacă acelea sunt în conformitate cu legea morală, și dacă nu sunt, cum ar fi trebuit să fie, ca să corespundă aceleia.

Învățământul educativ, căutând puncte de întâlnire cu viața, apare ca o specie de învățământ practic, ca un învățământ ce devine roditor pentru viață.

În ce privește alegerea și organizarea materialului de învățământ I. Popescu are în vedere: *principiul culturii formale*. Cultura formală veritabilă — zice Popescu¹ — se formează pe temeiul culturii materiale și chiar din aceea, prelucrându-se ideile și cunoștințele ce constituiesc conținutul ei în cât mai multe și mai variate combinațiuni și prin aceia felicitându-li-se și reproducerea lor în cele mai diferite forme. Motivul pentru care pedagogia trebuie să stăruiască pentru dezvoltarea culturii formale este că în realitate ceea ce se numește „cultură” nu este decât însuși formarea de puteri spirituale; *principiul treptelor istorice-culturale*, idee după care pentru materiile de învățământ deja alese trebuie stabilită ordinea de desfășurare succesivă; *principiul concentrațiunii*, conform căruia materiile din singuraticile obiecte de învățământ trebuiesc aduse în legătură unele cu altele; și în fine ideia treptelor metodice, care are să normeze prelucrarea acelei materii în scopul de a se face accesibile spiritului elevului.²

Dintre principiile acestea I. Popescu insistă foarte mult asupra principiului concentrațiunii, necesitatea căruia o motivează din punct de vedere psihologic și pedagogic.³ Principiul concentrațiunii este reclamat de unitatea conștiinței omului, pe care se bazează valoarea personală în ceea ce privește atât știința cât și energia voinței. Ca om al bisericii pretinde ca în centrul programului de învățământ să stea religia și morala creștină, spre acest centru să graviteze toate studiile pentru formarea unui caracter religios-moral, înzestrat cu o cultură unitară.

Treptele culturale istorice sunt creația marelui pedagog T. Ziller, urmaș ortodox și foarte formalist al lui Herbert și

¹ Pedag. pag. 138.

² Pedagogia, pag. 183.

³ Pedag. pag. 124—139.

contemporan cu I. Popescu la universitatea din Lipsca. Această teorie susține, că procesul dezvoltării individuale trece, firește prescurtat, prin aceleași stadii, prin cari a trecut și omenirea în dezvoltarea ei. Pentru dezvoltarea interesului pedagogia științifică pretinde ca, mai ales materiile de conținut etic, cari au să fie centrul întregului învățământ, să se desfășure în aceeaș ordine de succesiune după cum se află date în diferitele stadii ale culturii omenestii.

O altă parte principală în pedagogia lui I. Popescu este disciplina.¹ Mai sever decât am aștepta separă I. Popescu disciplina pedagogică de învățământ. La pagina 245 zice că pentru deplina rezolvire a problemei educației e necesar, ca *pe lângă* învățământul pedagogic să mai intervină niște acțiuni educative pe cari le cuprindem sub numirea de „disciplină pedagogică” și cari sunt menite să determine imediat voința elevului, ca să viețuiască și să se poarte în mod constant și consecvent conform bunei cuviințe și legii morale.

Deci scopul disciplinei este acelaș ca și al întregului învățământ: caracterul religios-moral. Disciplina pedagogică, tocmai ca învățământul, are să fie acomodată și ea după starea dezvoltării elevului. De aci vine, că după modul în care se aplică acțiunile educative ce constituiesc disciplina pedagogică, aceasta se împarte în guvernare și conducere, guvernarea elevului constituind sfera inferioară, iar conducerea aceluia formând sfera superioară a disciplinei.²

Guvernarea în înțelesul strict al cuvântului nici nu aparține educației. Prin guvernare elevul se obicinuește cu anumite datini externe ce se refer la ascultare, ordine, curățenie, regularitate, diligență, punctualitate, cumpăt și purtare convențională, datini din cari au să rezulte tot atâtea calități de un preț foarte mare pentru creșterea și viața morală a elevului. Privite în sine însă aceste calități nu au decât o valoare relativă, deoarece și un caracter amoral poate să le poseadă.³

Abia Ziller aduce guvernarea într'un raport mai strâns cu educația prin menirea ei de a servi la formarea virtuților mijlocitoare.

¹ Pag. 244—396.

² Pedag. pag. 246.

³ Pedag. pag. 247.

După părerea herbartienilor în copil se desvoltă un fel de impuls sălbatic, care-l îndeamnă pe acesta la disordine, la vătămarea întocmirilor existente, aducând astfel în primejdie persoana viitoare a copilului. Acest impuls trebuie suprimat printr'o simțitoare și neîncetată presiune. Mijloacele potrivite sunt amenințarea și la caz de nevoie chiar și pedeapsa corporală („nuielușă“, cum îi spune I. Popescu în cursurile sale). Dar cele mai bune mijloace sunt autoritatea și iubirea, precum și o ocupație bună a copiilor.

Conducerea se începe abia mai târziu, în anii în cari elevul începe să raționeze. În această activitate a lui să-i stea în ajutor educatorul, oferindu-i pe rând o sumă de reguli și maxime alese pentru direcționarea vieții lui. Elevii să fie deprinși a păstra o ținută liniștită, o judecată sănătoasă și un duh stăpânitor mai ales în mijlocul tulburărilor pătimăse. Numai în forma aceasta se poate realiza o adevărată educație morală. Conducerea tinde să facă pe elev ca însușindu-și prin deprindere faptică virtuțile, ce constituiesc ființa moralității, precum e practicarea bunei voințe, a dreptului, echității, conștientiosității, și a energiei voinței, să-și fortifice din ce în ce mai mult viața morală și astfel să devină un caracter tot mai conform idealului constituit din ideile etice și menit a fi reprezentantul concret al legii morale.¹

Părțile până acum expuse ale pedagogiei lui I. Popescu sunt pătrunse de cel mai curat spirit herbartian. La acestea se alătură însă câteva capitole, ca dietetica pedagogică, formarea memoriei, fantaziei, inteligenței, lucruri cărora herbartienii nu le acordă o deosebită atenție.

Secțiunea a III-a cuprinde principiile pedagogice aplicate la diverse etăți și sexe și în diferite institute de educație, educațiunea progresivă după etăți, educațiunea modificată după sexe, însemnătatea familiei pentru educație, scăderile educației din familie, institute de educație propriu zise, școalele ca institute de educație și instrucție.

Principiile sale pedagogice desvoltate în mod teoretic în secțiunile premergătoare le împreună cu viața în secțiunea aceasta, pentru că educatorul nu are să fie numai teoretic, ci și practic. Ca să-și poată îndeplini cu succes chemarea sa, educatorul

¹ Pedag. pag. 248.

trebuie să aibă și abilitatea de a executa, de a pune în lucrare, de a traduce în practică teoria educațiunii. Iar ocupându-se el cu teoria și cu practica educațiunii își va câștiga cu timpul ceea ce se numește tact pedagogic și tehnică pedagogică.¹

Primele două ediții ale „Pedagogiei” sale se mișcau în vechea ogașă pedagogică a pedagogilor germani Curtman, Nierdersäss, Benecke, Dittes. Abia ediția ultimă îmbrățișează sistemul pedagogic herbartian, păstrând însă material și din edițiile premergătoare, cum este disciplina și dietetica pedagogică.²

III. ÎNSEMNĂTATEA LUI I. POPESCU PENTRU PEDAGOGIA ROMÂNEASCĂ.

Meritele lui I. Popescu în domeniul pedagogiei la Români sunt mari. Scopul lui a fost acela de a ridica pedagogia la rangul unei științe în înțelesul propriu al cuvântului, a emancipa și la noi Pedagogia din starea neorientată, în care o așează adeseori inspirațiile rutinei pedagogice ordinare. Acest scop și l-a ajuns I. Popescu. Spiritul școlii herbartiene a pătruns pedagogia noastră și el pulzează și azi în întreaga structură a organismului nostru școlar. Pedagogia herbartiană este considerată și azi ca adevărată pedagogie științifică și mai ales în cercurile învățătorimii noastre se bucură de o autoritate quasi-canonică. În școlile noastre normale și azi se propagă cu multă însuflețire ideile herbartiene și li se dă poate chiar mai multă atenție decât în țara de unde le-a importat I. Popescu, întemeietorul pedagogiei științifice la noi.

În urma începuturilor făcute de I. Popescu pătrunde mai târziu pedagogia și în învățământul superior. Curentul herbartian pentru care I. Popescu a deschis porțile științei la noi este azi sprijinit și dezvoltat de toți pedagogii noștri de seamă. Pedagogia noastră stă azi pe baza solidă a științei alimentate de cele două discipline filozofice: Etica și Psihologia, bază construită de marele Herbart, învățătura căruia o seamănă la noi pentru prima dată I. Popescu, profesorul dela Institutul teologic-pedagogic „Andreian” din Sibiu.

¹ Pedag. pag. 22—23.

² Șpan: Școala lui Șaguna pag. 32.

El și-a dat silința să încetățenească la noi acele forme didactice herbartiene, cari ușor ispitesc pe mulți nepricepuți să facă zgomot cu ele, ca cu niște vase goale. Acest zgomot firește e cu atât mai mare, cu atât mai strident, cu cât mai lipsit de spirit este acela, în mâna căruia ajunge forma. Din cauza aceasta școala herbartiană a fost supusă unor critice severe și împreună cu ea și I. Popescu, care a încetățenit-o la noi. Dar aceste forme în mâna lui au fost foarte potrivite pentru ca să primească conținutul bogat al observărilor sale rafinate și pline de spirit, câștigate în îndelungata și rodnică lui practică dascălească de peste 30 de ani. Pedagogia lui se poate lăuda și cu faptul că îmbrățișează întregul domeniu al învățământului și educației.

Dar o sprijinire exclusivă a pedagogiei pe sistemul herbartian, cum s'a practicat un timp în învățământul nostru primar și într'o măsură și în cel secundar, ne dă de gândit. Psihologia lui Herbart se bazează pe metafizică în loc să fie curat empiristă; și anume pe o metafizică foarte sterilă și cu greu admisibilă; ea suferă de prejudițiile intelectualiste ale veacului său, întrucât aceasta admite ca unicele activități ale sufletului reprezentările (Vorstellungen), iar sentimentul și voința sunt numai niște modificări sau dispoziții rezultate din acelea. Etica lui este individualistă, de aceea rămâne prea rece și prea indiferentă față de datorințele sociale ale vieții omenești, motivându-și aceasta atitudine cu tendința de a înțelege, de a pătrunde și de a organiza societatea din punct de vedere moral. Morala lui Herbart se mișcă la o înălțime a abstracțiunii, la care nu poate pătrunde căldura vieții. Această psihologie este învechită, iar substratul etic e prea subțire pentru ca să poată suporta un sistem pedagogic durabil.

Cu aceste principii este greu să formezi caracterul religios-moral. Reprezentările fiind singurul conținut sufletesc, scopul educației poate fi realizat numai prin reprezentări. Pentru ca să acopere raportul greșit între scopul îndreptat spre voință și între mijlocul care influențează numai asupra intelectului, Herbart a introdus noțiunea învățământului educativ și a alăturat la învățământ cele două mijloace: conducerea și disciplina.

Dar chiar și scopul educației este prea unilateral fixat, prea exclusiv încadrat în domeniul etic; pentru educație își are

importanța sa pe lângă factorul intelectual și moral — și cel religios precum și cel estetic; pe lângă etică și psihologie la baza pedagogiei pot sta și logica și estetica, precum și filozofia, cu un cuvânt toate științele.

De natura aceasta sunt observările critice cari s'au făcut și se fac și azi școlaii herbartiene. Dacă pătrundem mai de aproape pedagogia lui I. Popescu, constatăm că el a ținut seamă de aceste greșeli ale curentului pe care l-a primit și și-a dat silința să le îndrepte.

Față de măestrul său I. Popescu și-a permis unele gesturi de independență, care-l fac superior chiar multor herbartieni străini, aducând prin aceasta în sfera educației chestiuni din cele mai potrivite pentru o creștere completă a tinerimei.

Autoritatea lui Herbart — zice Popescu — nu are să ne orbească, încât să nu mai vedem ceeace este poate mai bun la alții. Următorii lui au trecut în unele puncte departe peste el și în altele au clarificat multe din vederile lui.

Intr'adevăr autoritatea lui Herbart nu a robit pe pedagogul nostru. El a știut canaliza curentul herbartian în alvia concepției noastre de viață religioasă națională. Toate scrierile lui I. Popescu și mai ales pedagogia lui sunt pătrunse de spiritul religios-național, caracteristic firii și fondului sufletesc al poporului nostru.

Elementul religios în formarea caracterului joacă rolul cel mai însemnat la I. Popescu, care mai întâi este om religios și prin prizma convingerii religioase vede el realizabil adevăratul ideal pedagogic, până ce la Herbart factorul etic are o preponderanță covârșitoare.

Concepția despre suflet a lui I. Popescu este curat creștinească. El nu vorbește despre suflet ca despre o „calitate simplă“ sau o „Reală“, viața căruia derivă numai din reprezentări. După părerea lui „spiritul este prin care e dat omului a înainta pe calea perfecțiunii, desăvârșindu-se din ce în ce mai mult în direcțiune spre idealul a toată perfecțiunea, spre Dumnezeu, după al cărui chip și asemănare este creat“.¹

Din concepția lui religioasă creștină rezultă și stabilirea idealului pedagogic al timpurilor noastre. Pornind din această concepție accentuiază el dezvoltarea armonică a trupului și a sufletului.

Pentru realizarea acestui ideal întrebuințează I. Popescu o

¹ Compendiu ped. pag. 2.

serie de principii pedagogice, cu cari se laudă pedagogia contemporană, cum este principiul activității și al individualității. Din afară nu se poate da nimănui nici o dezvoltare, nici o cultură, ci fiecare om trebuie să și-o câștige printr'un anumit mod de viațuire și prin lucrare proprie, prin spontaneitate. Iar pentru ca elevul să poată fi adus și ținut în dispozițiunea de a viețui și de a fi activ în mod corespunzător, educatorul în procedura sa și în aplicarea metodelor educațiunii la tot pasul are să se conformeze atât legilor dezvoltării omenești în general, cât și naturii individuale a elevului.¹

Dar nu numai la aceste puncte se oprește Ioan Popescu. El a introdus în pedagogia sa capitole noi și foarte importante, cari au fost neglijate de Herbart, cum este educațiunea copilului și a fetelor. El dovedește foarte mult simț și tact pedagogic în acest domeniu gingaș al pedagogiei.

Ideile pedagogice ale lui I. Popescu sunt pline de căldura sentimentului său național. El și-a iubit și și-a înțeles poporul, cu soarta căruia s'a identificat. Sentimentul său național l-a strecurat dela catedră în sufletele primitoare și pline de avânt tinere ale elevilor săi. El a avut un minunat plan de lucru, în executarea căruia eluda cu ușurință vigilența dușmănoasă a pandurilor politici. Carte deschisă și pururea vorbitoare era sufletul preotului și al învățătorului, în care cuvântul dascălului iubit imprima slova neștersă și plină de viață adevărată a iubirii de Biserică și de neam. Scopul osteneții lui profesionale este cuprins în cuvintele rostite de el cu multă însuflețire dela catedră către viitorii preoți și învățători: „*Creștini adevărați, oameni luminați, folositori Bisericii, școlii și națiunii vreau să cresc din Dumneavoastră*“.

Pe acești stâlpi de granit a voit el să construiască mărețul edificiu al culturii naționale și prin aceasta al unității naționale.

Privind personalitatea lui I. Popescu în lumina acestor considerații, prăznuirea unui veac dela nașterea lui însemnează prăznuirea muncii devotate a unui mare precursor al unității noastre naționale.

¹ Pedagogia pag. 58.

CORANUL ȘI VECHIUL TESTAMENT.

De Prof. NICOLAE NEAGA.

Coranul este Biblia ¹ Islamului. El cuprinde o colecție de precepte morale, religioase și juridice și formează izvorul întregii organizații politice și religioase la mohamedani. — Autorul mijlocit al Coranului este Mohamed. Acesta s'a născut pe la anul 571 după Hristos în localitatea Mecca și a murit la 622 în Medina. Rămas orfan de părinți îl crește, după obiceiul fruntașilor, o doică cu numele Halima, apoi se îngrijește de el bunicul și în sfârșit unchiul său. Pentru a-și procura cele necesare traiului zilnic, Mohamed se ocupă cu negoțul. Din căsătorie avu mai mulți copii, dintre cari i-au rămas în viață numai ficele sale. „Cu privire la înfățișarea sa ni se spune, că el era de statură mijlocie, dar impunătoare. Pe capul său mare avea păr negru, puțin creț, sub gene lungi și grele sclipiau fără odihnă ochii cei negri, nasul se ridică în forma ciocului de aceră din fața sa ovală, gălbue, încunjurată de-o barbă deasă. Capul său era așezat pe umeri largi și el avea un piept puternic și totuși era statura lui mai mult sveltă. Când umbla, își mișca vioiu întreg corpul, ca și când s'ar fi pogorat de pe un deal. Măcar că era puternic și bine făcut, totuși avea o constituție nervoasă și deja din copilărie suferia de afecțiuni epileptice, sau mai bine zis isterice îmbinate cu halucinații. Dureri fizice nu putea suferi și, măcar că legea și-a răspândit-o prin sabie, totuși nu se poate zice, că personal a fost viteaz. Asemenea, nu suferia mirosul rău și se parfuma cu aromatele

¹ Biblia folosită este cea din 1914 a sf. Sinod; pentru textul Coranului am folosit trad. lui Dr. S. O. Isopescu, Cernăuți 1912 [Coranul, traducere după originalul arab].

cele mai alese. Temperamentul său era aplecător spre melancolie, totuși era amabil, elocvent și cu mare popularitate. Între-umeri avea un semn curios: „pecetea profeției“.¹

Spirit religios și mistic, după ce a meditat mai mulți ani, dearândul, întreprinde reforma religioasă fondând Islamismul (supunere devotată). La Islamism, religia lui Mohamed, se convertiră mai ales Arabii, cari pretind a fi, prin Ismail, descendenți ai marelui patriarh Avraam. Ucenici de ai lui Mohamed au strâns, în Coran, învățătura profesată de dascălul și profetul lor.

Coranul constă din 114 Sure (Sura = capitol, epistolă, episod). El începe c'o rugăciune, care fiindcă se află în fruntea Coranului se numește „Sura mână“, sau „Mama Coranului“. În fruntea fiecărei sure din Coran se află formula: „În numele lui Dumnezeu celui milostiv, îndurat“. Sfârșitul Coranului îl formează niște sure mici. Sura 112, care este îndreptată în contra creștinilor și surele ultime (113, 114), cari formează rugăciuni inspirate lui Mohamed în împrejurări cu totul speciale. Poate cea mai importantă sură din întregul Coran este sura a II-a, numită „Sura vacii“. Aceasta constă din 286 versuri, dintre cari cel mai renumit vers este versul (sau minunea cum numesc mohamedanii versurile) 256.²

Mohamed ocupându-se cu studiul în vederea reformei sale religioase, fără îndoială că va fi făcut cunoștință și cu Vechiul Testament, acest nesecat izvor de inspirație, sau va fi auzit din gura Iudeilor și a creștinilor povestindu-se multe. Afirmatia aceasta o facem bazați pe marea înrudire ce se constată între Coran și Biblie. O bună parte din doctrina mohamedană (monoteismul, spălările dese, rugăciunea, postul, milostenia, pelerinajul) se bazează pe rânduri de ale Vechiului Testament.

¹ Isopescu, Coranul, pag. 13.

² În renumitul vers 256 se descrie, savant, măreția lui Dumnezeu:

„Dumnezeu! Nu este Dumnezeu afară de El; El este cel viu, cel vecinic. Pe El nu-l cuprinde somnul nici dormitarea. Ale Lui sunt cele din ceruri și de pe pământ. Cine poate mijloci la El fără voia Lui? El știe cele ce sunt de nainte și cele de apoi și (oamenii) pricep din știința Sa numai ce voește El. Tronul său cuprinde cerurile și pământul și păzirea lor nu-l face greutate; El este cel înalt, cel puternic“.

Afară de aceasta Coranul știe multe despre Moisi, pe care-l numește Mussa, cunoaște pe Isus, un demn înaintemergător al lui Mohamed, pe Adam, Noe, Abraam, Ismail, Isaac, Iacob, Lot, Iosif, Solomon, David, Iob, Iona etc.

Întâiul text din Coran la care ne oprim, este Sura a II-a. Versul 33 ne informează că Adam primește porunca de-a locui împreună cu femeia sa în raiu și de-a mânca de unde voește, numai de un pom să nu se apropie:

„O Adam să lăcuești tu și muerea ta în grădină și să mâncați din ea cu prisosință de unde voiți; dar de arborele acesta să nu vă apropiați, ca să nu fiți între cei nelegiuți!“.

De care pom este vorba, nu se precizează, cum e cazul în Biblie, unde se face deosebire strictă între un pom al cunoștinței binelui și răului și altul al vieții.¹ Locul șarpelui îl ocupă în Coran Satana, care se semețește zicând, că nu voește să se închine omului, care este plăsmuit din tină, de vreme ce el este făcut din foc. Satana urmărește pas cu pas pe om pentru a-i șopti, că voește să-i arate ceeace i-a fost ascuns: „Domnul vostru nu v'a oprit dela acest pom decât numai ca să nu fiți îngeri sau să fiți veșnici.² O Adam! Oare să-ți arăt drumul la pomul veșniciei și al stăpâniei, ce nu pierе?“³ Acest loc se apropie mult de cuvintele biblice: „și a zis șarpele către femei: ce este, că au zis Dumnezeu: să nu mâncați din tot pomul raiului?... nu veți muri cu moarte, că știe Dumnezeu, că în orice zi veți mânca dintr'ânsul, se vor deschide ochii voștri și veți fi ca niște dumnezei, cunoscând binele și răul“.⁴

În Coran, întocmai ca în Biblie, Satana își oferă oamenilor prietenia⁵ până în momentul când reușește a-i amăgi prin vicleșug: „Și i-a amăgit cu vicleșug. Și când au gustat din pom, li s'a descoperit goliciunea lor și ei au început să-și coase asupra lor frunze de ale grădinei, iar Domnul lor a strigat către ei: „oare nu v'am oprit dela acest pom, și nu v'am zis, că

¹ Sura XLII, 11: Isus e pus alături de Noe și Moisi.

² Facere II, 9.

³ Sura XX, 118.

⁴ Facere III, 2.5.

⁵ Sura VII, 20: „Într'adevăr eu vă sunt prieten credincios“.

Satana vă este un dușman resvedit?... Jos cu voi! Unul să fie dușman altuia! Pe pământ să vă fie locuința și nutremântul deapururea, pe el să trăiți și pe el să muriți și din el să ieșiți“.¹

În Biblie expunerea este mai vioaie, mai bogată în amănunte, cu deosebirea că în Biblie Dumnezeu nu face atent pe om în contra Satanei, ci doar în mod indirect, prin oprirea de-a gusta din pom, îi pune în vedere un rău nebănuît.

Noe, este amintit și el des în Coran. Sura XI ne spune cum la un ordin mai înalt primește Noe mandatul de-a admonia poporul să țină la credința în Dumnezeu. Spusele lui Noe poporul însă nu le ia în considerare, atunci Domnul poruncește zicând: „Nu te scârbi pentru faptele lor, și fă-ți corabia înaintea ochilor noștrii și după descoperirea noastră și nu-mi mai vorbi despre nelegiuiri! Ei se vor îneca... Du în ea din toate câte o pereche, și gloata ta, și Noe îl chemă pe fiul său care era de parte: „Fiul meu, sue-te cu noi și nu fi necredincios... atunci se repezi între ei un val și el se înecă“.² În raport cu Biblia episodul din Coran despre potop este pe deoparte prea îngust pe de altă parte prea larg. Coranul nu raportează nimic despre curcubeu,³ semnul legământului între Dumnezeu și om, cuprinde pe de altă parte amănunte cari nu se află în Biblie. Astfel cunoaște Coranul un fiu necredincios de al lui Noe, care cu toată intervenția tatălui său, pe lângă Dumnezeu, nu poate fi salvat din calea furiei nebănuite a valurilor de apă. Probabil e vorba despre Ham, fiul supus blestemului părintesc.⁴

Foarte asemănătoare cu referatul biblic este și istoria lui Abraam „amicul lui Dumnezeu“, cum îl numește Coranul. Istoria patriarhului se face în sura VI, XIX, XXI. Tatăl său se numește Azar. Abraam își muștră părintele, că adoră ca zei pe idoli: „O tatăl meu, de ce slujești tu cuiva, care nu aude și nu vede și nu-ți ajută nimica? O tatăl meu, acum a venit la mine o știință, care n'a venit la tine, deci urmează-mi, ca să te duc pe drum drept. O tatăl meu, nu sluji Satanei“.⁵ Muștrarea lui Abraam nu pare a fi tocmai logică, întrucât înainte de a-și

¹ Sura VII, 21, 23, 24.

² Sura XI, 38, 39, 42, 44, 45.

³ Facere cap. IX 13—17.

⁴ Facere IX, 20—26.

⁵ Sura XIX, 43.

purifica credința credea și Abraam în puterile naturii. Exemplul dintr'o altă sură a Coranului este grăitor: „Și când se făcu noapte, văzu Abraam o stea; el zise: Acesta este Domnul (Dumnezeu) meu! Și după ce apuse aceasta zise el: eu nu iubesc pe cei ce apun (zeii). Și când văzu luna răsărind zise: Acesta este Domnul meu! Iar când apuse, zise el: Dacă nu mă ocărmuește Domnul meu, sunt și eu din acest popor rătăcitor. Și când văzu soarele răsărind zise: Acesta este Domnul meu; acesta este mai mare! Și când apuse zise el: „O poporul meu, eu sunt curat ca idolii voștri“. ¹ Coranul îi dă lui Abraam calificativele de „tare în credință“, ² „iubit de adevăr“, ³ prieten al lui Dumnezeu, ⁴ „profet“, ⁵ iar nașterea fiilor Isaac și Iacob sunt un dar pentru despărțirea sa de Azar și gloata, care se închina la zei neputincioși: „Și când se despărți el de ei îi dădurăm Noi (zei) pe Isaac și pe Iacob“. ⁶ Tot un merit al lui Abraam este scăparea lui Lot. ⁷ Sura XII întreagă, este consacrată istoriei lui Iosif, din acest motiv ea se numește: „Sura lui Iosif“. După Coran istoria lui Iosif „este cea mai frumoasă poveste“. Sura prezintă pe Iosif tâlcuind tatălui său visul cu 11 stele, cu soarele și luna cari i se închinau. Auzind acestea tatăl său îl sfătuiește să nu comunice fraților vedenia, pentru ca nu cumva să plănuiască aceia vre-o viclenie împotriva lui. Frații au observat că Iosif și fratele său sunt mai dragi tatălui lor și nutrind gând rău asupra lui ziseră: „O, tatăl nostru, de ce nu ni-l încredințezi pe Iosif, să se bucure și să se joace; noi doar îi suntem prietini, noi doar îl vom păzi! Sunt întristat că voiți să-l luați (zise Iacob); mă tem că-l va mânca lupul, dacă nu veți băga de samă“. ⁸ Iacob cedă stăruințelor fiilor săi. După ce aruncară pe Iosif în adâncul fântanei, veniră plângând la tatăl lor aducând în mână „o haină cu sânge mincinos“. Iacob nu se lăsa încredințat de moartea fiului său. „Nu, ci v'ați născocit ceva voi înșivă; deci răbdare și cuviință și cerere de ajutor împotriva veștii voastre“. ⁹ Aruncarea în fântână, vânzarea, mărirea, descoperirea lui Iosif — toate le cunoaște Coranul. Față de Biblie Coranul prezintă unele lacune și divergențe.

¹ Sura VII, 76—78. ² Sura VII, 75. ³ Sura XIX, 42.

⁴ Sura XIX, 42. ⁵ Sura XIX, 42. ⁶ Sura XIX v. 50.

⁷ Sura XXI, 71. ⁸ Sura XII, 11—13. ⁹ Sura XII v. 18.

Nu cunoaște visul cu snopii, nu se amintește numele lui Beniamin, în această sură; după Coran Iosif povestește vedeniile mai întâi tatălui său, după Biblie însă fraților; după Biblie Iacob se lasă convins despre moartea lui Iosif, după Coran Iacob refuză justificarea fiilor săi. Unele referate corespund Bibliei altele sunt cu totul streine de ea. În genere expunerea biblică este mai motivată și mai emoționantă. Aș exemplifica aceasta cu jalea părintelui Iacob, la auzul tristei știri despre Iosif.¹

Încât privește Moise, el este binecunoscut Coranului. Se numește de regulă Mussa. „El a fost curat și a fost un trimis, un profet“.² Sura VII ni-l prezintă ca făcător de minuni și mijlocitor la Faraon în favoarea poporului său. Se înșiră dintre plăgile Eghiptului: potopul, lăcustele, muștele, broaștele, sângele. Se știe despre scăparea minunată a lui Moisi, vițelul de aur, sfărâmarea tablelor, mană, potârnichi. Pentru a justifica misiunea profetică a lui Mohamed, Coranul se sprijinește pe un text de importanță mesianică din cărțile lui Moisi. Mă gândesc la Deut. XVIII, 18 (profet ca mine va scula ție Domnul, de acela să ascultați) pe care trebuie să-l fi avut în vedere Coranul. Sura VII este o dovadă îndestulitoare despre această influență a Vechiului Testament: „O, voi oamenilor, eu sunt trimisul lui Dumnezeu către voi toți. Cu pedeapsa mea îl ajung pe cine voesc, iar îndurarea mea cuprinde toate lucrurile, și voi să scriu (bine) pentru cece urmează trimisului, profetului neînvătat, despre care se află scris chiar la ei în Thora (Pentateuh) și în Evanghelie“.

Despre Iob este vorba în Sura XXI, XXXVIII etc. Indicația din Sura XXI începe prin cuvintele: „Adă-ți aminte de Iob, când striga el către Domnul său: „M'a atins plaga, însă Tu ești cel mai milostiv între milostivi“. Sura XXI face elogiul marilor bărbați Moisi, Aron, Abraam, Isaac, Iacob, David, Solomon, Zaharia, Ioan, Isus și în această legătură de idei aduce pe Iob ca exemplu de răbdare. Sura XXVIII desvoaltă mai pe larg istoria lui Iob. Aici îl vedem pe Iob tânguindu-se în necazul boalei. Drept mângâiere este el îndemnat să ia în mână o legătură de vergi și să-și bată muierea. „Legenda mohamedană zice, că muerea lui Iob jurase diavolului să-i servească, dacă-i

¹ Sura XIX, 53.

² Sura XIX, 53.

va da înapoi averea pierdută. Iob auzi de aceasta, se înfurie și jură, că-i va da 100 de vergi, dacă se va însănătoșa. Când însă deveni sănătos, îi porunci Dumnezeu, ca să lege la un loc 100 de vergi și să-i dea muerii sale o singură lovitură cu acestea. Astfel își va împlini jurământul, iar muerii sale nu-i va face dureri.¹ Alte informații asupra persoanei lui Iob ne dau versurile 42 și 43 din aceeași sură: Iob își redobândește cele pierdute. „Gloata sa înapoi și încă pe atâta ca îndurare dela Noi și ca o îndemnare pentru cei pricepuți“, căci „Noi îl aflarem statornic, un serv prea bun și căincios“. Este evident, că știința Coranului despre dreptul Iob este un împrumut biblic, trecut însă prin prisma fanteziei bogate a orientalului. În sfârșit Iona este o persoană simpatică și pentru Biblia Islamului. Coranul îi parafrazează numele și-l botează Zun-Nun, ceea ce înseamnă locuitorul peștelui. O scurtă pomenire despre Iona aflăm în sura XXI și XXXVII. În sura XXI Zun-Nun (Iona) este o fire înfuriată, care s'a sustras repede (profeției), crezând că nu mai este putere asupra lui, dar fiindcă se rugă în pânțele peștelui: „Nu este Dumnezeu afară de Tine! Mărire Ție! Am fost un nelegiuit“, să mântui de necaz. Expunerea din sura XXXVII este mai bogată în cuprins; istoria de aici a lui Iona pare a fi o copie fidelă după cartea profetului cu același nume:

- „Și Iona a fost unul dintre trimiși,
- „când a fugit la corabia încărcată.
- „Și el a tras sorti și a fost blestemat.
- „Și l-a înghițit peștele, pentru că era vinovat.
- „Și de n'ar fi fost el unul din ceice preamăresc,
- „ar fi rămas în pânțele lui până în ziua învierii.
- „Și noi l-am aruncat la mal și el era bolnav,
- „și noi lăsarăm să crească asupra lui un pom de bostan,
- „și pe el îl trimiserăm la sute de mii sau mai mulți,
- „și ei crezură și-i lăsarăm să trăiască până la un timp.

Sura X, care poartă titlul: „Sura lui Iona“ n'aduce nici o contribuție nouă la istoria profetului Zun-Nun.

Acestea sunt locurile mai de seamă, pe cari le împrumută Coranul din Vechiul Testament. Nu se poate constata, o reproducere literală a textului biblic, dovadă că Mohamed (și re-

¹ Isopescu Coranul, pag. 403 [notă].

dactorii Coranului) nu au avut la îndemână un text al Vechiului Testament, sau se poate, cum cred mulți, că nici nu cunoștea arta cititului și a scrisului. Influența Vechiului Testament asupra Coranului este evidentă. La introducerea învățăturii biblice în Coran va fi jucat mare rol mai ales tradiția. Pe deoparte Arabii, fiind un popor semit, au moștenit multe din tezaurul bogat al tradițiilor străbune, pe de altă parte în timpul propovăduirii lui Mohamed, dar mai ales în cel al redactării Coranului, Biserica creștină fiind în floare a putut să împrumute material bogat islamului, care dupăcum am văzut, nu este altceva decât o ramificare denaturată a învățăturii iudaice și creștine.

Când Coranul se abate dela izvorul principal de inspirație, valoarea etică și religioasă a sistemului său scade; când însă pășește paralel, sau calcă cel puțin pe urmele percepțelor biblice, valoarea surelor câștigă în importanță. Cazul favorabil l-am putea exemplifica prin sura a XLII-a, vers 9—11:

„El (D-zeu) este făcătorul cerului și al pământului,

„ale Lui sunt cheile cerului și ale pământului. El

„înzestrează cu prisosință și cu măsură pe cine

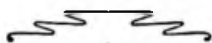
„voește. El știe toate lucrurile.....

„El v'a orânduit credința, care a poruncit-o lui

„Noe și care ți-am descoperit-o noi ție și am

„poruncit-o lui Abraam și lui Moise...

Păcat însă, că sunt prea rari cazurile acestea.

CATOLICISMUL CONTIM- PORAN ÎN ITALIA.

De Prof. Dr. DUMITRU STĂNILOAE.

Raporturile Italiei cu catolicismul vor avea totdeauna un caracter deosebit de ale celorlalte State, trebuind să țină socoteală și de faptul că șeful catolicismului locuiește pe teritoriul Italiei și pretinde absolută independență nu numai în cele spirituale, ci și în cele temporale.

Se pot distinge și la celelalte State între raporturile lor cu Papa și între cele cu catolicismul de pe teritoriul lor. Pe când însă celelalte State au de-a face pur și simplu cu o instituție dinafară de ele, Italia trebuie să stabilească cu acea instituție condițiile în cari aceea, deși aflătoare înlăuntrul Italiei, se poate bucura de independența pe care o pretinde.

Raporturile cu Papa exercită apoi aproape inevitabil o influență asupra raporturilor cu Biserica romană din cuprinsul Statului.

Aceste două feluri de raporturi trebuesc avute în vedere, examinând situația catolicismului în Italia.

La sfârșitul războiului mondial era în vigoare *legea garanțiilor* din 17 Maiu 1871, prin care se normase unilateral din partea Statului situația Papei și a Bisericii romane în Italia. Papa era recunoscut persoană sacră și inviolabilă, bucurându-se în Italia de onoruri regale, de dreptul de-a întreține misiuni diplomatice pe lângă puterile străine și de-a primi reprezentanți de-ai acelor puteri, de-o rentă anuală de 3.225.000 lire, de folosința palatelor Vatican.

și Lateran, dreptul de-a corespunda cu lumea catolică nesupravegheat de guvern și de a numi episcopii în Italia, fără nici un amestec din partea Statului.¹ Prin separarea Bisericii italiene de Stat, ca și prin dreptul acordat Papei de-a comunica liber cu credincioșii săi din alte țări. Italia voia să împrăstie la națiunile catolice străine teama vre-unei conlucrări a celor două puteri din Roma, teama italianizării, sau măcar influențării conducerii centrale a catolicismului.² Pius IX refuzase legea garanțiilor și protestase contra uzurpării statului pontifical, declarându-se prizonier în Vatican. Protestul lui îl reînnoiră toți urmașii. Astfel „chestiunea romană” născută la 1870 prin anexarea Romei la regatul Italiei, rămânea mereu deschisă prin voința Papei.

Practic, însă, Papa și guvernul Italiei întrețineau relații oficioase și pe măsură ce evenimentul dela 1870 se depărta, atmosfera se făcea mai senină și raporturile între Quirinal și Vatican își perdeau din tensiune.

Încercările de împăcare începură sub Leo XIII, continuară sub Pius X și se înmulțiră în timpul războiului. Într-o fază nouă, cu perspective de-a fi încununate de succes, aduse aceste încercări declarația extrem de importantă a secretarului de stat, cardinalul Gasparri, din 28 Iunie 1915, că papa nu așteaptă regularea situației sale în Italia dela armele străine, ci dela sentimentul de justiție al poporului italian.³ De pretențiile de-a se regula această situație prin intervenții streine se temea Italia mai mult. Clauzula din tratatul dela Londra din 1915 izvora din această teamă. Ea era foarte îndreptățită dat fiind că Pius IX ceruse în protestul său din 16 Iunie 1872, și Leo XIII în diferite rânduri intervenția

¹ Dom Ch. Poulet op. c. 478.

² Maurice Pernot, Comment se pose aujourd'hui la question romaine, în L'Eur. Nouv. Nr. 573 din 2 Febr. 1929 p. 142.

³ Discursul lui B. Mussolini în camera deputaților în 13 Mai 1929, în L'Eur. Nouv. Nr. 594 din 29 Iunie 1929 pag. 901.

puterilor streine.¹ Imediat la sfârșitul războiului, la finea anului 1918 și începutul lui 1919, în jurul vizitei lui Wilson în Roma, foile italiene vorbeau de eventualitatea soluționării apropiate a chestiunii romane. Ecourile acestea de presă sunt preludiul tratativelor ce-au urmat puțin mai târziu.²

Mussolini în discursul amintit, descopere o pagină inedită a unor tratative ce-au avut loc în vara anului 1919, tot prin mijlocire americană. În Maiu 1919 episcopul american François Kelly, aflându-se la Paris pentru a apăra la conferința de pace cauza episcopilor mexicani exilați în Statele-Unite de revoluția lui Carranza, a fost îndemnat de cardinalul belgian Merçier să sondeze în sferele înalte ale Conferenței terenul spre a vedea dacă nu-i posibilă negocierea chestiunii romane. La 18 Maiu Brambilla, consilier al delegației italiene la Conferința de pace, invită pe Kelly la hotel Ritz, unde se întâlni cu ministrul de externe Orlando, cu care se întreținu asupra condițiilor în cari s'ar putea soluționa chestiunea. Se vorbi de un teritor pornind dela podul Sant-Angelo și înglobând și castelul cu acelaș nume, de un deșeu la mare și de-o garanție a Puterilor obținută prin Societatea Națiunilor. La rugămintile insistente ale lui Brambilla, Kelly în loc să plece la America se duse în 22 Maiu la Roma spre a raporta toată conversațiunea cu Orlando, cardinalului secretar de stat. În drum îl însoți Cerreti, care se și întoarse în 24 Maiu la Paris tot cu Kelly. În 1 Iunie Cerreti vizită pe Orlando la hotel Ritz și acesta confirmându-i discuțiunea avută cu Kelly, Cerreti îi prezintă un expozeu scurt al chestiunii și al soluțiunii posibile, scris chiar de

¹ Cbr. W. Nr. 7 din 16 Martie 1929 col. 301.

² R. v. Lama op. c. 15—20, le socoate praf aruncat de guvernului italian în ochii lui Wilson pentru a nu încerca soluționarea chestiunii prin intervenția sa. Dar v. Lama nu cunoștea în 1925 ceea ce descopere Mussolini abia în 1929 și firea sa certăreață îl îndeamnă la interpretările cele mai bizare.

mâna cardinalului secretar de stat. Orlando cedându-l declară că în general îl primește și trecură la discutarea punctelor principale. Vaticanul cerea un teritor mai extins, începând dela Tibru, pe când Orlando voia ca acest teritor să înceapă numai dela Vatican și să se întindă înapoia lui spre a îngloba un cartier foarte populat al orașului. Se conchise că cheștiunea granițelor teritorului e lucru secundar și se va discuta pe urmă; important era că se admisesse principiul unei baze teritoriale. Un alt punct principal al discuției a fost cel al garantării acestui teritor de către celelalte națiuni. Această garanție s'ar fi putut cere și obține prin Societatea Națiunilor, care începea să se arete la orizont. Orlando declară că Italia va cere chiar ea spre acest scop admiterea Scaunului papal la S. N. In 9 Iunie Brambilla comunica lui Cerreti că Orlando a pus pe regele și pe ceilalți miniștri în curent cu proiectul discutat.

Dar în 15 Iunie, Orlando întors la Roma fu dezavuat în politica sa de Cameră și trebui să demisioneze.

Conversațiunile cu succesorii lui Orlando, în epoca prefascistă, se purtară pe aceleași baze, fără să aibă însă importanța celora din Maiu-Iunie 1919. ¹

Partidul popular, înființat în 20 Ianuarie 1919 cu consimțământul papei, deși ajunse curând cu cei 100 deputați la aceeaș influință în Parlamentul italian ca și centrul în Germania, n'a întreprins nici o acțiune directă pentru soluționarea cheștiunii romane, pentrucă îndată toată camera s'ar fi coalizat împotriva sa. ²

Un pas decisiv spre împăcare îl făcu Benedict XI în enciclica dela Rusaliile anului 1920 despre pace, *Pacem Dei mundus*, prin care admite ca șefii statelor și guvernelor din țările catolice să viziteze

¹ Discursul amintit din L'Eur. Nouv. p. 900—901.

² v. Lama op. c. 22.

la Roma pe regele Italiei,¹ reînoid totuși protestul împotriva uzurpării drepturilor sale.

Un alt fapt care a unit aproape toată presa în constatarea necesității legăturilor cu Vaticanul a fost revenirea Franței la Vatican, în 28 Maiu 1921. Oare Italia, se întrebau toți, n'are și ea interes de apărare în Orient și în Africa?²

Veni apoi noul Papă Pius XI, care după alegere în 7 Februarie 1922 dând poporului de pe piața Sf. Petru altfel ca înaintașii săi de prizonierat voluntar, binecuvântarea din Loggia exterioară a Bisericii Sf. Petru, manifestă dorința sa de împăcare, dar, reînoid în prima sa Enciclică, *Ubi arcano Dei*, protestul înaintașilor săi, arată totodată că nu renunță la ceea ce-i esențial în pretențiile lor.³

În 29 Oct. 1922 Mussolini intră în fruntea cămășilor negre în Roma și puse mâna pe cârma Statului. Spre deosebire de stăpânirile liberale de până atunci, guvernul fascist arată îndată printr-o sumă de acte mici și mari respectul și considerația ce-o acordă Bisericii catolice în viața neamului și-a Statului. În sălile școalelor și ale tribunalelor reapăru crucea expulsată de multă vreme, sărbătorile religioase deveniră și sărbători ale Statului, în armată și în celelalte instituții de Stat fu restabilită prezența duhovnicilor, în școala de stat se reîntroduse instrucția religioasă,⁴ asupra căreia dela 1888 avea să decidă municipiul dacă o vrea

¹ v. Lama op. c. 23. Protestul ridicat de Pius X la 1904 împotriva vizitei ce-o făcea Loubet, președintele Franței lui Victor Emanuel II. provocase ruperea legăturilor dintre Franța și Curie. Gh. Poulet op. c. 511—12.

² Discursul amintit al lui Mussolini.

³ Ebenda. De câteori papa făcea un gest de concilianță, guvernul italian credea că papa renunță la eliberarea statului pontifical. De aceea papa totdeauna se grăbea să împrăstie această credință.

⁴ Raportul lui Mussolini, însoțind proiectul de lege pentru ratificarea de către Parlament a acordurilor din Lateran, citit în 14 Martie 1929. Nr. citat din L'Eur. Nouv. p. 388.

sau nu în școlile orașului respectiv.¹ Nu lipsiră nici diverse represalii împotriva unor preoți sau societăți catolice, însă aproape toate aveau ca motiv opoziția politică față de fascism întreținută de partidul popular cu pretexte religioase.²

La începutul anului 1925, guvernul lui Mussolini întreprinse o operă mai radicală numind o comisie de laici și clerici pentru reforma statutului Bisericii italiene, într'un spirit foarte larg și conciliant. În Ianuarie 1926 proiectul era gata. Într'o scrisoare adresată cardinalului Gașpari, Papa declară în 18 Febr. 1926 că nu poate recunoaște nimănui dreptul și puterea să legifereze într'o astfel de materie, dacă nu o face aceasta în urma negocierilor și acordului prealabil cu Sf. Scaun. Și adaugă: „De altă parte nici o negociere, nici un acord nu putea avea loc atâta timp cât vor persista condițiile nedrepte impuse Suveranului Pontif și Sf. Scaun“.³ Intransigența papală nu voia să schimbe tonul. Pretenția Papei fu găsită de ziarul *Popolo d'Italia* al lui Mussolini îndreptățită. În Maiu 1926 când se discuta la cameră bugetul justiției, însuși Rocco, ministrul justiției și al cultelor, declară că guvernul amână legislația bisericească deoarece socotește și el că o soluție concordatară e preferabilă celei unilaterale, propuse de comisie.⁴ Peste câțva timp avură loc primele luări de contact între guvernul italian și Scaunul papal. În August 1926 avu loc prima convorbire între profesorul Barone și avocatul Vaticanului Pacceli [fratele nunțului german], pusă la cale de un prelat cu o înaltă situație în Vatican. În 23 August, după două convorbiri,

¹ Ch. Poulet op. c. 480.

² Discursul lui Mussolini în Cam. deput. în 13 Mai 1929. L'Eur. Nouv. Nr. cit. p. 908.

³ Ebenda p. 902. M. Pernot, Comment se pose aujourd'hui la question romaine, L'Eur. Nouv. Nr. cit. 143.

⁴ Discursul lui Rocco în Camera Deputaților în 14 Maiu 1929. L'Eur. Nouv. Nr. din 29 Iunie 1929 p. 910.

fixară în scris punctele principale ale tezei Scaunului papal. În 4 Octomvrie Mussolini remite lui Barrone o notă autografă prin care îl autorizează să ceară Scaunului papal condițiunile în cari ar fi dispus să accepte o regulare generală, amicală și definitivă a raporturilor sale cu Statul italian. În 6 Oct. Gasparri răspunde în mod general chestiunilor puse, cerând să i se creeze Scaunului papal o situație care să-i „garanteze libertate deplină și întreagă independență, nu numai reală și efectivă, ci vizibilă și manifestă, cu un teritor în exclusiva lui proprietate și jurisdicțiune, și în toate împrejurările, inviolabil. Pentru aceste motive și deoarece e vorba de un obiect care-i în afară de granițele Italiei, e necesar ca noul statut politic-teritorial să fie recunoscut de Puteri. Convențiunii politice e bine să i se adauge o convențiune concordatară care să reguleze legislațiunea bisericească în Italia“. Convorbirile urmară secret până în Decemvrie, iar în 10 Decemvrie regele autoriză deschiderea negocierilor oficiale, cari urmară tot secret.¹

În 11 Februarie 1929 acordurile fură semnate, iar în 7 Iunie ratificate, întrând imediat după aceea în vigoare. Ele cuprind un *Tratat politic* cu trei anexe, dintre cari cea mai importantă este convențiunea financiară, și un *concordat*.

Tratatul politic soluționează chestiunea romană definitiv prin crearea „Cetății Vatican“ [Città del Vaticano] și prin recunoașterea, din partea Papei, a regatului Italiei sub dinastia de Savoia cu Roma drept reședință.² Cetatea Vatican, cuprinzând un teritor de 44 hectare, e supusă puterii și jurisdicțiunii exclusive a suveranității papale, neputându-se exercita în ea nici o ingerință a guvernului italian.³ Suveranitatea aceasta asupra unui teritor cât de mic, scoate pe Papa de sub jurisdicția civilă a ori-

¹ Discursul lui Mussolini din 13 Maiu 1929, ebenda p. 903.

² Tratatul, art. 26, în L'Eur. Nouv. Nr. cit. p. 867.

³ Art. 2, 3, 4.

cărui Stat, fiindu-i asigurată deplina independență și libertate pentru împlinirea misiunii sale în lume.¹ Cetatea va avea o stație de cale ferată și un oficiu poștal propriu și celelalte drepturi pe cari i le incumbă caracterul ei de Stat independent. Ea va fi liberă și neutră. La insistența Italiei Papa a trebuit să renunțe la garantarea inviolabilității Statului său prin Puterile streine. În interpretarea dată de Mussolini Tratatului, el declară că Italia însași va fi garantul acestei inviolabilități, căci oricine ar vrea să atingă Statul pontifical e silit să treacă prin Italia.²

Tratatul acesta politic înlocuiește titlul prim din legea garanțiilor, cel care tratează despre *Prerogativele Suveranului Pontif și ale Sf. Scaun*. Titlul al doilea, care tratează despre relațiunile Statului cu Biserica e înlocuit cu Concordatul semnat deodată cu Tratatul politic. Prin legea garanțiilor se separa Biserica de Stat, ca, nemai existând colaborare între Papă și Stat, Papa se apară în fața lumii străine liber, chiar dacă nu mai are Stat pontifical. Acum independența papei fiind asigurată prin crearea Statului pontifical, separația Bisericii de Stat poate fi înlăturată.³

Separațiunea dela 1871 fusese numai nominală. În practică se exercitase o continuă ingerință a Statului în afacerile bisericești, o ingerință care mergea cu mult mai departe ca în orice altă țară.⁴ Legea garanțiilor înlătura numirea și propunerea persoanelor la posturile vacante din partea regelui, jurământul episcopului către rege, exequatur și placet regal,⁵ sau orice altă formă de agrement guverna-

¹ Introducere în Tratat.

² Discursul citat, ebenda 905.

³ M. Pernot art. cit. p. 144.

⁴ Pertinax, Les traités de Latran, pacts de reconciliation entre l'Eglise et l'Etat italien. L'Eur, Nouv. din 29 Iunie 1929 p. 859.

⁵ *Exequatur*, actul prin care puterea civilă autorizează pe beneficiar să ia în posesiune beneficiul său. Placet, actul prin care puterea civilă autorizează publicarea actelor bisericești.

mental pentru publicarea și executarea actelor autorităților bisericești.¹

În realitate la toate trebuia să se ceară învoirea guvernului și chiar în legea garanțiilor se lăsa intact patronagiul regal, în virtutea căruia vre-o 25 de scaune episcopale se ocupau de titulari numiți prin decret regal.² Cu excepția a 5—6 mănăstiri cu mare trecut istoric, congregațiunile religioase n'aveau existență legală. Bunurile lor fuseseră confiscate sau convertite în rente de Stat [în 1879]. Lipsite de personalitate juridică și de dreptul de posesiune, ele trăiau în marginea legii, posedând prin persoane interpuse.³ Organismele bisericești autorizate [diecezele, parohiile etc.] nu puteau nici ele posedea sau dobândi bunuri imobiliare. În caz contrar aceste bunuri erau de asemenea convertite în rente de Stat. Din toate aceste bunuri convertite, Statul formase un *fond pentru cult*, din care se distribuia fiecărui organism bisericesc autorizat o congruă potrivită cu drepturile și necesitățile lui. O mulțime de taxe excepționale apăsa puținele bunuri ce li se lăsau. Toate veniturile unui beneficiu vacant reveneau Statului.⁴

Corcordatul înlesnește în toate privințele condițiile de viață ale Bisericii italiene.

El introduce învățământul religios în școala primară și secundară, considerându-l ca „bază și ca încoronare a instrucției publice”,⁵ recunoaște efectele civile ale căsătoriei religioase, acordă personalitate juridică congregațiunilor și în general toate or-

¹ Vezi Legea garanțiilor în Nr. cit. din L'Eur Nouv. p. 923.

² Pertinax ebenda.

³ Ch. Poulet op. c. 477 Pertinax art. cit. Mussolini, Discursul din 14 Martie 1929.

⁴ Petrinax art. cit. Rocco, discurs cit.

⁵ Universitatea catolică din Milan, înființată după războiul, dă diplome recunoscute de Stat. Deasemenea toate seminariile, academiile și alte școli de teologie. Toate sunt ale Bisericii, dar cu diplome recunoscute de Stat.

ganismele religioase recunoscute ca personalitate juridică primesc dreptul să poseadă și să câștige bunuri imobiliare, cerând de câteori e vorba de câștigul astorfel de bunuri autorizația guvernului.¹ Impozitele speciale sunt abandonate. Tot așa patronagiul regal și dreptul regalian [dreptul Statului de a administra și de a-și însuși venitele beneficiilor vacante]. Administrația bunurilor și-o face fiecare organism bisericesc liber.

Exequatur si placet e suprimat; papa numește liber pe episcopi, iar episcopii pe preoți, guvernul neputând formula decât obiecțiuni de ordin politic. Papa comunică liber cu supușii săi spirituali. Nici o persoană bisericească nu va fi primită în vre-un oficiu public fără un „nihil obstat“ dela episcopul de care ține acea persoană. Papa interzice din partea sa oricărei fețe bisericești de a se înscrie în vre-un partid politic.²

Cu toată împăcarea intervenită între Curie și guvernul italian, conflictele dintre ele rămân mereu posibile. Mai ales pe chestiunea învățământului, Papa ține ca acesta să fie dominat de spiritul catolic, pe când fascismul, care pretinde că are și el un spirit și o morală proprie, ține ca învățământul să fie dominat de ideile sale. Chiar cu puțin înainte de ratificarea acordurilor din Lateran a răbufnit o scurtă polemică între Papa și Mussolini pe această chestiune,³ ca să nu mai vorbim de fricțiunile continue de după acela.

Un conflict serios a izbucnit ultima dată în Aprilie 1931 tot pe chestia educației creștine. Opoziția celor două sisteme de educație s'a adâncit din toamna 1930, de când a devenit secretar general al partidului fascist Giuriati în locul lui Farinacci.

¹ Prin această măsură guvernul italian va împiedeca formarea de la-tifundii bisericești exagerate. Rocco, discurs cit. p. 913 și Mussolini, discurs din 14 Martie 1929 p. 892

² Vezi concordatul în L'Eur. Nouv. Nr. art. cit. 869 etc.

³ Vezi documentele privitoare în L'Eur. Nouv. cit.

În cuvântarea ținută la Milan în 19 Aprilie 1931, înaintea conducătorilor fasciști, Giuriati declară că Acțiunea catolică, aceasta „vastă manevră“ este inutilă, „ba chiar foarte periculoasă“. De educația religioasă în organizațiile tinerești se ocupă însuși fascismul, încă dinainte de încheierea concordatului, deoarece e convins că instrucția militară și tehnică n'are nici o valoare fără o pregătire spirituală. Cei cari justifică Acțiunea catolică cu vre-un articol din concordat [art. 47], să aibă în vedere că Scaunul papal încheind un concordat cu guvernul fascist a recunoscut în întregul său regimul fascist și statul corporativ. În aceeași zi, cu câteva ore mai târziu, Papa vorbea funcționarilor Acțiunii catolice italiene, declarând că Acțiunea catolică este necesară și indispensabilă „în chestiunile apostolatului social“.

Presa comentând acest duel dintre Roma și Milan, era în măsură să știe că ieșirea lui Giuriati se îndrepta mai ales contra conducătorilor Acțiunii catolice, advocații Colombo și Ciriaci, cari colaboraseră odinioară cu Don Sturzo, șeful partidului popular și al căror nume ațâță pe fasciști „cum ațâță batista roșie taurul“.

Acestui duel îi premerseră unele fricțiuni. În primele zile ale lui Aprilie trebuiau să aibă loc în diverse orașe ale Italiei congresele regionale ale Federației studenților catolici, în cari aveau să se discute, ca o pregătire pentru aniversarea a 40 de ani dela publicarea enciclicei *Rerum novarum* [15 Maiu 1891], programul social al catolicilor. Guvernul interzise aceste congrese, iar presa fascistă combătu idea aniversării enciclicei papale, pe motiv că chestiunea socială a fost atacată și soluționată mai bine și mai realist în Carta del Lavoro [1927] fascistă ca în „documentul abstract“ și în „exhortația pastorală“ a lui Leo XIII. Osservatore Romano fu adus astfel în situația să desmintă în 6 Aprilie 1931 svonul că Acțiunea catolică ar pregăti o organizație economică în opoziție cu legile și cu regimul fascist.

Contra acestei desmințiri ziarul Lavoro Fascista publică o circulară, emisă în 19 Martie 1931 de către conducerea organizației tinerești din Acțiunea catolică [Gioventi cattolica italiana] către toate cercurile locale ale organizației, prin care se comunica înființarea unui Secretariat al muncitorilor în cadrul Acțiunii catolice. Acestui Secretariat trebuiau să i se comunice: 1. numele unui reprezentant al muncitorilor din fiecare cerc local; 2. o statistică a membrilor muncitori cu specificarea meseriei și-a locului unde lucrează; 3. informații despre institutele de ajutorare din fiecare cerc. Ziarul susnumit putu stabili deasemenea că la discuțiile pentru întemeierea acestui Secretariat al muncitorilor a luat parte și Monseniorul Pizzardo, secretarul congregațiunii pentru afacerile bisericesti extraordinare, delegatul Papei pe lângă comitetul central al Acțiunii catolice. Ziarul exprimă direct teama că sub masca Acțiunii catolice se face politică clandestină, pregătindu-se muncitorii în spiritul vechiului partid popular de către foști membri de-ai acelui partid. Urmarea fu că la 8 Aprilie 1931 se întruni comitetul central al Acțiunii catolice într-o ședință extraordinară sub președenția lui Ciriaci și în prezența lui Pizzardo, și circulara în chestie fu revocată. În legătură cu acest fapt președintele organizației tineretului, avocatul Traglia, își dădu în 14 Aprilie demisia.

Cuvântării lui Giuriati, dela Milan, Papa îi răspunde printr'o scrisoare publică adresată către arhiepiscopul Milanului, cardinalul Schuster, în 26 Aprilie 1931. În ea Papa declară că numai Biserica poate da educație religioasă tineretului. Impotriva tezei lui Giuriati că Scaunul papal a recunoscut prin concordat „totalitatea regimului fascist și a statului corporativ“, Papa spune că acest regim se referă numai la ordinea naturală, cea supranaturală rămânând Bisericii și mlăditei ei, Acțiunii catolice. Aceasta din urmă nu face politică, nici nu-și aroagă activitatea vre-unui sindicat, dar vrea să influențeze și

asupra politicii cât și asupra activității economice în direcția moralizării lor, pentru dezvoltarea vieții supranaturale. Statul fascist, poate fi fascist, dar dacă vrea să fie și catolic să asculte de capul Bisericii.

În aceeași zi comitetul central al Acțiunii catolice trimise o circulară către toate grupele profesionale ce țin de ea, îndemnându-le să nu își fixeze misiuni sindicale, ci numai „religioase, morale, culturale și sociale”; adevărat să se mărginească: 1. la exercițiile spirituale pentru respectiva categorie de profesioniști; 2. la studiul problemelor privind profesiunea respectivă, în lumina principiilor catolice; 3. la îndemnuri morale pentru împlinirea datoriilor ce decurg din respectiva profesiune.

Atât circulara aceasta cât și scrisoarea Papei provocară în presa fascistă și catolică o discuție teoretică asupra deosebirii între „natural” și „supranatural”. Ziarele fasciste *Tevere* [29 Aprilie] și *Lavoro Fascista* [29 Aprilie] deduseră: dacă tot ce-i natural aparține statului și tot ce-i supranatural Bisericii, atunci Acțiunea catolică are să se supună cu toate acțiunile sale neduhovnicești, statului. *Osservatore Romano* [1 Maiu] reproșa acestor ziare că au uitat un lucru: Papa a cerut ca „cine e catolic să asculte de Biserică și de capul ei”.

În mijlocul acestei polemici de presă căzu [15 Maiu] aniversarea enciclicei *Rerum novarum* a lui Leo XIII, cu delegați din toate statele. Ziarele fasciste găsiră că osanalele ce se cântau chiar acum sistemului social-economic preconizat acum 40 de ani de Leo XIII, are și un ascuțit împotriva sistemului fascist: a cere catolicilor italieni să-și însușească ideile din enciclica lui Leo XIII și din cea edată acum de Pius XI, însemnează a opri pe fasciștii catolici să adopte Carta del Lavoro fascistă.

Acestea fură și motivele pentru cari raporturile între studențimea fascistă și Federația studenților ca-

tolici italieni [Fuci] ajunseră foarte încordate. În 23 Maiu, sărbătoarea națională a intrării Italiei în războiul mondial, Oss. Rom. scriind un articol în care înșira toate violențele fasciste, studenții fasciști dela Universitatea din Roma rupseră colegilor catolici insigniile *Fuci*, arseră tabloul Papei în curtea Universității în strigăte de mânie, adunară de pe la chioșcuri exemplarele din Oss. Rom. și le arseră în piața San. Silvestro etc.

În zilele următoare demonstrațiile continuară, devastând câteva clădiri exteritoriale. Lucruri asemănătoare se petrecură în Veneția și în Milan. În 31 Maiu toate localurile asociațiilor catolice fură închise și prefecții primiră ordin să le examineze statutele și regulamentele. Ministrul instrucțiunii publice, Giuliano, declară în Cameră că întreaga educație a tineretului e de competența statului.

În zilele de 30 și 31 Maiu [Sâmbăta după amiazi și Duminecă dimineata] conflictul trecu printr'o fază extrem de acută. În ziarul *Lavoro Fascista* apărură două articole, cum se poate deduce, autorizate oficios. Dintre acestea important e mai ales unul intitulat „Acțiunea catolică și § 43 din Concordat”, care demonstrează din proiectul original de Concordat că sensul articolului exclude orice activitate socială din partea Acțiunii catolice. Scaunul papal e invitat „să respecte această înțelegere”. Tot atunci ministrul de interne desființă toate organizațiile tineresti, cari nu aparțin fascismului. Acestea fură surprize pentru ziua natală a Papei, 31 Maiu. În două cuvântări, ținute în această zi, Pius XI își manifestă neplăcerea în cuvinte grele: „Vizita voastră cu ocazia zilei mele natale, spuse cătră ceice-l vizitară, mă găsește în cele mai triste ceasuri ale vieții mele;” procedura fascistă „nu e nici creștină, nici civilizată”. Pe 1 Iunie fu convocat un consistor secret extraordinar la care luară parte 22 de cardinali aflători în Roma și în care se hotărî: 1. de aci înainte des-

părțămintele diecezane ale Acțiunii catolice să depindă în întregime și direct, și nu numai pe jumătate ca până acum, de episcopul diecezan; 1. toate procesiunile religioase, precum și serbările jubilar apropiate în cinstea sf. Anton de Padua sunt interzise; 3. nunțiul apostolic de pe lângă guvernul italian va protesta în scris la guvern pentru toate violențele la adresa Scaunului papal și a Acțiunii catolice.

Cu 1 Iunie începură tratative între guvernul italian și Scaunul papal și cu aceasta ostilitățile intrară într'un stadiu de relativ armistițiu.¹ Dar această liniște nu dură mult, căci spre sfârșitul lui Iunie conflictul ajunsese la ultimul grad de intensitate. În 3 Iulie Papa trimise urgent un curier la Paris ca să dea, în afară de Italia, publicității textul unei noi enciclici contra fascismului. N'a publicat-o în Oss. Rom. pentrucă se temea de-o confiscare. În această enciclică se plânge întregei lumi de persecuția fascistă și respinge acuzațiile pronunțate de guvernul italian contra Papei și a Acțiunii catolice că face politica dizolvatului partid popular și se amestecă continuu în afacerile interne ale Italiei. Combate de asemenea pretenția fascistă de a monopoliza sufletește pe tânăr „din cea mai fragedă tinerețe până la vârsta matură, exclusiv pentru un partid.... și aceasta pe temeiul unei concepții care constă într'o adevărată îndumnezeire a statului în sens păgânesc“. Jurământul pe care îl cere fascismul dela tineri nu e permis unui catolic să-l dea decât cu un adaus prin care să se asigure respectul Bisericii. Papa condamnă nu partidul fascist, ci tot ce e în programul lui contrar doctrinei și vieții religioase.

Enciclica fu salutată cu mare bucurie de socialism, care văzu în Papa un aliat contra fascismului.²

¹ Chr. W. Nr. 13 din 4 Iulie col. 637—644.

² Chr. W. Nr. 14 din 18 Iulie 1931, col. 687—691.

Ziarul centrului german „Germania“ salută cu bucurie enciclica Papei pentru motivul că demască caracterul păgânesc al fascismului. Dar în acelaș timp cancelarul Brüning, membru al centrului, mulțumea lui Mussolini printr'o scrisoare, pentru faptul de-a fi aderat la moratorul Hoover acordat Germaniei și pentru invitația de a vizita Roma. Desigur că această atitudine cu 2 fețe fu comentată defavorabil atât în Italia cât și în presa social-democrată din Germania.

Presa italiană reproșă Papei că a transformat o chestiune internă italiană într'una internațională. Între 4 și 10 Iulie guvernul italian se gândea serios să denunțe concordatul, cum se poate deduce din articolele presei fasciste. „Giornale d'Italia“ se întreba ce valoare mai poate avea un concordat al cărui spirit Vaticanul l-a nesocotit. Vaticanul a urmărit prin concordat numai avantajii materiale și l-a folosit ca o armă contra Italiei și a fascismului. Supunerea săbiei lumești sub cea spirituală, după doctrina evului mediu, ca și amestecul străinătății, cum se manifestă în presa internațională, Italia n'o poate suporta. Situația aceasta confuză trebuie limpezită.

Criza mondială și cu ea importanța covârșitoare ce-o are în conjunctura actuală politica externă în orice stat, a îndemnat regimul fascist să nu meargă totuși până la capăt. Directoriul partidului, întrunit la 14 Iulie sub prezidenția lui Mussolini, se mulțumi numai să protesteze împotriva afirmațiilor enciclicei că jurământul fascist se referă numai la pâne și la carieră, nu și la patrie și la jertfa pentru ea și că francmasoneria ar fi ajuns să joace un rol important în fascism; dimpotrivă, Vaticanul a format un front comun cu francmasoneria contra fascismului. Cu câteva zile înainte, la 9 Iulie, secretarul general al partidului fascist dăduse următoarea circulară către toți subsecretarii partidului: „conform avizului

șefului guvernului și conducătorului fascismului aparținerea la partidul fascist și în acelaș timp la vre-o organizație în legătură cu Acțiunea catolică, e interzisă“.

Presă de aci înainte tăcu, afară de mici izbucniri. Pentru găsirea unei soluții împăciuitoare se porniră tratative de lungă durată.¹

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

¹ Chr. W. Nr. 15 din 1 August 1931 col. 729—731.

I.

DATE ȘCOLARE.

PERSONALUL DIDACTIC ȘI ADMINISTRATIV.

1. *Nicolae Colan*, profesor titular definitiv și rector. Ani de serviciu 10.

2. *Ilie Beleuță*, protopresbiter, profesor titular definitiv. Ani de serviciu 11.

3. *Iosif Hradil*, doctor în teologie, presbiter, profesor titular provizor. Ani de serviciu 8.

4. *Nicolae Terchilă*, doctor în filozofie, presbiter, profesor titular provizor. Ani de serviciu 7.

5. *Nicolae Neaga*, licențiat în teologie, presbiter, profesor suplinitor. Ani de serviciu 4.

6. *Dumitru Stăniloae*, doctor în teologie, diacon, profesor suplinitor. Ani de serviciu 3.

7. *Iosif Vințan*, licențiat în teologie, presbiter, profesor suplinitor. Ani de serviciu 2.

8. *Nicolae Ittu*, doctor în medicină, profesor de igienă și medicul Academiei teologice. Ani de serviciu 22.

9. *Candid Popa*, profesor suplinitor.

10. *Nicolae Oancea*, profesor suplinitor.

11. *Mihail Neagu*, presbiter, duhovnicul Academiei teologice. Ani de serviciu 1.

12. *Nicodim Belea*, absolvent de teologie, economul Academiei teologice și secretar. Ani de serviciu 1.

ACTIVITATEA LITERARĂ A PROFESORILOR.

ÎN ANUL ȘCOLAR 1931/32.

Nicolae Colan:

1. A redactat „Revista Teologică” și publicația periodică „Problemele vremii” și a colaborat la diferite ziare.

2. Conferințe: a) „Opera de caritate a Bisericii primare”, Sibiu; b) „Mucenicia bisericii rusești”, Săliște; c) Diferite conferințe religioase la sate în legătură cu propaganda culturală a Astrei, Sibiu.

Ilie Beleuță:

1. A publicat: „Priviri istorice asupra învățaturii și duhului bisericii ortodoxe” de Alexandru de Sturdza. Traduse din limba franceză și cea germană. Făgăraș 1931.

2. Conferințe: „Viața bisericească a poporului rusesc”, Sibiu.

Dr. Iosif Hradil:

1. Conferințe: a) „Biserica ortodoxă ca factor social”, Sibiu; b) Cuvânt ocazional la a 13-a aniversare a independenței Cehoslovaciei, Sibiu.

Dr. N. Terchilă:

1. A publicat: a) „Tâlcuirea sfintei Liturghii”, Sibiu; b) „Tâlcuirea sfintelor Taine”, Sibiu; c) Studiul: „Pedagogul Ioan Popescu” (la o sută de ani dela nașterea lui), publicat în acest anuar; d) A colaborat la diferite reviste și ziare.

2. Conferințe: a) „Educația tineretului în lumina pedagogiei religioase”, Sibiu; b) „Caracterul creștinesc”, Alba-Iulia; c) „Cântarea bisericească și intelectualii”, Sibiu; d) „Biserica și armata”, Sibiu; e) „Indrumări pedagogice pentru educația și instrucția în învățământul primar”, Sibiu.

Nicolae Neaga:

1. A publicat studiul: „Coranul și Vechiul Testament” în acest anuar; b) A colaborat la „Revista Teologică” și „Telegraful Român”.

2. Conferințe: „Ecclesiastul și pesimismul lui Eminescu”, Sibiu.

Dr. D. Stăniloae:

1. A colaborat la „Revista Teologică” și „Telegraful Român”.

2. Conferințe: „Teosofia și creștinismul”, Sibiu.

Iosif Vințan:

1. Conferințe: „Femenismul de azi și problema căsătoriei“, Sibiu.

MATERIILE DE ÎNVĂȚĂMÂNT.

ANUL I.

1. *Arheologia biblică*, 1 oră pe săptămână, prof. Nicolae Neaga.
2. *Introducere în cărțile T. V.*, 2 ore pe săptămână, prof. Nicolae Neaga.
3. *Comentar la T. V.*, 2 ore pe săptămână, prof. Nicolae Neaga.
4. *Istoria bisericească universală*, până la 1054, 3 ore pe săptămână, prof. Ilie Beleuță.
5. *Introducerea în filozofie*, 2 ore pe săptămână, prof. Dr. N. Terchilă.
6. *Istoria filozofiei*, 2 ore pe săptămână, prof. Dr. N. Terchilă.
7. *Limba ebraică*, 2 ore pe săptămână, prof. Nic. Neaga.
8. *Cântări bisericești*, 2 ore pe săptămână, prof. Candid Popa.
9. *Tipic bisericesc*, 1 oră pe săptămână, prof. Candid Popa.
10. *Limba greacă*, 2 ore pe săptămână, prof. Dr. D. Stăniloae.
11. *Muzica vocală*, 4 ore pe săptămână, împreună cu anii II, III și IV, prof. Nicolae Oancea.

ANUL II.

1. *Introducere în cărțile T. N.*, 3 ore pe săptămână, prof. N. Colan.
2. *Comentar la T. N.*, 2 ore pe săptămână, prof. N. Colan.
3. *Comentar la T. V.*, 2 ore pe săptămână, prof. N. Neaga.
4. *Istoria bisericească universală*, dela 1054, 3 ore pe săptămână, prof. I. Beleuță.
5. *Istoria bisericilor ort. române*, 3 ore pe săptămână, prof. Dr. N. Terchilă.
6. *Patrologia și Patristica*, 3 ore pe săptămână, prof. I. Beleuță.

7. *Cântări bisericești*, 2 ore pe săptămână, prof. C. Popa.
8. *Tipic*, 1 oră pe săptămână, prof. C. Popa.
9. *Muzica vocală*, 4 ore pe săptămână, împreună cu anii I, III și IV, prof. Nicolae Oancea.
10. *Seminar istoric*, 1 oră pe săptămână, prof. I. Beleuță.
11. *Seminar la T. V.*, 1 oră pe săptămână, prof. N. Neaga.

ANUL III.

1. *Comentar la T. N.*, 2 ore pe săptămână, prof. N. Colan.
2. *Apologetica*, 4 ore pe săptămână, prof. Dr. D. Stăniloae.
3. *Teologia dogmatică*, (partea I), 2 ore pe săptămână, prof. Dr. D. Stăniloae.
4. *Teologia morală*, 6 ore pe săptămână, prof. I. Vințan.
5. *Catehetica*, 2 ore pe săptămână, prof. Dr. N. Terchilă.
6. *Omiletica teoretică*, 2 ore pe săptămână, prof. Dr. N. Terchilă.
7. *Pedagogia și Istoria pedagogiei*, 2 ore pe săptămână, prof. Dr. N. Terchilă.
8. *Arheologia creștină*, 1 oră pe săptămână, prof. I. Vințan.
9. *Cântări bisericești*, 2 ore pe săptămână, prof. C. Popa.
10. *Tipic*, 1 oră pe săptămână, prof. C. Popa.
11. *Muzica vocală*, 4 ore pe săptămână, împreună cu anii I, II și IV, prof. Nicolae Oancea.
12. *Seminar dogmatic*, 1 oră pe săptămână, prof. Dr. D. Stăniloae.
13. *Seminar moral*, 1 oră pe săptămână, prof. I. Vințan.

ANUL IV.

1. *Seminar la T. N.*, 1 oră pe săptămână, prof. N. Colan.
2. *Teologia dogmatică*, (partea II), 3 ore pe săptămână, prof. Dr. D. Stăniloae.
3. *Dreptul bisericesc*, 6 ore pe săptămână, prof. Dr. I. Hradil.
4. *Teologia pastorală*, 3 ore pe săptămână, prof. Dr. I. Hradil.
5. *Liturgica*, 3 ore pe săptămână, prof. Dr. I. Hradil.
6. *Predici*, 1 oră pe săptămână, prof. Dr. N. Terchilă.
7. *Sociologia*, 2 ore pe săptămână, prof. I. Vințan.
8. *Cântări bisericești*, 2 ore pe săptămână, prof. C. Popa.

-
9. *Tipic*, 1 oră pe săptămână, prof. C. Popa.
 10. *Muzica vocală*, 4 ore pe săptămână, împreună cu anii I, II, III, prof. Nicolae Oancea.
 11. *Seminar la Dreptul bisericesc*, 1 oră pe săptămână, prof. Dr. I. Hradil.
 12. *Seminar catehetic-pedagogic*, 2 ore pe săptămână, prof. Dr. N. Terchilă.
 13. *Seminar pastoral*, 1 oră pe săptămână, prof. Dr. I. Hradil.
 14. *Igienă*, 1 oră pe săptămână, prof. Dr. N. Ittu.

Notă: În postul Nașterii și Învierii Domnului, în săptămânile spirituale, profesorii Academiei teologice, au ținut studenților mai multe meditații religioase pentru sfânta Mărturisire și Impărtășire. Dl prof. P. V. Karagheorghievici a ținut un curs de limba rusă, (1 oră pe săptămână) începând cu data de 28 Noemvrie 1931 până la finea anului școlar. Părintele Protopop Emilian Cioran a ținut studenților o serie de lecții de îndrumări practice pentru misiunea de viitori păstori sufletești; iar Dl Dr. Horia Petra-Petrescu a ținut și în acest an câteva conferințe literare pentru studenții noștri.

TABLOU REZUMATIV.

Nr. curent	Numele profesorului	A propus materiile de învățământ	În anul	Nr. orelor săptămânale	
				Din materiile de învățământ în special	Total
1	N. Colan	Intr. în cărțile T. N. Comentar la T. N. Seminar la T. N.	II II III IV	3 2 2 1	8
2	I. Beleuță	Istoria bis. univ. Patologia și Patrist. Seminar istoric	I II II II	3 3 3 1	10
3	Dr. I. Hradil	Drept și Adm. bis. Liturgica Pastorală Semin. la Drept Seminar pastoral	IV IV IV IV IV	6 3 3 1 1	14
4	Dr. N. Terchilă	Introd. în filozofie Istoria filozofiei Ist. bis. ort. rom. Catehetica Ped. și ist. ped. Omiletica teoret. Omiletica pract. Semin. cateh. ped.	I I II III III III IV IV	2 2 3 2 2 2 1 2	16
5	N. Neaga	Arheologia biblică Introd. în T. V. Comentar la T. V. Limba ebraică Seminar la T. V. Comentar la T. V.	I I I I II II	1 2 2 2 1 2	10
6	Dr. D. Stăniloae	Limba greacă Apologetica Dogmatica Seminar dogmatic Dogmatica	I III III III IV	2 4 2 1 3	12

Nr. curent	Numele profesorului	A propus materiile de învățământ	În anul	Nr. orelor săptămânale	
				Din materiile de învățământ în special	Total
7	Iosif Vințan	Teologia morală Seminar moral Arheologia creșt. Sociologia	III III III IV	6 1 1 2	10
8	Dr. N. Ittu	Igiena	IV	1	1
9	C. Popa	Cântări bisericești " " " " " Tipic " " " " " " "	I II III IV I II III IV	2 2 2 2 1 1 1 1	12
10	N. Oancea	Muzica vocală-cor	I—IV	4	4

CONSPPECTUL

STUDENȚILOR INMATRICULAȚI ÎN ANUL ȘCOLAR 1931/32

ANUL I.

1. Romulus Albu din Hărău.	19. Ioan Florea din Pianul-de-jos.
2. Amos M. Basarab din Vaidei.	20. Traian Grecu din Ruja.
3. Victor Berteza din Canton-Ohio. ¹	21. Ioan Hăprian din Berghin.
4. Gheorghe Bordean din Jibert.	22. Septimiu N. Iuga din Bretea. ¹
5. Ioan M. Branea din Boița. ¹	23. Iuliu Ișa din Erzsébfalva (Ungaria). ¹
6. Marcu Budac din Oprea-Cârțișoara.	24. Vasile I. M. Laslo din Visca.
7. Olimpiu Buzete din Felmer.	25. Iancu Lăzescu din Șimon. ¹
8. Romulus Cândroiu din Dâncul-mic.	26. Gheorghe Măglășiu din Veza.
9. Eugenia Chidu din Sibiu.	27. Nicolae Miclea din Șibot.
10. Nicolae Cigmăian din Cărpiniș.	28. Remus Mircea din Agoștin.
11. Ștefan Ciortea din Sibiel. ¹	29. Traian M. U. Moșic din Petrița. ¹
12. Emilian Crăciun din Glâmboacă.	30. Filaret Munteanu din Valea-boului.
13. Titus D. Dăian din Sângătin. ¹	31. Ilie Muntean din Tău. ¹
14. Constantin Dârjan din Părcăreni. ¹	32. Petru Muntean din Batiz.
15. Ovidiu Dregan din Buncard.	33. Ioan Neacșu din Fântâna.
16. Ioan Enoiu din Mihăești. ¹	34. Toma Nistor din Vurpăr.
17. Hariton Eșian din Sâmbăta-de-jos.	35. David Olariu din Săsăuș. ¹
18. Ioan Faur din Râșnov.	36. Ioan O. Oltean din Laslea.
	37. Partenie Petrescu din Ghialacuta. ¹
	38. Nicolae Pinția din Moeștiu-de-jos. ¹

¹ S'a retras.

39. Ioan Popa din Apoldul-de-jos. ¹	45. Valeriu Ștefan din Cinculmare. ¹
40. Iosif Rus din Bozeș.	46. Ioan Todor din Simeria-veche. ¹
41. Corneliu Schiau din Topârcea.	47. Cornel V. Tomescu din Orăștie. ¹
42. Ilie Stoica din Aurel-Vlaicu.	48. Iosif Țânt din Nandru.
43. Ioan Sumedrea din Moe-
ciul-de-jos. ¹	49. Iosif Țigu din Dobra.
44. Avram Ștef din Romos.	50. Dimitrie Veștemean din Sadu. ¹
	51. Ioan Vulcu din Petroșani.

ANUL II.

1. Trifu Benea din Stejărel.	14. Simion Macarie din Vinerea.
2. Petru Boldor din Bozeș.	15. Partenie R. Popa din Ocna-Sibiului.
3. Petru Câmpean din Rovina. ¹	16. Zaharie Rucărean din Laslea.
4. Octavian Cocan din Sâmbăta-de-sus.	17. Alexandru Talabă din Sâmbăta-de-jos.
5. Vasile Coman din Deal.	18. Aurel L. Tebieș din Șesuri.
6. Ioan Comșa din Mărcuș.	19. Dumitru Tohănean din Ghimbav.
7. Ioan Dadu din Toderița.	20. Partenie Tomuța din Șoroștin.
8. Vasile Doroga din Lodroman.	21. Acsente Ursa din Luncoiul-de-jos.
9. Petru Filip din Cigmău.	22. Pavel Vițelariu din Dumbrăveni.
10. Ștefan Galea din Geacăș.	23. Valeriu Voineag din Porumbacul-de-sus.
11. Ilie Gligor din Hărănglab.	
12. Gheorghe Grovu din Oprea-Cărțișoara.	
13. Gheorghe Iacob din Petroșani.	

ANUL III.

1. Ioan Albu din Ludoșulmare.	3. Teodor Bodogae din Cetatea-de-baltă.
2. Zian V. Boca din Vața-de-sus.	4. Nicolae Bucur din Șeicamare.

¹ S'a retras.

5. Ilarie Căpălnean din Cetatea-de-baltă.
6. Nicolae Colceriu din Hetur.
7. Pompiliu Dan din Alma.
8. Ioan Ghindea din Ucea-de-sus.
9. Alexandru Iacobescu din Simeria-veche.
10. Dumitru Laslău din Ormindea.
11. Adam Marcu din Tâmpa.
12. Ioan E. Mihălțian din Limba.
13. Ștefan Moldovan din Totoiu.
14. Veturia Moșoiu din Apolul-de-jos.
15. Simion Nan din Chinciș.
16. Alexandru Opriș din Armeni.
17. Alecsie Popa din Ormindea.
18. Elisaveta Popa din Apolul-de-jos.
19. Petru Roșu din Sebeș.
20. Nicolae Săbău din Bogatul-român.
21. Vasile Stancu din Căstău.
22. George Șerbu din Poiana.
23. Simion Ștefănie din Sereca.
24. Gheorghe Tohănean din Ghimbav.
25. Tiberiu Țigoiu din Purcăreni.
26. Ioan Țintea din Vulcan.

Biblioteca Municipală Sibiu

ANUL IV.

1. Augustin Băilă din Dârlos.
2. Valer Beleuță din Mândra.
3. Gheorghe Benea din Brad.
4. Laurențiu Boca din Hetur.
5. Vasile Bogdan din Arpașul-de-jos.
6. Gheorghe Buzea din Rupea.
7. Dumitru Călugăr din Saschiz.
8. Dumitru Ciulei din Fântâna.
9. Alexandru Coman din Sebeșel.
10. Petru Comaniță din Grid.
11. Ștefan Corpădia din Roșia-montană.
12. Alexandru Cucu din Brezoiu.
13. Nicolae Daneș din Căineni.
14. Aurel Dăncilă din Răchita.
15. Vasile Floruța din Țărățel.
16. Romulus Gheaja din Feleag.
17. Remus S. Haneș din Hărțăgani.
18. Simion Iacob din Dăișoara.
19. Ioan Langa din Daneș.
20. Victor Laurențiu din Dumbrăveni.
21. Gheorghe Macsim din Sâmbăta-de-jos.
22. Nicolae Medeșan din Dârlos.
23. Gheorghe Miclea din Șibot.
24. Roman Milea din Șelimbăr.

-
25. Aurel Moga din Hărțăgani.	34. Tiberiu Perian din Me-
26. Cornel Moldovan din	steacă.
Mihălț.	35. Ioan Popa din Beșineu.
27. Ioan Moldovan din Sălcud.	36. Nicolae Popa din Beșineu.
28. Nicolae Moldovan din	37. Virgil E. Scutea din
Idiciu.	Păucea.
29. Ioan G. Muntean din	38. George Șoima din Sibiu.
Tâmpa.	39. Ieremia Stângaciu din
30. Ioan T. Muntean din Criț.	Laslăul-mare.
31. Simeon Păcurar din Zlaști.	40. Aurel Străuț din Bulzești.
32. Viorel Paul din Bulzești.	41. Gheorghe Tatu din Se-
33. Mihail A. Pepenariu din	beșul-de-sus.
Biscaria.	42. Alexandru Urdea din Grid.
	43. Simion Vecerzan din
	Coveș.

Înscriși 143 studenți

Retrași 21

Rămași 122 studenți

Biblioteca Metropolitană Sibiu

T A B L O U L
STUDENȚILOR DIN ARHIDIECEZĂ, PE PROTOPOPIATE.

Nr. crt.	Protopopiatul	Anul			
		I	II	III	IV
1	Agnita	3	—	—	1
2	Avrig	2	2	1	2
3	Băița	—	3	2	2
4	Bran	4	1	2	—
5	Brașov	1	—	1	—
6	Cohalm	4	—	—	3
7	Deva	1	—	1	2
8	Dobra	1	—	—	—
9	Făgăraș	1	2	—	1
10	Geoagiu	2	2	—	—
11	Hațeg	—	—	—	—
12	Hunedoara	2	—	—	1
13	Ilia	3	—	—	—
14	Jiu	2	1	—	—
15	Mediaș	—	—	1	3
16	Mercurea	4	—	6	2
17	Oituz	—	1	—	—
18	Olt	—	1	—	3
19	Orăștie	7	1	4	1
20	Săliște	2	—	—	—
21	Sebeș	2	1	3	3
22	Sfântul-Gheorghe	—	—	—	—
23	Sibiu	5	1	—	2
24	Sighișoara	—	—	—	4
25	Târnava	—	2	2	1
26	Târnava-mare	1	4	2	3
27	Zarand	—	1	—	5

T A B L O U L
STUDENȚILOR DUPĂ STAREA SOCIALĂ A PĂRINȚILOR LOR.

Nr. curent	A n u l	Preoți	Învățători	Funcționari	Comercianți	Meseriași	Economi	Total general
1	I.	7	4	6	1	4	29	51
2	II.	2	—	—	—	1	20	23
3	III.	2	1	2	—	2	19	26
4	IV.	3	1	—	1	2	36	43
Total . .		14	6	8	2	9	104	143

BIBLIOTECA PROFESORILOR ACADEMIEI.

În cursul anului școlar 1931/32 biblioteca profesorilor s'a înmulțit cu 116 volume. Câteva volume au fost dăruite.

Iată numele donatorilor: 1. I. P. S. Sa *Mitropolitul Nicolae* (Real Encyklopedie). 2. *N. Colan*, rectorul Acad. Teol. („Revista Teologică” pe anul 1931; „Telegraful Român” pe anul 1931; Anuarele Institutului teol. pedagogic din Sibiu și ale Academiei teol. Andreiane pe 39 de ani). 3. *Comisia tipografică* arhiepiscopozană, prin I. P. C. Sa Dr. E. Roșca, arhimandrit, rector al Acad. teol. în retragere, („Telegraful Român” pe 1869/70). 4. *Consiliul central* bisericesc, (I. P. S. Sa patriarhul Dr. E. M. Cristea, de Rusu Abrudeanu). 5. *I. Braun*, atașat militar în București, (L'Armée Tchecoslovaque, de Charles-Henry). 6. *Academia teol.* Arad (Anuarul pe 1930/31). 7. *Academia română*: (Istoricul marele serdar Gh. Saul, de H. Vozess. Asemănări între ideile primitive ale poporului din Bretania și ale poporului român, de A. Rădulescu. Influența belgiană asupra dreptului român de A. Rădulescu. Contrib. sistematice și zoogeografice la studiul amfibilor și reptilelor din România de Z. Panțu, Beiträge zur Lepidopterenfauna... de A. Căradja. Inscriptiuni în l. Gotică... descoperite lângă Fălticeni, de I. Bianu, Ist. lui Alfidalis și a Zelidiei, de N. N. Condeescu, Glosar de cuvinte din jud. Vâlcea de G. F. Ciușanu. Opera lui Anghel Saligny... de P. Bogdan. Anale tom LI, Decorarea lui Avram Iancu... I. Nistor, Fauna macrolepidopterelor Basarabiei de nord, de A. Alexinschi. Descântecile Românilor, de A. Gorovei. 8. *Dir. școalei* sup. de comerț (fete) (Anuarul XI) tot Anuarul XI al școalei inf. și sup. de băieți Sibiu. 9. *Direcțiunea* liceului ort. Brașov (Anuarul LXXVII). 10. *Direcțiunea* liceului „Gh. Lazăr” Sibiu, Anuarul XII 1930/31.

Starea bibliotecii profesionale pe grupe este următoarea:

I. Teologie	1128 vol.
II. Filozofie și pedagogie	90 „
III. Limbă și literatură	105 „
IV. Istorie și geografie	296 „
V. Matematici și științe	4 „
VI. Agricultură	3 „
VII. Jurisprudență	112 „
VIII. Enciclopedie	55 „
IX. Protocoale sinodale	42 „
X. Diverse	329 „
XI. Memoriile Academiei române	160 „
XII. Colecția „Migne”	389 „

Total 2713 vol.

Pe lângă cărțile din bibliotecă, profesorii Academiei au avut la dispoziție mai multe reviste din țară și străinătate.

Bibliotecarul Academiei teologice este Profesorul Nicolae Neaga.

FONDURI.

Consiliul profesoral administrează 5 fonduri:

1. Fondul pentru trebuințele studenților și pentru excursii. Starea fondului la sfârșitul anului școlar a fost de Lei 27.950.—.

2. Fondul „Preotul Basiliu Necșa”. Starea fondului la sfârșitul anului școlar a fost de Lei 1500.—.

3. Fondul bibliotecii Academiei teologice. Starea fondului la sfârșitul anului școlar a fost de Lei 47.760.—.

4. Fondul edil. Starea la finea anului a fost de Lei 11.231.—.

5. Fondul pentru tipărirea manualelor. Starea la finea anului a fost de Lei 21.300.—.

INTREȚINEREA STUDENȚILOR.

Afară de studentele: Eugenia Chidu, Veturia Moșoiu și Elisaveta Popa și a studenților: Ovidiu Dregan, Nicolae Bucur, Simion Nan și George Șoima, toți studenții au locuit în Internatul Academiei.

Pentru întreținerea în Internat studenții au solvit, după starea materială, sporul în studii și conduita lor morală, o taxă anuală care a variat între 2500 și 10.000 Lei.

Interni	115 stud.
Externi	7
Total .	122 stud.

II

CRONICA ANULUI.

ȘEDINȚELE CONSILIULUI PROFESORAL.

În anul școlar 1931/2, Consiliul profesoral a ținut 10 ședințe ordinare, 2 extraordinare și 2 ședințe didactice rezolvând chestiunile aparținătoare sferei sale de competență.

FESTIVITĂȚI.

Înăugurarea anului școlar 1931/2 s'a făcut în ziua de 27 Septembrie 1931 cu serviciul divin al Chemării Duhului Sfânt săvârșit în Catedrala Mitropolitană și cu o cuvântare a rectorului Academiei ținută în Aula Academiei teologice. La solemnitate a participat P. S. Sa Arhiereul Vasile însoțit de consilierii mitropolitani și arhiepiscopești, precum și public din oraș.

— Festivitatea a fost încadrată în cântări religioase executate de corul Academiei teologice.

Și în acest an școlar, Academia teologică „Andreiană” a sărbătorit toate zilele de praznic menite să ne rememoreze marile evenimente din istoria bisericească și națională a neamului.

A participat — între altele, în 5 Iunie, 1932 prin profesorul Dr. N. Terchilă la desvelirea plăcii comemorative din Cața, în amintirea marelui pedagog Ioan Popescu, dela nașterea căruia se împlinesc în Iulie a. c. 100 ani.

Solemnitatea închiderii anului academic a avut loc în ziua de 29 Iunie 1932 printr'un serviciu divin la Catedrală după care a urmat desfășurarea unui program ocazional în Aula Academiei teologice. Acest program a fost alcătuit dintr'un discurs comemorativ, rostit de părintele profesor Dr. Nicolae Terchilă, asupra vieții și operei pedagogului Ioan Popescu, fost profesor la Seminarul pedagogic-teologic „Andreian”, la centenarul nașterii marelui precursor al pedagogiei românești; dintr'un cuvânt de încheiere rostit de profesorul Nicolae Colan, rectorul Academiei teologice, și din mai multe piese muzicale executate de corul studenților sub conducerea profesorului Nicolae Oancea.

EXTENSIUNEA ACADEMICĂ.

Ca și anii trecuți profesorii și studenții Academiei teologice au desfășurat o frumoasă activitate culturală și în afară de școală, cei dintâi prin conferințele ce le-au ținut, iar cei din urmă prin concertele ce le-au dat în diferitele orașe și sate ale țării. Academia teologică și-a dat concursul său și la manifestațiile culturale organizate de alte instituții, ori de câteori acest concurs i-a fost solicitat.

EXAMENE.

Sesiunea de toamnă a examenelor s'a ținut în luna Septembrie 1931, iar sesiunea de primăvară în Iunie 1932.

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

III.

SOCIETATEA „A. ȘAGUNA“

A STUDENȚILOR DELA ACADEMIA
TEOLOGICĂ „ANDREIANĂ“ DIN SIBIU.

— RAPORT GENERAL. —

1. ACTIVITATEA SOCIETĂȚII ÎN GENERAL.

Societatea s'a constituit pentru anul școlar 1931/2 în ședința din 4 Octombrie 1931, condusă de dl Rector Nicolae Colan, în modul următor:

Președinte: Dr. Dumitru Stăniloae, profesor.

Membri în comitet: Dumitru Călugăr, an. IV, vice-președinte. Stefan Corpadea, an. IV, secretar general. Alexandru Talabă, an. II, secretar de ședințe. Adam Marcu, an. III, casier. Nicolae Cigmăian, an. I, controlor. Ioan Ghindea, an. III, bibliotecar. Iosif Rusu, an. I, vice-bibliotecar. Trifu Benea, an. II, econom.

Membrii în comisia artistică-literară: Ioan T. Muntean și Gheorghe Șoima, an. IV. Teodor Bodogae și Ștefan Moldovan, an. III. Vasile Coman și Ioan Comșa, an. II. Ioan Faur și Gh. Măglașiu, an. I.

Societatea a ținut în decursul anului 11 ședințe, dintre cari 1 extraordinară, 1 festivă și 1 omagială în onoarea poetului Octavian Goga.

Ședința festivă s'a ținut în 30 Noembrie 1931 (Sf. Andrei) în Aula Academiei Andreiane, în memoria patronului societății, fericitul Mitropolit Andrei Șaguna, iar ședința omagială în onoarea poetului național Octavian Goga în 26 Februarie 1932. Programul ședințelor, care s'a desfășurat în fața unui numeros și select public, în frunte cu I. P. S. Sa Mitropolitul Dr. Nicolae Bălan, a fost cât se poate de mulțumitor.

Numărul membrilor societății a fost anul acesta: fondatori 8, onorari 27 și ordinari 122.

2. ACTIVITATEA SOCIETĂȚII ÎN SPECIAL.

a) ACTIVITATEA LITERARĂ.

În anul acesta s'au citit în comisia literară 17 lucrări, dintre cari 14 au fost primite și admise a se citi în fața societății. Lucrările citite aparțin următorilor studenți:

ANUL I.

1. I. Faur: Câteva poezii religioase culte.
2. P. Muntean: Sf. Apostol Pavel și Efesul.

ANUL II.

1. V. Coman: Câteva virtuți ale creștinilor primari (I—III) față de lumea de azi.
2. D. Tohănean: Răsboiul și pacea.

ANUL III.

1. T. Bodogae: Elementul religios în poezia lui Octavian Goga.
2. Șt. Moldovan: Parabola.

ANUL IV.

1. Gh. Buzea: a) Cum învață Isus? b) Problema serviciului militar la creștinii din primele secole. (Traduceri).

2. D. Călugăr: a) Biserica și omul modern; b) Ființă și ipostas.

3. Șt. Corpadea: a) Drumul Crucii Mântuitorului nostru Isus Hristos; b) Suferința omenească; c) De ce plângi? d) Dar voi, cine credeți că sunt eu? (Traduceri).

Pe lângă aceste lucrări au declamat în ședințele societății și au executat bucăți muzicale următorii membri:

1. I. Enoiu, an I: Darurile Domnului de V. Militaru.
2. I. G. Muntean, an IV: Imnul înfrățirii de I. U. Soricu.
3. F. Munteanu, an I și A. Popa an III, duet de vioară: Menuett, de W. A. Mozart.

¹ Disertație citită în ședința omagială dată în onoarea poetului Oct. Goga, din 26 Februarie 1932.

4. R. Gheaja, an IV, a cântat: Bătrânii și La noi (poezii de Oct. Goga) cu acompaniament de flaut: V. Z. Boca.

Tot aici amintim, că în ziua de 3 Februarie 1932 punându-se bază „Centrului studentesc Sibiu“ prin intrarea în „Uniunea națională a studenților creștini români“, societatea și-a ales următorul comitet: Dumitru Călugăr, an IV, președinte; Teodor Bodogae, an III, vice-președinte; Ștefan Corpadea, an IV, secretar general; Alex. Iacobescu și Ioan Țintea, an III, secretari de ședință; Ioan Ghindea, an III, bibliotecar; Adam Marcu, an III, casier; Vasile Coman, an II, Ioan Faur an I și Ioan Măcsim, an IV, cenșori. Centrul studentesc Sibiu s'a înființat din dorința de a ne înfrăți încă de pe băncile școalei cu generația cultă și conducătoare a țării din ziua de mâine și totodată din credința că în viața practică ne vor fi numai folositoare relațiile frățeste câștigate în tinerețe.

b) ACTIVITATEA ADMINISTRATIVĂ.

Comitetul societății a ținut în decursul anului 12 ședințe ordinare, îngrijindu-se de bunul mers al afacerilor administrative și rezolvând chestiunile aparținătoare sferei sale de competență.

3. AVEREA SOCIETĂȚII

În anul acesta s'au primit donațiuni de cărți pentru bibliotecă dela: 1. Dr. Onisifor Ghibu: a) Dela Basarabia rusească la Basarabia românească. b) Catolicismul unguresc în Transilvania și politica religioasă a statului român 1924. c) Statul romano-catolic ardelean 1931. d) Ardealul în Basarabia 1928. e) După cinci ani dela unire 1924. f) Universitatea Daciei superioare și problema statului romano-catolic ardelean 1931. g) Universitatea din Cluj și institutele ei de educație. 2. Dr. Iftu: Tempi passati de A. P. Bănuț 1931. 3. V. Lazar: a) Probleme de logică de I. Petrovici 1924. b) Personalism energetic de R. I. Motru 1927. c) Introducere în metafizică de I. Petrovici 1929. d) Elemente de metafizică de I. R. Motru 1928. e) Psihanaliză și educație de G. S. Antonescu 1928. f) Filozofia lui Plotin de Gr. Tăușan 1923. g) Trei studii filozofice de Gr. Tăușanu 1923. Familia răposatului profesor D. Comșa a donat 96 opuri între cari se remarcă prin valoare: Dictionaire d'étimologie Daco-

Romane de Cihac. 4. Octavian Prie: Porcii 1932. 5. Z. Sandu: Tămâioare 1931. 6. Preșidenția studenților din medicină din București: Societatea studenților în medicină (istorie) de Dr. V. Gomoiu 1926. 7. Preșidenția studenților din Cluj: Anuarul societăților studențești din Cluj 1929. 8. Uniunea națională a studenților creștini români: a) Quelques données sur L'enseignement universitaire en Roumanie 1931. b) Le II-ème congrès de la petite entente des étudiants Bucarest 1931. c) Memoriul congresului dela Craiova 1929. 9. Editura „Națională” S. Ciornei: a) Aventurile d-lui Ionel Lăcustă Termidor de F. Aderca 1931. b) Drumul ascuns de H. Papadat Bengescu 1931. c) Schițe parlamentare de Henri Stahl 1931. d) Ajutor de Dezideriu Szabo 1931. La desființarea seminarului „Andrei Șaguna” biblioteca s'a împărțit școalei normale „Andrei Șaguna” și societății academice de lectură „Andrei Șaguna”.

Biblioteca noastră a primit 565 de opuri. 632

S'au cumpărat 67 volume.

În consecință cărțile din bibliotecă s'au înmulțit în decursul anului școlar 1931—32 cu 568 opuri în 840 volume.

Starea bibliotecii la încheierea anului școlar:

		opuri	în	vol.
Grupa	I. Teologie	860	„	1019
„	II. Literatură	1123	„	1295
„	III. Istorie și geografie	587	„	700
„	IV. Filozofie și pedagogie	292	„	329
„	V. Științe naturale și economice	150	„	153
„	VI. Jurisprudență	99	„	108
„	VII. Protocoale sinodale și congresuale	76	„	77
„	VIII. Rapoarte anuale și anuare	43	„	46
„	IX. Enciclopedice	33	„	45
„	X. Diverse	195	„	236
„	XI. Muzicale	99	„	101
„	XII. Publicațiuni periodice. Reviste	522	„	617

Analele Academiei Române:

I.	Memoriile secțiunii istorice	115	în	115
II.	„ „ literare	44	„	47
III.	„ „ administrative	54	„	55
IV.	„ „ științifice	71	„	75
V.	Discursuri de recepție	23	„	46

În total sunt 4417 opuri în 5064 volume.

Reviste, ziare și foi. În sala de lectură a societății în decursul anului au stat la dispoziția membrilor următoarele reviste, ziare și foi:

A) Abonate: a) *reviste*: 1. Biserica ortodoxă. 2. Fântâna Darurilor. 3. Gândirea. 4. Sănătatea. 5. Revista de filozofie. 6. Misionarul. 7. Candela. 8. Natura. 9. Raze de lumină. 10. Boabe de grâu. 11. Viața românească. 12. Căminul.

B) Gratuite: a) *reviste*: 1. Apostolul. 2. Buletinul episcopiei Hușilor. 3. Convorbiri Literare. 4. Drumul nou. 5. Revista de igienă socială. 6. Cultura poporului. 7. Renașterea. 8. Mitropolia Moldovei. 9. Revista Tinerimii române. 10. Revista Teologică. 11. Răsăritul. 12. Viitorul. 13. Cetatea-Albă. 14. Revista istorică. 15. Cele trei Crișuri. 16. Tinerimea Creștină. 17. Revista economică. 18. Plaiuri Hunedorene. 19. Solidaritatea. 20. Drumul vremii. 21. Luminătorul. 22. Roma. 23. Studentul. 24. Revista generală a învățământului. 25. România maritimă și fluvială. 26. Revista de pedagogie. 27. Revista clasică. 28. Armonia. 29. Șoapte literare. 30. Păstorul ortodox. 31. Lumina. 32. Școala și viața. 33. Școala vremii. 34. Revista de psihologie experimentală și practică. 35. Biserica și școala. 36. Sfânta Cruce. 37. Înfrățirea românească. 38. Păstorul sufletesc. 39. Neamul românesc pentru popor. 40. Poporul românesc. 41. Independența economică. b) *ziare*: 1. Cuvântul. 2. Universul. 3. Viitorul. 4. Țara noastră. 5. Glasul Bucovinei. 6. Glasul Ardealului. 7. Dreapta. 8. Cuvântul studențesc. 9. Secolul.

c) *foi*: 1. Alba-Iulia. 2. Avântul. 3. Cuvântul Moldovenesc. 4. Baia-mare. 5. Cuvântul poporului. 6. Dumineca poporului. 7. Foaia diecezană. 8. Gazeta oficială a jud. Mureș. 9. Gazeta Mureșului. 10. Libertatea. 11. Lumina Satelor. 12. Oastea Domnului. 13. Renașterea. 14. Telegraful Român. 15. Unirea. 16. Vestitorul. 17. Pace vouă. 18. Muncitorul creștin. 19. Marea-Noastră. 20. Românul. 21. Sentinela. 22. Solia dreptății. 23. Târnava. 24. Straja Târnavelor. 25. Gazeta Transilvaniei. 26. Gazeta Hunedoarei. 27. Ardealul. Foaia noastră. 28. Vremuri noi. 29. Deșteptarea. 30. Gazeta Sătmarului. 31. Legionarii. 32. Roata. 33. Glasul Domnului. 34. Gazeta de Duminecă. 35. Credința ortodoxă. 36. Scutul Țării. 37. Buletinul oficial al jud. Vâlcea. 38. Dumineca ortodoxă. 39. Legea Românească. 40. Buletinul școlar. 41. Adevărul creștin. 42. Nă-

dejdea. 43. Unirea poporului. 44. Gazeta Învățătorilor. 45. Tribuna. 46. Gazeta Bistriței. 47. Calea vieții. 48. Buletinul cărții Românești. 49. Curierul creștin.

FONDURI.

Societatea administrează două fonduri:

1. Fondul administrativ:

Intrate	Lei	33.510 ⁵⁰
Eșite	„	14.720 ⁵⁰
Rest de casă .	Lei	18.790 [—]

Fondul de ajutorare și premii:

Intrate	Lei	31.356 [—]
Eșite	„	—
Rest de casă .	Lei	31.356 [—]

MULȚUMITĂ PUBLICĂ.

Societatea își ține de plăcută datorință a exprima adâncă sa mulțumită și recunoștință autorității bisericești, pentru acordarea saletor trebuincioase, Domnului Rector N. Colan pentru supravegherea și sprijinul societății, Onor. corp profesoral pentru interesul ce ni l-a arătat și Cucerniciei sale părintelui profesor Dr. D. Stăniloae pentru bunăvoința pe care a avut-o de a fi luat și în acest an sarcina prezidenției.

Asemenea societatea exprimă cele mai călduroase mulțumiri tuturor celorce au contribuit la sporirea bibliotecii prin donațiuni de cărți și oferte în bani, precum și On. Redacții, cari ne-au sprijinit în atingerea scopurilor culturale urmărite, prin trimiterea gratuită a revistelor, foilor și ziarelor ce redactează.

Sibiu, din ședința societății ținută la 29 Maiu 1932.

DUMITRU CĂLUGĂR,
vice-președinte.

ȘTEFAN CORPADEA,
secretar general.

BISERICA ȘI OMUL MODERN.¹

Două tendințe contrare și-au disputat totdeauna întâietatea în om. Etica socială referează mereu asupra rivalității continue dintre spirit și materie. Tensiunea între ele crește, mai ales în vremuri cu negură și ceață multă, se intensifică prin sprijinul câte unui eveniment important ce răpește omului încrederea, fie într'unul, fie într'altul din cele două principii adverse. Atunci ia naștere un dezechilibru moral, care stârnește vădite nemulțumiri.

Atmosfera din jurul nostru, ca și cea din noi înșine, facilitează o apreciere reală asupra stadiului în care se prezintă azi, o luptă vecinică. Omul modern, căzut în sfera vulgară și promițătoare a materialismului, se mărginește la ocupații cari îi fură timpul necesar unor reflexii de ordin mai înalt, mai ideal. Curentul nu implică, în sine, ceva nou. El numai s'a intensificat deodată cu crâncena comoție mondială. Se poate afirma în genere, că deodată cu amuțirea, în zări, a ultimului ecou de ghiulea, au amuțit și preocupările mai nobile, s'au spulberat ideile generatoare de entuziasm sănătos și, mai ales, s'a pierdut sensul unei vieți alese. „Ravagiile cumplite ce a făcut războiul în sufletul omenesc se aseamănă cu acelea, pe care le face uraganul Sirocco în oazele înfloritoare din deșertul Sahara“.²

Omul desconcentrat moralicește, lovit în ce avea mai de preț, privat de idealul care-i făcea viața frumoasă și demnă de trăit, dar și aruncat, măcar cu un pas înapoi spre animalitate — datorită grozăviilor războiului — s'a trezit la o răscruce de drumuri. În această atmosferă fumegândă și întunecoasă, istovit fizic și moral, omul nu-și afla un punct de orientare. Dar așa dibuind prin ceață, un lucru îi rămânea clar: „voia să trăiască.“

¹ Lucrare citită în ședința festivă din 30 Noemvrie 1931, în memoria mitropolitului Andrei Șaguna, patronul societății de lectură a studenților.

² V. Bucur: Omul de azi e un bolnav. Societatea de Măne, Anul VII, Nr. 21 Nov., pag. 372.

„Voia“ cu orice preț. În substratul tenebros al sufletului său își făcu loc, peste puțin, o rază. Ea îmbracă ideea cu o haină caracteristică. Ii adăugă un sens nou: „voia să trăiască *mai bine*“. Din conflictul cu sine cel prezent și cu acelaș dintr'o viață mai bună, se iscă un clocot viu de mulțumire, clocot care începu să pună stăpânire pe om. Se știe însă că nemulțumirea cu sine și cu împrejurările, este imboldul specific ce a determinat totdeauna pe om la acțiuni noi, acțiuni de clarificare. „Sărăcia duhovnicească“, de care vorbește Sf. Scriptură, este cam acelaș lucru.

Să trăiască mai bine? Dar cum? Ce sens să dea acestui „mai bine?“ Prin ce mijloace să-l facă accesibil? Aceste întrebări erau tot atâtea probleme enigmatice. Pentru deslegarea lor, scrutând după noutate și căutându-și „temei existenții sale“,¹ omul își angajă la muncă propria sa rațiune. O sfătui la cât mai intensă activitate, nădăjduind în luminile ei. Însă raționalismul nu era ceva nou. Era deja uzat. Veacul al XIX-lea trăise din plin în atmosfera lui. Acum îi erau cunoscute, doar, rezultatele și omenirea era nemulțumită de ele. Il prea cunoscuse, îl trâmbițase în școli, în literatură și în filozofie. Obosită, extenuată procedă la condamnarea acestui curent. Speculațiile filozofice, cari închid orizontul sufletului în hotare mult prea înguste, n'au mulțumit nici chiar pe cei din clasele înalte, dar pe cei din clase mijlocii, sau de jos, cari nici nu le pot pricepe! Aceasta nu numai când e vorba de filozofia laică. Raționalismul exagerat, folosit în bisericile apuseană și protentantă pentru definirea credinței, este unul din motivele cari au răcit pe om, împrumutându-i un creștinism fariseic.

Totuși, îndată după războiu, raționalismul zvâcni încă odată cu destulă putere. Așa, sec cum e, își făcu drum în concepția unui frumos contingent de indivizi. Și mulți nu l-au părăsit nici până azi. Dar omul, încrezut numai în rațiunea sa, deveni îndrăzneț și dușmanul convins a tot ce nu putea strecura prin sâta ei. Ideile metafizice, dar mai ales cele cu nuanță religioasă nu-i mai puteau oferi probleme de studiu. Sentimentele

¹ Matei 5, 3.

² Marc Boegner: „Le Christianism et le monde moderne. Paris 1928. Conf. „Rev. Teol.“ 1929.

nu puteau fi considerate decât ca niște fenomene organice. Omul deveni rece și încrezut, dar „bolnav“. Singur și pustiu de simțire nobilă și aleasă, înconjurat doar de alții asemenea lui, „bolnavi“ și ei, lipsiți de o sensibilitate curată și sănătoasă. „Sensibilitatea această morbidă îl împinge atunci pe om în alte direcții“.¹ În lumina raționalismului lipsit de viață, în lumina lui lădă și nesănătoasă, „se pregăti cu încetul domnia celui mai rapace materialism“.² Se înjgheabă astfel o categorie socială care cerea totul numai dela materie. În ea își concentrează toată atenția, își țesu toate gândurile, socotindu-o singura realitate. O adună în jurul său. Însă mai apoi se nascu în el frica de a o pierde. Deveni avar, lacom, vecinic neliniștit și scăldat în fiorii desnădejzii. Un duh de câștig ieftin, cu muncă puțină, cu frustrarea averii vecinului, inundă pe toți cei cari începură să mărturisească, mândrii, vestitul crez al lui Ludwig Büchner. O concepție îngustă și sarbădă rezultă din pornirea spre materie. Și nici nu se putea întâmpla altfel. Căci „unde e comoara ta, acolo e și inima ta“,³ zice Sf. Scriptură. În consecință, nimic afară de materie, nu putea să cadă în sfera interesului său. Ceeace înfăptuise crezul Bibliei acum 2000 de ani, înfăptui și în zilele noastre „forța și materia“, dar în sens contrar: prima ridicând pe om în sferile celei mai pure spiritualități, iar a doua coborându-l în noianul deșertăciunilor.

Prinși în acest torent, dușman al unei vieți idealiste, mulți perzistă în atitudinea lor până azi. Deși acest curent de pură materialitate și-a pierdut mult din influența lui ademenitoare în viața cotidiană și practică, el se menține cu suficientă tenacitate. E totuși fapt: „de o filozofie pur materialistă nu se mai poate vorbi azi“,⁴ iar „o concepție de viață curat materialistă din punct de vedere științific se consideră biruită cu desăvârșire“.⁵

¹ Păunescu-Ulm: Un nou spiritualism? Ramuri 1929, pag. 25.

² Păunescu-Ulm: Rev. citată, pag. 26.

³ Matei 6, 12.

⁴ Dr. N. Terchilă: Dubul vremii în Germania de azi. „Revista Teologică“, 1929, pag. 375.

⁵ Dr. N. Terchilă: Op. cit. pag. 375.

Nu s'ar putea spune, însă, că e pe deplin justificată atitudinea de juvenili acerbi și neînduplecați, pe care o manifestă mulți, față de omul postbelic, om pornit cu atâta frenezie spre materie. Duhul vremii a înjugat pe om la carul său, fără a-i acorda măcar răgazul necesar unei deliberări judicioase. Apoi se știe, că torentele vijelioase desrădăcinează în calea lor cei mai vajnici pomi. Cum s'ar fi putut opune, atunci, tocmai omul acesta desorientat, omul răscrucilor? Și apoi nu trebuie pierdut niciodată din vedere dorul după noutate ce muncește vecinic pe om. „Setea de înoini a cuprins de mai mult timp societatea și o agită“.¹ Chiar unele îmbunătățiri de ordin material, nu numai desorientarea și dorul după noutăți, sunt tot atâtea motive atenuante. — Mai mult: tendința vădită spre o înviorare spirituală, tendința ce se manifestă sub ochii noștri, este consecința deliberării omului cu propria sa conștiință. Revizuiindu-și viața și actele ei, îi va afla lacunele și-și va croi un nou drum.

În alipirea omului de materie, a luat partea leului și uimitorul progres al științei. Aceasta a înaintat cu pași atât de mari și repezi, încât a uimit lumea, întrecând adesea așteptările propriilor ei apostoli. Intensificarea industriei, multiplicarea mijloacelor de producție, ingeniositatea descoperirilor, dar mai ales estetica fabricațiilor, au fost puternicele mijloace de frapare a omului modern. Își făcu loc, în sufletul său, credința în atotputernicia științei. Își făcu din ea un adevărat idol neuitând să-i aducă osanale. — Căci ea îi puse la dispoziție mijloace de locomotie, rapide și confortabile, în toate direcțiile și mediile. Îi înlesni comunicarea gândurilor peste țări și oceane.

Ba mai mult: știința procură omului un prieten — mașina. Ea îl scuti de o bună parte din munca grea și obositoare. Amândoi lucrau mai repede, mai ușor, dar și mai frumos. Numai cât însușirile unor buni prieteni sunt adesea comunicabile. Mașina, obiectul acesta rece, mecanic, îl învătă și pe om punctualitatea matematică în mișcări, dar îl desobicinui de a mai cugeta și, mai ales, de a simți omeneste. Îl făcu rece cu sine și cu lumea. Un fel de „om-mașină“: închis, tăcut, brutal, mecanic și posac. Un om lipsit de căldură, fără posibilitatea de

¹ Leon XIII: *Rerum Novarum*. Conf. trad. rom. din viața Românească. Pr. C. Dron: *Biserica și problemele sociale*, pag. 237 [1927].

a-și face scrupule de conștiință nici înainte, dar nici pe urma săvârșirii unei acțiuni. Această mecanizare a vieții își arată destul de repede și evident roadele sale nefaste. Nu numai că vântură din om sentimentele de caritate, frățietate și moralitate socială și creștină, dar îi alungă din suflet fructul cel mai de preț: credința în Dumnezeu. Însă un gol trebuie completat totdeauna prin ceva. Și completarea nici nu întârzie. Istoria se repetă. Scenei dela poalele muntelui Sinai, când Evreii, în orbirea lor religioasă, înlocuiește pe Dumnezeu printr'un „vițel de aur“, îi corespunde idolul de fier la care se închină omul zilelor din apropierea noastră. Și s'ar putea spune chiar mai mult: omul își făcu o idee falsă despre sine. Se crezu atotputernic datorită invenției sale.

După cât se pare, tehnica modernă a ținut cu orice preț să-și creieze un tip al ei, caracteristic. Și a reușit pe deplin. L-a creiat înfestându-l, dacă nu cu altceva, apoi cu tot cortegiul de neajunsuri în domeniul duhovnicesc. I-a furat dorul de un progres moral, intern și l-a desobicinuit a se privi în-lăuntrul său. Acest tip nu seamănă nici cu creștinul pios și convins al primelor veacuri creștine, nici cu bigotul sau cu cavalerul evului-mediu, nici cu reformații avizi după independență în cugetare, nici cu personalitatea vizată de Kant. În răceala lui, în lipsa de milă pentru cei mici și slabi, are mai degrabă puncte de legătură cu „supra-omul“ lui Nietzsche. Pare, numai, că ține mult să-și afișeze, cu orice prilej, „eul“ său, despre care posedă ideea unei valori deplasate. Dar acest tip, mecanizat, asistă azi la prohodul multor iluzii de ale sale. Acceptă resemnat decesul lor. Dar își blestemă prietenul din zilele ce le-a crezut bune. Mașina l-a aruncat în mijlocul drumului, în mod tiran și barbar. Lipsit de sprijin, neputincios și slab, caută ceva mai mare decât sine și mai puternic decât invențiile sale. Bine ar fi ca, în mijlocul acestei nesiguranțe, în această goană după razim moral, prin depășirea îngustimii de spirit în care s'a închis, să afle cel mai propriu sprijin al nădejilor umane.

Pentru a contura și mai precis figura morală a omului modern, nu ajunge cât am spus până aici. El își joacă rolul și în alte acte cum sunt sportul și plăcerile variate. E catalogat

în alt veac cel care își impune atitudini meditative și serioase. Dar ești socotit om modern atunci când ști conduce admirabil o mașină, când iei parte la diferite concursuri. Drept că sportul nu este ceva propriu erei noastre. E propriu numai după felul în care se practică. În Anglia el concentrează atenția majorității, răpind pe om dela ocupațiile cele mai serioase și făcându-l ușuratic. Recordurile trec între evenimentele excepționale. Aiurea ca și la noi. Reflectat la cultivarea spiritului, nu s'ar putea spune că efectul sportului este nul. Orice succes produce o înviorare. Acest lucru în toate domeniile în cari activează omul. Numai cât acest profit, rezultat din efortări fizice, cari s'ar putea utiliza cu alte scopuri, este incomparabil față de rezultatul moral obținut dintr'o lectură aleasă, sau dintr'o meditație atentă și pioasă.

Sportul exagerat poate naște invidie și egoism. Iar loviturile pe urma cărora sângerează corpul omenesc, coboară pe om spre cruzime și animalitate. El este bun numai atunci când se practică ordonat și cu măsură, dar nu când trece în extrem, cultivând exclusiv corpul în dauna spiritului.

Alături de această exagerată înclinare spre sport se mai observă și o tendință maladivă spre plăceri ademenitoare. Cu câtă nepăsare se aruncă omul în mreaja lor, ca în urmă, să devie descurajat, nemulțumit cu sine, dar și cu lumea. „Legănat pe o mare de dorinți multiple și fără sfârșit, el vede venind la el imaginile, atât de ispititoare ale plăcerii, prin care se surescitează dorința în el. Sufletul său, despărțit de Dumnezeu, se robește pasiunii vizibilului: el devine sclavul dorinței sale și în acelaș timp își face din ea idolul său fără a-și da seama, se lasă dus, după cuvântul poetului, de „acești doi frați gemeni: dorința și moartea“.¹ E inutil să analizăm mai amănunțit viața de sensualism a zilelor noastre. E prea cunoscută. Poate e necesar să adaugăm totuși, ca o simplă complectare că, în special materialismul și sensualismul veacului, mai ales aceste două, și-au revărsat din destul valul patimilor până în cele mai patriarhale sătulețe.

Iar acum cred că suntem pe punctul de a putea recurge la o mică sinteză. Se obicinuește, pentru tot ce am spus până

¹ N. Boegnar: op. citat, pag. 240.

aici, termenul de civilizație. Omul se împănează cu atributul: „civilizat“. Am văzut ce se ascunde sub masca acestei civilizații. Ea nu poate fi un focar de înălțare spirituală, îndată ce nu este decât „totalitatea bunurilor materiale acumulate prin munca și truda omului, menite să-i înlesnească o viață comodă.“¹ Ea nu este cultură. Este, mai degrabă, o treaptă în declinul unei adevărate culturi. Atunci când forțele morale și spirituale creatoare, sunt istovite, se naște inevitabilul proces decadent pe care O. Spengler îl prezintă tocmai sub titlul de „civilizație“.² În numele ei s'au jertfit atâtea suflete, pentruca ea să aibă suflet. De dragul ei s'a înstrăinat omul de cele mai frumoase tradiții religioase, ca tocmai ea să elimine numele lui Dumnezeu din dicționarul vremii. Critica, pe care Orientul o administrează civilizației europene, (prin reprezentanți de seamă) este adesea îndreptățită. Dar nu lipsesc nici glasurile de protest ale celor cari se folosesc de roadele ei.

Iată, un ecou din presa cotidiană: „Adevărata civilizație a omului nu este, fără îndoială, cea creată de progresul științelor mecanice — și nimic nu este mai naiv decât speranța contemporanilor noștri de a descoperi în mașină taina ascensiunii spirituale a comunității umane. În măsura în care a isbutit să domesticească forțele exterioare, s'ar putea spune chiar că omul a uitat să-și desăvârșească disciplinele morale, politice și sociale, cari singure dau vieții un înțeles superior și autentifică pretențiunile „omului“ (în text: bipedului) la suveranitatea universală. Pentrucă au scotocit prin toate ungherele minusculei lor planete și pentrucă au isbutit să formuleze cu rațiunea lor legile cele mai esențiale ale universului cosmic, oamenii se socotesc astăzi grozav de civilizați: devenind astfel din ce în ce mai savantă, omenirea lansată în șarabanda freneziei industriale a devenit însă tot mai inconstientă, — incapabilă să se reculeagă în febrila ei goană după confortul care nu face decât să-i exaspereze nervii, și să o dezarmeze în energiile ei ancestrale“.³ E un citat care spune foarte mult.

¹ N. Bagdasar: Rabindranath Tagore și civilizația. Revista de filozofie, anul 1929, pag. 388.

² N. Bagdasar: articolul citat, pag. 388.

³ Ion Dimitrescu: Vrăciul feerilor. „Curentul“, anul IV—1931, 21 Octombrie, Nr. 1341.

Nu condamnăm civilizația în ceea ce a produs bun. Nici creștinismul nu este contrar progresului în orice domeniu. De condamnat este numai latura ei negativă, lature asupra căreia s'a vorbit în teza de față.

De altfel nemulțumirea generală se face tot mai evidentă. Nesiguranța și nervozitatea generației moderne sunt indiciile acestei nemulțumiri, în civilizația care n'a făcut viața „mai bună”. Omul s'a convins că direcțiile în cari a apucat nu l-au dus la liman. S'a convins că ele sunt doar simple surogate, cari dispar deodată cu apariția originalului. În dosul lor a clocotit totdeauna un vuet surd de nemulțumire. Un clocot de ură și desnădejde a mocnit în adâncul truditelui suflet omenesc, clocot care n'a amuțit nici în zgomotul lugubru al fabricelor, nici în iuteala nebună și sfâșietoare a mișcărilor. Căci civilizația a învățat pe om să urce în sfere, ținându-i sufletul de glie. L-a învățat să se coboare în adâncul oceanelor, dar i-a luat mijloacele prin cari să se coboare în propriul său suflet. Revirimentul religios, setea spirituală, tendința omului mai nou spre o mistică sănătoasă, sunt indiciile luptei ce se dă împotriva civilizației cu torentul ei de materialitate. În mod eclatant se observă această mișcare, îndeosebi în rândurile tineretului. Mișcarea a luat naștere din criza culturii moderne. Mulțimea asociațiilor tinerești, din apus și dela noi, au un program care marchează o înclinare pur internă. Dar se mai pot aduce și alte exemple. „Viața lui Isus”, cartea plină de religiositate, misticism și curățenie, a lui G. Papini, a făcut epocă. Revistele în acelaș gen au un numeros public cititor. (Ex. „Gândirea”). Și ce să mai spunem relativ la interesul cu care se citesc misticii indieni? Santiniketantul nu mai e simpla sihăstrie a lui Rabindranath Tagore, ci mulți „civilizați” își odihnesc spiritul contemplând opera ce se țese acolo. Afluența lumii la conferințele, pe care acesta le-a rostit pe la noi, nu e de neglijat. Se vede că tot Răsăritul, cu comorile sale nestinse de spiritualitate pură și înaltă va trebui să renască Occidentul, așa cum, de altfel, s'a mai întâmplat și altădată. (Pentru a fi completă această apreciere, trebuie să adăugăm o notă de precizie: misticismul indian, spiritualitatea religiei indiene, aduse aici numai incidental, sunt exemple șterse și cari dispar alături de înălțimea și puritatea creștinismului răsăritean).

Spiritul nou vrea să rupă cu întunerecul. „El vrea să clarifice și să se clarifice“. ¹ Își caută un liman de odihnă. Direcția în care se îndreaptă este cu atât mai ușor de observat, cu cât este cea mai proprie firii omenești. Își caută refugiul în religie, la biserică. Căci ea a fost totdeauna corabia de salvare a naufragiaților vieții. În cetatea ei morală s'au salvat dela moartea spirituală toate generațiile desorientate, din cele două milenii de creștinism. Exemplificare? O, dar opera socială și salvatoare a Bisericii este prea cunoscută. Nu propria ei istorie, dar nici istoria profană nu va putea trece niciodată sub tăcere aportul considerabil de moralitate și sfințenie pe care l-a servit omennirii această divină instituție. Ea a rupt cătușile sclăviei. Scăldându-și fiii în baia sângelui nevinovat, a învățat prețul jertfei pentru tot ce e distins și sfânt. Minților ascuțite le-a împrumutat haina modestiei în exprimarea gândurilor. Pe bogați i-a făcut să aprecieze spiritul de caritate, iar săracilor le-a pretins o viață smerită și ideală. Azi, în împrejurări cu perspective măcar tot atât de sumbre ca la venirea dumnezeiescului Isus, se poate afirma hotărât: reînvierea morală și spirituală a societății moderne se va țese tot numai în leagănul de binecuvântări al Bisericii. Căci nici o altă instituție nu deține mijloacele supranaturale pe cari le are ea la îndemână. În cele ce urmează le vom vedea.

II.

„Cunoaște-te pe tine însuși“, — spunea Socrate celor din vechime. „Împărăția lui Dumnezeu înlăuntrul vostru este“, a zis Isus. „Fericiți cei săraci cu duhul“, zice acelaș Hristos. „Vreți dreptate și pace? Coborâți-vă în voi înși-vă și vă faceți stăpâni pe toate forțele de îndreptare“, pe toate dorințele de dominare și de posesiune cari se găsesc în inima fiecărui om“, ² se ridică azi glasul omului modern. Cu alte cuvinte: ordinei sociale trebuie să-i premerge ordinea realizată în individ, ordine în care să domineze spiritul și moralitatea. Dar acest lucru nu e ușor. Câți au realizat ceea ce e închis în dictonul elaborat de filozoful antichității? Despre câți se poate spune că reali-

¹ Păunescu-Ulm: Un nou spiritualism? Ramuri, 1929 pag. 27.

² M. Boegner; op. citat, pag. 3 2.

zându-l, chiar, au devenit „săraci cu duhul“, realizând în ei înșiși „împărăția lui Dumnezeu?“ Omul modern nici nu încearcă acest, atât de necesar, proces: „coborârea în sine“. Și nici nu poate singur. Însă „întru lumina Ta vom vedea lumină“,¹ îi spune Biserica. Numai lumina divină, cerută cu sinceritate, poate lumina propria noastră ființă. Ea se revarsă asupra omului prin mijlocirea Bisericii. Nimic în lume nu poate exercita o reală dumnezeire decât Biserica, prin puterea sfințitoare a tainelor ei. Deși toate cele șapte taine au rol tot atât de însemnat, totuși, potrivit problemei ce ne preocupă, ne vom referi, în special, numai la două, mărturisirea și sf. Euharistie (cuminecătura), cari preponderează.

Prin taina mărturisirii Biserica îl pune pe om în situația de a se „purta prin toate cămăruțele inimii și prin toate ungherele conștiinței lui, provocând recunoașterea unei stări imperfecte, deșteptând creștineasca virtute a umilirii fără care nu este înălțare și dându-i nădejdea unei adevărate, reale perfecționări“.² Iată dar mijlocul prin care omul își poate face o revizuire internă. Recomandările lui Socrate și ale psihologiei sociale moderne rămân fără efect, lipsindu-le autoritatea. Originea divină a sf. mărturisiri este însă cheazășia sigură a izbăvirii din întunecimea duhovnicească.

Diferența între mijloacele Bisericii și cele laice este mare. Cât de ușurat și fericit se simte omul după o revizuire sinceră a conștiinței! O înviorare spirituală îi umple întreagă ființa încălzindu-l. Dacă oamenii zilelor noastre ar sta în felul acesta de vorbă cu sine numai de câteva ori pe an, zicând cu vameșul: „Doamne, fi milostiv mie, păcătosului“,³ în taințele sufletului lor ar răsună cuvintele lui Isus: „îndreptați v-ați întors la casa voastră“.⁴ Astfel se dedă conștiința, spiritul, la contemplarea realității invizibile, în fața căreia „eul“ — atât de accentuat al zilelor de azi — se smerește, subordonându-se infinitului. Această subordonare conștientă este cheia spiritualizării noastre. Mic și slab, contopit cu infinitul, desbrăcat de egoism înfiat în

¹ Vezi Octoihul mic: doxologia mare.

² Gh. Maior: Cum să spovedim? „Revista Teologică“ Nr. 9, anul 1929, pag. 258.

³ Luca 18, 13.

⁴ Luca 18, 14.

dragostea Tatălui ceresc și înfrățit cu semenii săi: iată rezultatul coborârii în adâncul conștiinței, mijlocită de taina mărturisirii. Omul „inspirat de harul sf. Duh, în chip spontan e îndemnat să se apropie de semenii săi, să fraternizeze cu ei, având o paternitate comună și aceleași interese spirituale.¹ Și am văzut, în expunerea anterioară, că omului modern îi lipsește tocmai această conștiință a fraternității. El e prea rece.

Ceeace completează roadele obținute, în opera de regenerare, prin mijlocirea sf. mărturisiri, sunt acele primite prin sf. împărtășanie (euharistia). Ea e taina care spiritualizează pe om în chip desăvârșit. Prin ea se inspiră societății nimbul celei mai curate solidarități. Toți cari se împărtășesc din acelaș potir, se unesc cu însuși și unicul Hristos, formând o indestructibilă comuniune spirituală. Nu este nimeni strein de încercările diverse pe cari le-a făcut omul în vederea acestei solidarități. Ca un singur om s'a ridicat populația franceză la 1789, îndemnată de o formulă ce-i părea nouă. Sub forma unor utopii socialiste s'au unit zeci de milioane de indivizi, pentruca pe urmă să se sfășie în neînțelegeri și intrigi; legi politice, economice sau de altă natură au constrâns pe indivizi la uniune, obligându-i la sprijin reciproc. S'au dovedit relative, imperfecte. Unele au rămas numai cu numele în istorie și altele, pe cât se observă, vor beneficia de aceeaș soarte. Lipsa de temeinicie a mijloacelor și scopului lor, este microbul ce le-a distrus existența. Mijloace efemere și scop limitat. Limita unui ideal este groapa acelora cari au sperat în el. Uniunea pe care o crează Biserica, prin sf. euharistie, este dăinuitoare în vecinicie, datorită motivelor ce-i stau de bază. Tot prin împărtășire se face „pacea lumii“, ea fiind „pacea păcii“. ² Sfințenia cu care cineva se apropie de potir, tremurarea sinceră a inimii, plecarea umilă a ghenunchelui și psalmii de laudă, alcătuiesc împreună atmosfera de liniște în care coboară pacea. Dacă este adevărat că niciodată nu va putea fi prins (înțeles) misterul ce ascunde această taină, apoi e adevărat și că pentru regene-

¹ Dr. Gr. Cristescu: Educația religioasă a tineretului. „Rev. Teol.“ 1929, pag. 10.

² Hermelink: Katholizismus und Protestantismus in der Gegenwart. Gotha 1926. Conf. trad. rom. Dr. D. Stăniloae: Catolicismul de după război. Anuarul Acad. teol. Sibiu pe anul 1930 31, pag. 25.

rarea sa, omenirea va trebui să ceară pururea cea mai sfântă hrană: trupul și sângele lui Hristos.

Preocupările în această direcție s'au făcut evidente. Aproape nu e congres bisericesc în care să nu se discute și mișcarea euharistică. În apus ca și la noi. Iată și un model de chemare spre ea: „La slăvitele altare euharistice trebuie să aducem spre înghenunchiare smerită și pentru închinare 'cucernică tineretul nostru, ca să învețe să se roage și să iubească, — ca să se înalte și să se sfințească, ca să se renască și să se jertfească“. ¹ E un simpton al vremii. Și e bun.

Cultul divin este [iarăși] un important mijloc de regenerare morală. „Cultul creștin este drama conștiinței omenești în momentele ei de înălțare spre Dumnezeu“. ² Prin mijlocirea lui, sufletul nostru, prizonier al materiei, ³ se înalță și se încălzește în lumină și dragoste. În bogăția lui de imagini se oglindește spiritualitatea pură a primelor veacuri de creștinism adevărat. El nu e un produs exclusiv al omului, ci e împreunarea divinului cu umanul, în vederea desăvârșirii celui din urmă. „Este mediul împreunării omului cu Dumnezeu, legătura sfântă mistică, care împreună cerul cu pământul“. ⁴ Simboalele lui sunt cele mai proprii mijloace de concretizare a vecinului adevăr, mijloace prin cari se distruge scepticismul și se întonează credința în locul răsvrătirii ce se vedește azi.

Un tezaur bogat de misticism sănătos și curat se ascunde în el, element după care tinde, în vremea din urmă, sufletul omului. Pas cu pas, omul poate urmări, în liniște și seninătate înălțătoare, tot drumul de jertfă a lui Isus. În centrul cultului rezidă însași jertfa supremă. Deodată cu aducerea ei se întărește și în sufletul celor pentru cari se aduce, spiritul de sacrificiu, spirit pe care puțin îl mai țin în cinste, deși este știut că numai prin el se purifică omul. Numai prin participarea conștientă și activă la această jertfă se poate naște din nou en-

¹ Dr. Gr. Cristescu: Educația spirituală a tineretului. Revista Teologică, Sibiu, 1929, pag. 11.

² Dr. Gr. Cristescu: Cultul creștin ca mijloc de solidaritate socială, pag. 14.

³ Dr. Gr. Cristescu: op. cit. pag. 14.

⁴ Dr. V. Mitrofanovici: Liturgica Bis. răsăritene, ed. 1909, pag. 13.

tuziasmul pentru tot ce se ridică din sfera vulgarului. După o ascultare atentă și cucernică, omul se întoarce, dela sf. liturghie, liniștit, vesel și predispus la fapte bune. Dispare din el mecanizarea, răceala, spiritul posac și tăcut.

Nu trebuie uitat nici aici aportul pe care îl aduce Biserica, prin cultul său, la înfrățirea oamenilor. În toată liturghia se remarcă numai forma „plurală”. Toți se roagă pentru unul și unul pentru toți. Insuși preotul se roagă și se împărtășește în numele tuturor fraților săi. Liturghia este actul public prin care se cimentează nu numai solidaritatea religioasă, ci și socială. Iubirea pe care o crește în toate inimile frățesti se ridică deasupra frământărilor imediate, zilnice. „E o iubire care constă în sincera voie de bine față de aproapele”?¹ Și ea nu rămâne numai în Biserică. Se revarsă în afară, durând în veac. Devine o merinde pentru toate zilele. Aceste sunt efectele cultului creștin ortodox în domeniul regenerării morale.

Cât sunt de însemnate se vede din însași încercările protestanților de a introduce și ei un cult mai bogat. Uimirea provocată de slujba învierii, precum și atenția de care se bucură, la congresele bisericești din apus, reprezentanții Bisericii ortodoxe este iarăși o dovadă netăgăduită a comorii ce o păstrează aceasta. Nu este exclus ca fenomenul petrecut acum două mii de ani să se repete. Spiritualitatea adevărată a Răsăritului creștin ortodox poate salva pe omul anchilozat în relele și materialismul epocii moderne. O sinteză bine calculată, alcătuită din cele ce s'au spus și din multe cari s'ar mai putea spune, întărește afirmația aceasta.

Iar în cele din urmă, de dragul justificării, cred că este potrivit să spunem că azi, când serbăm amintirea ierarhului Andrei Șaguna, patronul societății noastre, nici nu se putea vorbi mai potrivit decât tocmai despre contribuția Bisericii la regenerarea spiritual-morală a generației moderne. Șaguna însuși a fost regenerator, activând în cadrele Bisericii noastre. Opera lui a prins, a înflorit și, pe cât se vede, dăinuiește peste de-

¹ I. B. Umberg I. I. Vom „einem Brot”. Zum heiligen Grauleichnamsfeste. St. d. z Iunie 1922, p. 161 conform trad. rom. Dr. D. Stăniloae: Catolicismul de după războiu. Anuarul Acad. teol. Sibiu, 1930/31, pag. 26.

cenii. Forța regeneratoare a Bisericii s'a văzut altădată și se va vedea azi, dar dăinuind, nu în decenii, ci în veac. Ea va face să dispară din om „eternul Ianus cu două fețe“, ca devenit sincer cu sine, convins de necesitatea regalității spiritului asupra materiei, să pornească la lucru.

De altfel așa cum îi știe lumea pe cei cari au dărâmat, îi știm și noi. Poate suntem printre cei răi. Totuși, declarăm cu toată sinceritatea noastră tinerească: vom participa ca ziditori la clădirea spiritualității românești. Atunci când imperativul vremii ne cere contribuția, nu ne ferim din cale. Din duhul dragostei de jertfă vom servi instituția mamă în drumul său spinos de purificare duhovnicească. În entuziasmul nostru tineresc ne-am fixat un crez: Prin Biserică la lumină, prin lumină la curățenie internă, prin curățenie la desăvârșire.

DUMITRU CĂLUGĂR.

stud. an. IV.

Biblioteca Metropolitană Sibiu

CUPRINSUL

1. Profesorul Ioan Popescu, de Prof. Dr. Nicolae Terchilă	5
2. Coranul și Vechiul Testament, de Prof. Nicolae Neaga	51
3. Catolicismul contemporan în Italia, de Prof. Dr. Dum. Stăniloae	59
4. Date școlare	76
5. Cronica anului	90
6. Societatea academică „Andrei Șaguna”	92
7. Biserica și omul modern, de stud. Dumitru Călugăr	98

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

